

FRIEDRICH SCHILLER

ELS BANDITS

TRADUCCIÓ DE FELIU FORMOSA

Institut del Teatre

Diputació de Barcelona

Johann Christoph Friedrich Schaller va néixer a Marbach (Suàbia) el 1759 i morí a Weimar el 1805. Després d'estudiar medicina a l'escola militar, a partir del 1781 exerceix a Stuttgart, on treballa en la seva primera obra, *Els bandits*, la qual és estrenada amb gran èxit a Mannheim el 1782. Dos anys després de l'estrena de *Don Carlos* (1787), obra de caràcter històric, s'incorpora com a professor a la universitat de Jena, on imparteix cursos d'història, feina que li proporciona una posició social estable. Tot just després de sortir d'una greu malaltia, el príncep hereu de Dinamarca li concedeix una pensió de tres anys. Aleshores inicia una reflexió teòrica i s'endinsa en el conflicte dualisme amb què Kant havia dirimit la confrontació entre la natura sensible i la natura racional de l'home. El 1794 comença l'amistat amb Goethe. El 1799 estrena *Wallenstein* i treballa en l'obra *Maria Estuard*, que és estrenada el 1800.

Posteriorment escriu, entre altres obres, *La donzella d'Orleans* (1801), *La núvia de Messina* (1803) i *Guillom Tell* (1804). La producció de l'últim decenni de Schiller palesa la maduresa tècnica que l'autor reclama als seus coetanis.

FRIEDRICH SCHILLER

ELS BANDITS

TRADUCCIÓ DE FELIU FORMOSA
PRÒLEG DE SIBYLLE MELITTA HUNZINGER

INSTITUT DEL TEATRE
DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA
Director: Pau Monterde

BIBLIOTECA POPULAR DE TEATRE CLÀSSIC UNIVERSAL
Director de la col·lecció: Josep M. Carandell

Comissió de Publicacions:
Montserrat Álvarez-Massó
Sergi Belbel
Josep M. Carandell
Francesc Castells
Feliu Formosa
Jaume Melendres
Pau Monterde
Joan Ollé

Títol original: *Die Räuber*
© de la traducció: Feliu Formosa, 1996
Disseny gràfic: SDD

Primera edició: novembre, 1996

Propietat d'aquesta edició (inclòs el disseny de la coberta):
Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona
Carrer de Sant Pere més baix, 7. 08003 Barcelona
Telèfon: 268 20 78. Fax: 268 10 70

Impressió: Liberdúplex, s.l.
Dipòsit legal: B-40558-1996
ISBN: 84-7794-482-2

Exemplar no venal

PRÒLEG

Wer nichts wagt, der darf nicht hoffen.
Qui no s'arrisca, no té dret a alimentar esperances.

FRIEDRICH VON SCHILLER

El dramaturg alemany Friedrich Schiller, segon fill de Kaspar Schiller i d'Elisabeth Kodweiss, va néixer el 10 de novembre de 1759 a Marbach am Neckar (Suàbia, ducat de Württemberg). El seu pare, un home intel·ligent i ambiciós, alhora que obstinat, era sotstinent del ducat de Württemberg i havia fet mèrits en la Guerra dels Set Anys (1763), on va exercir de barber i cirurgià, fins a arribar a capità de l'exèrcit del duc Karl Eugen von Württemberg. La seva mare era una dona afable, i al costat seu i de les seves dues germanes Friedrich va viure una infantesa prou feliç.

Els seus pares havien decidit que Fritz seguís estudis de teologia, de manera que, a part d'anar a l'escola primària, als sis anys ja va començar a rebre classes de llatí i grec. Aquests estudis, però, es van veure dràsticament interromputs quan el duc Karl Eugen fundà una acadèmia militar, la Hohe Karlsschule, amb la intenció de formar no només els joves que més tard haurien de servir al seu exèrcit, sinó també juristes, funcionaris i artistes. El reglament d'aquesta institució era clarament militar. Els alumnes no tenien vacances, només ocasionalment podien rebre la visita dels familiars i la seva correspondència passava per la censura.

A aquesta acadèmia necessàriament hi haurien d'assistir els fills dels oficials del duc que demostrassin un bon rendiment escolar, i Friedrich certament reunia les condicions necessàries per anar-hi. Així doncs, la condició de militar del pare va fer que el 1773 Friedrich es convertís en alumne de la Karlsschule i que durant vuit anys no pogués tornar a casa. De molt jove, quan encara no havia fet els catorze anys, els seus superiors ja havien decidit que es dedicaria a l'estudi de la jurisprudència.

Schiller, educat en el principi d'obediència als superiors, encara no sent la necessitat íntima de rebel·lar-se. Més aviat, amb el seu incipient esperit pràctic, busca el seu camí i alimenta les seves inclinacions literàries amb la poesia del seu temps. A més, li agrada compartir les seves fantasies amb els companys d'acadèmia.

El 1775 el duc va traslladar la seva Karlsschule a Stuttgart, prop d'on el pare de Friedrich havia estat destinat per fer-se càrrec dels jardins de Solitude, un dels palaus del duc. Allà, Fritz va ingressar a la nova facultat de medicina, on se li va confirmar la vocació literària.

L'ànima d'aquella facultat, que exercia una poderosa influència sobre l'escola, era el professor Abel, un filòsof jove i apassionat que amb el seu pensament i les seves actituds preparava el camí de llibertat dels nous temps. Abel, que ja endevinava la genialitat del seu deixeble, el va introduir en la lectura d'obres de teatre. Els conflictes dramàtics dels personatges de Shakespeare i l'obra *Götz von Berlichingen* (1771), de Goethe, van despertar en Schiller la vocació dramàtica. Paral·lelament, el seu esperit poètic s'alimenta dels versos de Klopstock, precursors de la poesia de l'*Sturm und Drang*.

Tanmateix, Schiller es continuava sotmetent a les normes universitàries. Intentava donar un sentit filosòfic als seus estudis de medicina i tant els seus professors com el mateix duc el tenien per un alumne prometedor. Disposa-

va de ben poca llibertat, però no deixava de fer projectes de futur, pensant que poc temps després, per acabar els seus estudis, assistiria a la universitat de Tübingen, ja fora de l'àmbit d'influència del duc. Però quan va saber que, tot i que era considerat el millor alumne de la seva promoció, el duc pensava retenir-lo a l'escola més enllà del que era habitual per tal de «donar temps a apaivagar el seu foc interior i garantir la seva integritat futura com a persona», Schiller va sentir com el seu geni s'enfurismava contra l'esperit de la tirania. Per primera vegada expressa els seus sentiments i ideals de revolta i de llibertat, i és a partir d'aquest moment que comença a tenir la idea d'escriure *Els bandits*.

Durant aquells anys, Schiller entraria a formar part de l'*Sturm und Drang*, un moviment que intenta trobar alternatives i revolucionar criteris literaris, filosòfics i polítics procedents de la Il·lustració, i que des de feia més de vint anys —a partir de Hamman, Herder i Goethe— introduïa novetats en el panorama literari alemany. Schiller acabarà sent el seu màxim exponent i alhora l'autor que farà fer el salt definitiu, en col·laboració amb Goethe, a la dramaturgia alemanya de final del segle XVIII.

A més de les obres esmentades, sabem pels seus companys que, durant aquests anys, Schiller és un lector assidu de les biografies de Plutarc, dels textos filosòfics d'Adam Ferguson (1723-1816) i de les obres dels dramaturgs Friedrich Maximilian von Klinger (1752-1831) i Johann Anton Leisewitz (1752-1806).

Schiller tenia 19 anys i havia de dedicar els seus esforços a l'estudi de la medicina a la facultat. Així i tot, aprofitava el llum de la infermeria que es mantenia encès tota la nit per escriure *Els bandits*, fent creure que es dedicava a l'estudi de les ciències. A causa de les circumstàncies en què escrivia la seva obra i de la seva falta d'experiència, es percep en *Els bandits* una obra escrita a batzegades.

Schiller desconeixia l'estructuració fluida de les frases i, encara que veia clares moltes situacions, li faltava la visió de conjunt. Elaborava els diàlegs abans de reflexionar sobre l'argument i de saber com eren els personatges i com evolucionarien.

La seva inseguretat i falta d'experiència el porten a fer-se llegir pels amics alguns fragments, per saber quina impressió en treia i si l'obra realment li inspirava els sentiments que ell volia provocar. Encara avui, quan es representa aquesta obra de creació accidentada, s'hi noten petites contradiccions, i la seva evolució pateix alts i baixos.

El tema d'*Els bandits* ja havia estat tractat pels seus admirats Klinger i Leisewitz en les obres *Zwillinge* i *Julius von Tarent*. Era un tema clàssic dins la literatura europea. A Espanya, Tirso de Molina (1584-1648) havia escrit *El condenado por desconfiado*, que ja parla de dues vides paral·leles. Una, la de l'ermità que no confia en Déu ni en la salvació de l'home, i que morirà sense reconciliar-se amb Déu. L'altra, la de l'home que es deixa endur pels seus impulsos i que comet actes reprovables, però que mai no oblidarà la confiança en el perdó diví, que aconseguirà en el moment de la seva mort.

També Cervantes (1547-1616), en el *Quixot*, té un personatge, «l'honorable bandit» Roque Guinart, que recorda un dels protagonistes d'*Els bandits* quan diu: «A mi me han puesto en él [modo de vivir inquieto y sobresaltado] no sé qué deseos de venganza, que tienen fuerza de turbar los más sosegados corazones; yo, de mi natural, soy compasivo y bien intencionado; pero como tengo dicho, el querer vengarme de un agravio que se me hizo, así da con todas mis buenas inclinaciones en tierra, que persevero en este estado, a despecho y a pesar de lo que entiendo; y como un abismo llama a otro y un pecado a otro pecado, hanse eslabonado las venganzas de manera, que no sólo las mías, pero las ajenas tomo a mi cargo».

Però qui el va decidir a escriure *Els bandits* va ser un company de l'acadèmia que volia mostrar que, per arribar a un final moralment acceptable, el destí de vegades porta per camins terribles i insospitats, idea que coincidia amb una narració escrita per Friedrich Daniel Schubart (1739-1791). Publicada el 1775 al *Schwäbische Magazin*, l'obra *Zur Geschichte des menschlichen Herzens* (*Història del cor humà*) tracta de la problemàtica entre germans, tan característica de l'*Sturm und Drang*. A més, el mateix Schubart diu al final de la seva narració: «Ofereixo aquest text amb la condició que algú el situï a Alemanya (idea revolucionària perquè Alemanya com a país encara no existia!) i en faci una comèdia o una novel·la. Espero que arribarà un filòsof capaç de davallar a les profunditats del cor humà i de descriure cada acte seu des de la seva arrel.» En la seva condició de metge, Schiller no pot deixar de sentir-se atret per saber com el cos actua sobre l'esperit i com l'ànima pot quedar atrapada en la seva identitat més primària.

Aquest primer drama de Schiller ja ens el mostra com un mestre de la creació dramàtica i de l'elecció d'arguments. Ell sap que al públic li atraurà més la figura d'un bandit «bo», amb el qual s'identificarà pel seu bon cor, encara que sigui un pària (o precisament per això), que no pas la d'un germà que està «integrat». Al costat d'aquest argument i d'aquestes situacions, deixen de tenir importància algunes «insuficiències», com ara els excessos gestuals o uns perfils massa confusos. El centre del drama el constitueix una parella de germans (Karl i Franz) que alhora és una parella d'enemics, allunyats l'un de l'altre i tanmateix esclaus d'un mateix conflicte: rebel·lar-se. L'un en contra de les lleis humanes, l'altre en contra de les lleis divines; l'un per ell mateix, l'altre perquè s'hi veu obligat.

De bon començament Schiller no va trobar cap editor que li volgués publicar l'obra. Es va veure obligat a publicar-la pel seu compte, la qual cosa el va carregar de deutes.

A més a més, la va haver de publicar anònimament perquè el duc havia prohibit que cap dels estudiants de l'acadèmia no publicués res sense la seva autorització expressa, i perquè, a més, alguns dels personatges principals contenien trets característics dels superiors i tutors d'aquella institució.

Un amic de Schiller va ensenyar el manuscrit d'*Els bandits* al baró Von Dalberg, aleshores director del teatre nacional de Mannheim. Von Dalberg li va demanar que adaptés la seva obra a les exigències ideològiques i dramàtiques necessàries per poder ser representada, i Schiller, il·lusionat amb l'oferta, es va mostrar disposat a arribar a un compromís per ajustar l'obra a aquestes necessitats i a retallar les declaracions de caràcter més revolucionari.

Finalment l'obra es va estrenar el 13 de gener de 1782 i l'autor hi va assistir d'amagat i va ser testimoni del seu gran èxit.

Schiller, gràcies a l'interès personal de Von Dalberg, es va sentir animat i amb prou coratge per repetir l'atreviment d'assistir a la representació següent. Malgrat tot, el duc se'n va assabentar i el va condemnar a un arrest de catorze dies. A més li va prohibir escriure obres literàries i comunicar-se amb l'estranger, cosa que li impediria mantenir el contacte amb Mannheim.

El setembre del 1782, Schiller fugí de Württemberg i s'estableix a Francònia.

Després d'*Els bandits* encara va escriure dues obres més dins de l'esperit de l'*Sturm und Drang*: *La conjura de Fiesco a Gènova* i *Càbala i amor*.

A partir de 1785 s'instal·la a Saxònia i, sempre amb l'ajuda dels amics, es pot dedicar a escriure. El 1787 estrena *Don Carlos*, una obra entorn de la llegenda negra sobre Felip II. A partir d'aleshores es dedica no tant a escriure drames sinó més aviat a treballs d'investigació històrica. S'interessa cada cop més per l'obra d'Immanuel Kant, i publica

una sèrie d'escrits filosòfics. El 1790 contrau matrimoni amb Charlotte von Lengefeld, considerada per ell com el seu «ideal de feminitat i harmonia». Exerceix de professor d'història i filosofia a la universitat de Jena.

A instàncies d'una sèrie d'admiradors de la seva obra, el príncep hereu de Dinamarca li concedeix una pensió de 1.000 tàlers, la qual cosa li permetrà escriure durant tres anys sense cap preocupació econòmica.

El 1793 viatja per Suàbia amb la seva família. L'entrada al ducat ja no li és prohibida i gaudeix d'una estada amable amb els antics companys i professors que ja li reconeixien la seva vàlua com a poeta i dramaturg.

Quan torna a Saxònia, i després d'haver escrit *Maria Estuard*, ja s'havia allunyat de l'*Sturm und Drang* i s'havia decantat cada vegada més cap a un classicisme que deixarà fixades les bases del teatre romàntic alemany. A aquesta època pertanyen *La donzella d'Orleans*, *La núvia de Messina* i *Guillem Tell*.

El 1799 fixa definitivament la seva residència a Weimar, on morirà el 1805 a causa d'una malaltia que arrossegava des de feia temps. Tenia 45 anys.

Popularment se l'anomena «Schiller el savi», tot i que la major part de la seva saviesa no és resultat d'especulacions filosòfiques ni d'arguments de la «raó pura», sinó que es construeix a partir de la raó pràctica. Schiller no és un idealista aliè al món; més aviat el podem veure com un humanista interessat a no perdre l'harmonia amb l'univers, i com un home que compleix els seus deures com a home, espòs, pare i amic.

A l'Alemanya del segle XIX, Schiller era considerat el més gran dramaturg nacional. L'any 1859 encara es va celebrar el centenari del seu naixement, però a partir d'aquell moment, a causa de la ràpida dissolució del pensament idea-

lista i de l'evolució econòmica i científica, la seva figura va perdre interès i el seu art va passar a ser considerat retòric i patètic. A partir dels anys cinquanta d'aquest segle, a Alemanya es va tornar a apreciar la grandesa i el significat d'aquest poeta, dramaturg i pensador, que ha passat a ser un dels autors de repertori i objecte de versions més agosarades, com la del director Günther Gerstner que aquest any, a Berlín, ha proposat una nova forma d'interpretar Schiller, convertint l'obra *Càbala i amor* en una obra actual en clau de còmic.

A Catalunya, les obres de Schiller pràcticament no han estat representades. Així i tot, el Teatre Lliure va estrenar *Maria Estuard* el 1991 en una versió de Feliu Formosa, i Francesc Nello, el 1971, va fer una adaptació infantil de *Guillem Tell*. *Els bandits* va ser estrenada el 1995 també pel Teatre Lliure sobre la traducció de Feliu Formosa, publicada íntegrament en la present edició. En la versió estrenada al teatre es va suprimir aproximadament una tercera part del text original.

Una qüestió evident, però no per això menys important, és reconèixer que gràcies a les traduccions podem llegir en català obres escrites fa més de dos-cents anys, que en el cas de Schiller formen part del fons de la cultura alemanya. El fet de poder les llegir i conèixer ajuda a comprendre una altra cultura d'un altre temps i això certament enriqueix la cultura que correspon al text de la llengua receptora. I si a més la traducció que s'ha fet és fluïda i fa servir un llenguatge modern, que intenta evitar l'encarcament, encara s'haurà fet un més gran servei a la cultura catalana.

Com fa en totes les seves traduccions, Feliu Formosa ha volgut ser el més fidel possible a l'original pel que fa al ritme i la musicalitat de l'obra, i els que entenen tots dos

idiomes descobriran que la traducció de vegades pot semblar alhora l'original. El traductor ha renunciat a formes estilístiques pretencioses i ha fet servir un llenguatge al més senzill possible. Gràcies al fet que ell mateix és home de teatre, que ha dirigit i ha actuat, no perd la visió de conjunt que tanmateix requereix unes grans dosis de concentració i abstracció. I no oblida que la seva traducció, pensada no només per ser editada en la present col·lecció, sinó que ha estat representada, anirà dirigida a uns espectadors determinats, és a dir, d'un país concret i el seu temps, i no a uns espectadors «ideals» o teòrics.

SIBYLLE MELITTA HUNZINGER

BIOBIBLIOGRAFIA

BIOGRAFIA

- 1759 Johann Christoph Friedrich Schiller neix el 10 de novembre a Marbach am Neckar, ducat de Württemberg. És el segon fill de Johann Kaspar Schiller, oficial de l'exèrcit del duc, i d'Elisabeth Dorothea Kodweiss.
- 1773 És obligat a ingressar a la Karlsschule, acadèmia militar fundada pel duc, on estudia lleis contra la seva voluntat.
- 1775 Arran del trasllat de l'acadèmia a Stuttgart, passa a estudiar-hi medicina.
- 1777 Comença a redactar *Els bandits*, a partir d'una narració de Friedrich Daniel Schubart publicada el 1775 al *Schwäbische Magazin*.
- 1779 Acaba els estudis de medicina, però és obligat a romandre un any més a l'acadèmia per tal que «el seu foc interior es pugui apaivagar i pugui convertir-se en un gran home».
- 1780 És destinat a fer de metge de l'exèrcit i li és denegada pel duc la petició que fa el seu pare perquè pugui desenvolupar la seva professió de civil. Guanya un sou mensual de 18 *gulden*, que a Schiller li semblen francament poc.
- 1781 Publica anònimament *Els bandits* i ell mateix en paga l'edició.
- 1782 El 13 de gener s'estrena *Els bandits* al teatre nacio-

- nal de Mannheim, on assisteix clandestinament a una representació. En un segon viatge a Mannheim és arrestat per ordre del duc Karl Eugen, el qual, a més de disposar que Schiller no escrivís cap més obra literària, li va prohibir la comunicació amb «l'estranger» i per tant també amb Mannheim. El 22 de setembre Schiller fuig de Württemberg i s'estableix a la casa de camp de Henriette von Wolzogen, mare d'un company d'estudis, a Bauerbach, Francònia.
- 1783 Estrena a Frankfurt de *La conjuració de Fiesco a Gènova*.
- 1784 Estrena del *Fiesco* al teatre de Mannheim, amb força menys èxit que *Els bandits*. Estrena de *Càbala i amor* a Mannheim, on obté un gran ressò. Coneix Charlotte von Kalb.
- 1785-87 Trasllat a Saxònia (Leipzig i Dresden), protegit per la família de l'estadista Körner. Edita la revista *Rheinische Thalia*. Escriu l'*Oda a l'alegria*, que Beethoven inclourà en el cor final de la seva *Novena Simfonia* en re menor (1824). Estrena de *Don Carlos* a Hamburg.
- 1788 Publica la *Història de la revolta dels Països Baixos del regne d'Espanya*.
- 1789 Al maig és nomenat professor d'història i filosofia a la universitat de Jena.
- 1790 És nomenat conseller àulic. Es casa amb Charlotte von Lengefeld. Torna a dedicar-se a la poesia. Primers treballs sobre la *Història de la Guerra dels Trenta Anys*, que acabarà el 1792. La figura de Wallenstein el captiva de tal manera que comença a considerar la possibilitat de convertir-lo en l'heroi d'una tragèdia.
- 1791 Estudis de l'obra de Kant. Contrau una pulmonia que es complica amb una peritonitis. Assabentat de l'estat de salut precari de Schiller, a instàncies d'uns admiradors seus, el príncep hereu i el ministre de finances de Dinamarca li atorguen una pensió de tres anys.
- 1792 És nomenat «Ciudadà d'honor de la jove República Francesa».
- 1793 Torna a Württemberg, on neix el seu fill Karl. Mor el duc Karl Eugen, el qual ja no s'oposava a l'estada de Schiller al seu país.
- 1794 Comença l'amistat amb Goethe. Reconeixen que el que els diferencia està destinat a complementar-se.
- 1795-98 Edita la revista *Die Horen*, capdavantera de l'esperit clàssic. Publica les *Cartes sobre l'educació estètica de l'home*. Comença a publicar, amb Goethe, el *Muselalmanach*. Escriu l'assaig *De la poesia ingènua i sentimental*. Estrena *El campament de Wallenstein*, primera part d'una trilogia.
- 1799 Estrena de *Piccolomini*, al gener, i *La mort de Wallenstein*, al març, amb gran èxit. Treballa en el drama *Maria Estuard*. La família Schiller es trasllada a Weimar.
- 1800 Estrena de *Maria Estuard*. Tradueix *Macbeth* de Shakespeare.
- 1801 Estrena de *La donzella d'Orleans*.
- 1802 Li és concedit un títol nobiliari. A partir d'aquest moment es dirà «von Schiller».
- 1803 Estrena a Weimar *La núvia de Messina*.
- 1804 Estrena a Weimar *Guillem Tell*. La seva salut empitjora. Treballa en una versió de *Fedra* de Racine.
- 1805 Mor el 9 de maig a Weimar.
- 1827 Al desembre és traslladat al panteó principesc de Weimar.

BIBLIOGRAFIA

ELS BANDITS

- Schillers Sämtliche Werke* (vol. I). Munic i Leipzig: Georg Müller Verlag, 1910.
- Schillers Werke, in zwei Bänden* (vol. I). Droemersch Verlagsanstalt. Munic.
- Schiller. Dramen und Gedichte*, publicat per la Deutschen Schillergesellschaft. Stuttgart: E. Schreiber Graphische Kunstanstalten, 1955.
- GROSSE, Wilhelm: *Friedrich Schiller: Die Räuber*. Grundlagen und Gedanken zum Verständnis des Dramas. Frankfurt am Main, Berlin, Munic: Verlag Moritz Diesterweg, 1986.
- PANDOLFI, V.: *Història del teatre*. Barcelona: Institut del Teatre, 1990.
- SCHILLER, Friedrich: *Teatre: Els bandits. Càbala i amor. Guillem Tell*. Traduccions d'Artur Quintana, Joan Valls i Royo i Jaume Creus. Barcelona: Edicions 62, 1983.

*Quae medicamenta non sanant, ferrum sanat,
quae ferrum non sanat, ignis sanat.*

HIPÒCRATES

PERSONATGES

MAXIMILIAN, *comte de Moor*

KARL }
FRANZ } *els seus fills*

AMALIA VON EDELREICH, *neboda del comte*

SPIEGELBERG

SCHWEIZER

GRIMM

RAZMANN

SCHUFTERLE

ROLLER

KOSINSKY

SCHWARZ

llibertins, després bandits

HERMANN, *bastard d'un noble*

DANIEL, *vell criat de la casa Moor*

PASTOR MOSER

UN SACERDOT

Bandits

Personatges secundaris

Lloc de l'acció: Alemanya a mitjan segle XVIII.

L'acció transcorre durant dos anys.

ACTE PRIMER

ESCENA PRIMERA

Francònia
Sala al castell dels Moor

FRANZ. EL VELL MOOR.

FRANZ: De debò que us trobeu bé, pare? Us veig tan pàlid!

EL VELL MOOR: Molt bé, fill meu... Què m'havies de dir?

FRANZ: Ha arribat el correu... una carta del nostre corresponçal de Leipzig.

EL VELL MOOR, *amb avidesa*: Notícies del meu fill Karl?

FRANZ: Hm!... Efectivament. Però em temo... No sé... si jo... La vostra salut... Realment, us trobeu ben bé, pare?

EL VELL MOOR: Com el peix a l'aigua! M'escrivi alguna cosa del meu fill?... De què ve aquesta preocupació per mi? M'has preguntat dues vegades...

FRANZ: Si esteu malalt... Si teniu el més lleu indici que pugueu estar-ho... Deixeu-me..., us parlaré en un moment més oportú. (*Parlant a mitges per a ell mateix.*) No són notícies per a un cos feble.

EL VELL MOOR: Oh Déu! Déu meu! Què m'has de dir?

FRANZ: Primer, deixeu que m'aparti a vessar unes llàgrimes de compassió pel meu germà perdut... Més em valdria callar per sempre, perquè és el vostre fill. Hauria d'amagar per sempre la seva vergonya, perquè és el meu germà. Però obeir-vos és el primer i el més trist dels meus deures... Perdoneu-me, doncs...

EL VELL MOOR: Oh Karl, Karl! Si sabessis com la teva conducta mortifica el meu cor de pare! I com una única

bona notícia em trauria deu anys de sobre —em rejoveniria— mentre que ara, cada notícia... ai!... m'acosta un pas més a la tomba.

FRANZ: Si és així, bon vell, adéu-siau... Perquè avui tots nosaltres ens arrencaríem els cabells sobre el vostre taüt.

EL VELL MOOR: Queda't! Només es tracta d'un petit pas més... Que segueixi el seu curs! (*S'asseu.*) Que els pares paguin els seus pecats fins a la tercera i la quarta generació... Deixa'l arribar a la fi.

FRANZ, *que es treu la carta de la butxaca*: Ja coneixeu el nostre corresponsal! Mireu, donaria la meva mà dreta per poder dir que menteix, que és un infame impostor, ple d'intencions malignes. Procureu contenir-vos i perdoneu-me que no us deixi llegir la carta a vós mateix. Encara no és convenient que ho sentiu tot.

EL VELL MOOR: Tot, tot... Fill meu, m'estalvies les croses...

FRANZ, *llegint*: «Leipzig, primer de maig... Si no em lliugués la promesa inviolable de no amagar-te res del que m'ha arribat sobre les peripècies del teu germà, benvolgut amic, la meva ploma innocent mai no t'hauria tractat amb una duresa tan tirànica. Per cent cartes que he rebut de tu, dedueixo com deuen ferir el teu cor fratern aquesta mena de notícies. És com si ja et veiés vessar per aquest indigne, per aquest indesitjable...» (EL VELL MOOR *es tapa la cara amb les dues mans.*) Ja ho veieu, pare! Només us lleigeixo els mots més suaus... «per aquest indesitjable milers de llàgrimes»... Ah, sí, han corregut, s'han desbordat a torrents per aquestes galtes compassives!... «Ja em sembla veure el teu vell i venerable pare, blanc com un mort»... Oh, Jesús! Ja esteu així abans de saber res més?

EL VELL MOOR: Endavant! Endavant!

FRANZ: ...«blanc com un mort, deixar-se caure a la seva cadira i maleir el dia en què per primera vegada se li van

acostar balbucejant el nom de “pare”. No m'ho han volgut revelar tot i, de les poques coses que sé, te'n diré només el mínim. El teu germà sembla que ha fet vessar la mesura de la seva ignomínia. Almenys jo no sé res que pugui anar més enllà del que ja ha fet, si no és que el seu geni em supera de molt. Ahir a mitjanit, després de contraure deutes per valor de quaranta mil ducats» —una bonica suma de diners, pare— «i d'haver deshonrat abans la filla d'un ric banquer i ferit de mort en un duel el seu galant, un jove noble i honrat, havia pres el determini, amb set companys a qui havia arrossegat a la seva vida de cràpula, d'escapar-se del braç de la justícia»... Pare! En nom de Déu, pare! Què teniu?

EL VELL MOOR: Ja n'hi ha prou. Deixa-ho estar, fill meu!

FRANZ: Voldria estalviar-vos... «Hi ha ordre de recerca i captura contra ell, els perjudicats demanen a crits una reparació, han posat preu al seu cap... el nom de Moor...» No! Mai els meus llavis no assassinaran un pare! (*Esquinça la carta.*) No us ho cregueu, pare! No en cregueu ni una síl·laba!

EL VELL MOOR, *plorant amargament*: El meu nom! El meu nom honorable!

FRANZ, *que se li llança al coll*: Ah, infame Karl, tres vegades infame! Que potser no ho pressentia, jo, quan, de molt menut, ja el veia empaitar les noies, rondar per prades i muntanyes amb trinxeraires i gent de mal viure, defugir la vista de l'església com un delinqüent la presó, i llençar al barret del primer captaire les monedes que us arrencava a força d'importunar-vos, mentre nosaltres, a casa, edificàvem les nostres ànimes amb pregàries pietoses i sermons devots? No ho vaig pressentir ja quan veia que preferia les aventures de Juli Cèsar i Alexandre el Gran, i altres nefastos pagans, en lloc de la història del penitent Tobies? Cent vegades us ho havia pronosticat, perquè el meu amor per ell es mantenia sempre dins els

límits del deure filial: aquest xicot ens farà caure a tots en la misèria i la vergonya! Oh, si almenys no duagués el nom de Moor! Si el meu cor no bategués per ell amb tanta calidesa! Aquest amor blasfem que no puc extirpar de dintre meu, algun dia m'haurà d'acusar encara davant el tribunal diví.

EL VELL MOOR: Oh..., les meves il·lusions! Els meus somnis daurats!

FRANZ: Prou que ho sé. I això és justament el que us deia. El foc que crema dins l'ànima d'aquest noieta, ens dèieu sempre, aquest esperit que el fa tan sensible a tots els encants d'allò que és gran i bell..., aquesta franquesa que reflecteix en els seus ulls allò que pensa..., aquesta tendresa que el fa desfer-se en llàgrimes de simpatia davant un dolor qualsevol; aquest coratge viril, que el fa grimpar fins al capdamunt dels roures centenaris i el fa saltar tanques i fossats i rius impetuosos... aquesta avidesa infantil, aquesta tossuderia irreductible i totes aquestes qualitats esplèndides que han germinat en ell, en aquest fillat estimat, en faran algun dia un apassionat amic dels seus amics, un perfecte ciutadà, un heroi, un home gran, molt gran, sí... I ara, ja ho veieu, pare! El seu esperit fogós s'ha desenvolupat, s'ha desplegat i a fe que ha donat uns fruits esplendorosos. Aquella franquesa, amb quina facilitat s'ha convertit en insolència! I la seva tendresa, ja veieu com es desfà en dolços compliments a les coquetes! Que sensible es mostra als encants d'una Friné! Mireu com, en sis anys, aquell geni ardorós li ha consumit tan a fons el moll de la seva vida, que ara corre pel món com un cadàver vivent, i encara hi ha gent que té la poca vergonya de dir: *c'est l'amour qui a fait ça!* Ah, mireu com aquell cervell audaç i emprenedor maquina i executa uns projectes que fan empal·lidir les heroïcitats d'un Cartouche i d'un Howard! Ah, i si aquesta magnífica sement arriba a la plena maduresa —què es pot esperar

d'una perfecció assolida ja en edat tan tendra?— potser, pare, encara tindreu el goig de veure'l al front d'una d'aquestes tropes que s'aquarteren dins el sagrat silenci dels boscos i alleugen el cansat viatger de la meitat del que porta a sobre. Potser també, abans que baixeu a la tomba, podreu fer un pelegrinatge al monument que ell s'erigeix entre el cel i la terra... I potser, oh pare, pare, pare... busqueu-vos un altre nom si no voleu que us assenyalin amb el dit els quincallaires i els brivalls que hauran vist el retrat del vostre senyor fill a la plaça del mercat de Leipzig.

EL VELL MOOR: I tu també, Franz, tu també? Oh fills meus! Com tots els trets s'adrecen al meu cor!

FRANZ: Ja veieu que jo també puc parlar amb enginy. Però la meva intel·ligència és la de l'escorpí... I vet aquí que aquest individu sec i mediocre, aquest Franz sec i com un tros de llenya —o fossin quins fossin tots els altres títols que podia suggerir-vos el contrast entre ell i jo quan ell seia a la vostra falda i us pessigava les galtes—, doncs aquest Franz morirà un dia entre les quatre pedres del seu poble i es podrà i serà oblidat, mentre que la glòria d'aquell altre geni universal vola d'un pol a l'altre... Oh cel, ajunto les meves mans per agrair-te que aquest Franz, fred, sec i com un tros de llenya, no sigui com ell!

EL VELL MOOR: Perdona'm, fill meu; no t'indignis contra un pare que veu com s'ha errat en els seus plans. El Déu que, gràcies a Karl, m'envia aquestes llàgrimes, me les eixugarà dels ulls gràcies a tu, Franz.

FRANZ: Sí, pare, sí que les eixugarà dels vostres ulls. El vostre Franz dedicarà la seva vida a fer més llarga la vostra. Serà la vostra vida l'oracle que em guiarà en tot allò que faci, el mirall a través del qual ho veuré tot... Cap deure no serà prou sagrat que no estigui disposat a trencar-lo, si us hi va la vida. Em creieu?

EL VELL MOOR: Encara pesen grans deures damunt teu...

oh fill! Que Déu et beneixi per tot allò que has estat i seràs per a mi!

FRANZ: I ara, digueu-me... Si no haguéssiu d'afirmar que aquest fill és vostre, seríeu un home feliç?

EL VELL MOOR: Oh, calla, calla! Quan la llevadora me'l va dur, el vaig alçar contra el cel i vaig exclamar: no sóc un home feliç?

FRANZ: Sí, ho vau dir. Però, l'heu trobada, la felicitat? Avui envegeu el més baix dels camperols pel fet de no tenir un fill com aquest... I viureu afligit mentre tingueu aquest fill. Aquesta aflicció anirà creixent amb Karl; serà un sofriment que minarà la vostra vida.

EL VELL MOOR: Oh! Ha fet de mi un vell de vuitanta anys.

FRANZ: Bé, doncs... I si us desféssiu per sempre d'aquest fill?

EL VELL MOOR, *saltant*: Franz! Franz! Què dius?

FRANZ: No és aquest amor per ell el que us dona tot aquest calvari? Sense aquest amor, ell ja no serà res per a vós. Sense aquest amor maleït i blasmable... ell serà mort per a vós, serà com si mai no us hagués nascut. No és la carn i la sang, sinó el cos allò que fa de nosaltres pares i fills. Deixeu-lo d'estimar, i aquest monstre deixarà de ser-vos fill, encara que l'haguessin esculpit amb la vostra mateixa carn. Fins ara ha estat la nineta dels vostres ulls; però l'Escriptura diu: si el teu ull t'escandalitza, arrenca-te'l! Més val entrar borni al cel que anar a l'infern amb tots dos ulls. Més val anar al cel sense fills que caure tots dos, pare i fill, a les flames de l'infern. És la Divinitat qui parla així!

EL VELL MOOR: Pretens que maleeixi el meu fill?

FRANZ: No, no, això no! No és pas el vostre fill que heu de maleir. Què és per a vós el vostre fill? Aquell a qui heu donat la vida i ell fa tots els esforços imaginables per escurçar la vostra?

EL VELL MOOR: Oh, és ben bé així! És una sentència contra mi que el Senyor executa a través d'ell.

FRANZ: Mireu amb quin amor filial actua amb vós el vostre fill més estimat. Amb la vostra estimació de pare, ell us estrangula, us mata amb el vostre amor, ha apunyalat fins i tot el vostre cor patern, per acabar del tot amb vós. Si un dia falteu, ell es farà amo dels vostres béns i rei dels seus instints. S'haurà trencat el dic, i el torrent de les seves apetències podrà bramar i seguir el seu curs més lliurement. Poseu-vos per un moment en el seu lloc! Quantes vegades haurà volgut veure mort i enterrat el seu pare... i el seu germà, que d'una manera tan implacable li han barrat el pas quan es lliurava als seus excessos! Però ell, ha respost a l'amor amb amor? Hi ha gratitud filial per a la indulgència paterna quan sacrifica a la frisança lasciva d'un instant deu anys de la vostra vida? Quan en un sol minut de voluptuositat posa en joc la fama dels seus avantpassats, que s'ha mantingut sense màcula durant set segles? I d'això en dieu el vostre fill? Responeu! D'això en dieu un fill?

EL VELL MOOR: Una criatura sense entranyes! Sí, però és el meu fill! El meu fill!

FRANZ: Una criatura preciosa i adorable, que eternament s'esforça a no tenir pare. Ah, si ho poguéssiu arribar a entendre! Si us caigués la bena dels ulls! Però la vostra indulgència no farà més que refermar-lo en les seves perversitats; el vostre suport li servirà de justificació. Potser allunyareu de la seva testa la maledicció; però serà damunt vostre, pare, damunt vostre que caurà la maledicció de l'eterna condemna.

EL VELL MOOR: Just! Molt just! Tota la culpa és meva, ben meva!

FRANZ: Quants n'hi ha hagut, milers i milers, que han buidat fins a l'embriaguesa la copa de la luxúria i després han estat regenerats pel sofriment! I el dolor corporal

que acompanya tots els excessos, no és un senyal de la voluntat divina? Ha de capgirar l'home aquesta voluntat amb la seva cruel tendresa? Un pare, ha d'arrossegar per sempre a l'abisme la penyora que li ha estat confiada? Penseu-hi, pare: si durant un temps l'abandoneu a la seva misèria, no es veurà obligat a fer un canvi i a corregir-se? O potser també en aquesta gran escola de l'infortuni continuarà obrant com un canalla, i en aquest cas... pobre d'aquell pare que, malcriant el seu fill, invalida les decisions d'una saviesa més alta! Aleshores, pare?

EL VELL MOOR: Li escriuré que li retiro el meu ajut.

FRANZ: Així obrareu amb justícia i prudència.

EL VELL MOOR: Que mai més no comparegui davant meu.

FRANZ: Això tindrà un efecte saludable.

EL VELL MOOR, *dolçament*: Fins que no canviï!

FRANZ: Molt bé, molt bé... Però, i si ara es presentés amb la màscara de l'hipòcrita, si implorés la vostra compassió i obtingués amb afalacs el vostre perdó i l'endemà anés a burlar-se de la vostra feblesa en braços de les seves barjaules?... No, pare, no! Tornarà a vós per propi impuls quan la seva consciència serà neta.

EL VELL MOOR: Li vaig a fer la carta immediatament.

FRANZ: Un moment, pare! Una paraula més! Em temo que la indignació no guï la vostra ploma i us faci escriure unes paraules massa dures, que podrien destrossar-li el cor!... A més..., no creieu que s'ho prendrà ja com un perdó, si el considereu digne de rebre un escrit signat per vós mateix? Serà millor, doncs, que em confieu a mi la redacció d'aquesta carta.

EL VELL MOOR: Fes-ho, fill meu! Ah, a mi m'hauria trencat el cor! Escriu-li...

FRANZ, *ràpidament*: Quedem així, doncs?

EL VELL MOOR: Escriu-li que milers de llàgrimes de sang, milers de nits sense dormir m'han... Però no facis caure el meu fill en la desesperació!

FRANZ: No us voleu ficar al llit, pare? Tot això us ha afectat molt durament.

EL VELL MOOR: Escriu-li que un cor patern... T'ho repetixo: no facis caure el meu fill en la desesperació! (*Se'n va ple de tristesa.*)

FRANZ, *que el veu marxar, tot rient*: Tranquil, vell! [¶] Mai no el tornaràs a estrènyer contra el teu pit! El camí per arribar-hi li serà barrat, com el cel a l'infern... Ha estat arrencat dels teus braços abans que tu mateix sabessis que ho podies voler així... I jo seria un inútil deplorable si ni tan sols fos capaç d'apartar un fill del cor del seu pare, encara que hi estigués afermat amb llaços de bronze... He traçat al teu voltant un cercle màgic de malediccions que ell no traspasarà mai. [¶] Bona sort, Franz! S'ha acabat el fill consentit! El bosc es va aclarint. Haig de recollir tots aquests papers, algú hi podria reconèixer fàcilment la meua lletra. (*Recull els trossos de la carta estripada.*) I també la pena s'endurà ben aviat el vell... i a ella, li arrencaré del cor aquest Karl, encara que hi hagi de deixar la meitat de la seva vida.

[¶] Tinc tot el dret d'enfrontar-me amb ràbia a la naturalesa, i pel meu honor, faré valer aquest dret [¶] Per què no vaig ser el primer a sortir del ventre de la meua mare? Per què no l'únic? Per què m'ha hagut de carregar amb el pes de la lletjor? Precisament a mi? Com si, en fer-me néixer, hagués posat al món una desferra? Per què precisament a mi aquest nas de lapó, aquesta boca de moro, aquests ulls d'hotentot? Crec realment que, de totes les menes d'homes, ha fet una pila amb allò que hi ha de més abominable i m'ha pastat a mi. Assassinat i mort! Qui li ha donat a la natura la facultat de concedir-ho a un altre i negar-m'ho a mi? Ha pogut mai algú guanyar-se els seus favors abans de néixer? O bé ofendre-la abans d'existir? Per què ha obrat d'una manera tan parcial?

No! No! No li faig justícia. [¶] A tots ens ha donat la in-

ventiva, ens ha posat nus i miserables a la vora d'aquest gran oceà que és el món... Que nedi qui sàpiga nedar i qui sigui un inepte, que s'enfonsi! A mi, ella no m'ha donat res; allò que vull fer amb mi, és cosa meva. Tothom té el mateix dret a les coses més grans i a les més petites; una pretensió és anul·lada per una altra pretensió; un impuls per un altre impuls; una força per una altra força. La raó és de qui pot més i els límits de la nostra força són les nostres lleis.

Sens dubte hi ha certs pactes socials, que s'han establert per regularitzar la marxa del món. Pura retòrica! De fet, són una moneda valuosa amb la qual pots trafiquejar amb mà mestra si saps com fer-la servir. La consciència... oh, sí! Un bon espantall per fer fugir els pardals dels cirerers! Ella també és una perfecta lletra de canvi per escapar-se de la fallida en cas de necessitat.

En realitat són unes institucions ben lloables per posar a ratlla els imbècils i mantenir el poble sota la bota; perquè així els més llestos tinguin les coses més fàcils. Unes institucions ben divertides! Per a mi són com aquelles tanques que els meus camperols posen astutament al voltant dels seus camps perquè no hi passi ni una llebre, Déu meu, ni una llebre! I el seu bon amo pica el cavall amb l'esperó i galopa sobre la terra flonja destrossant la collita!

[Passem-hi, doncs, pel damunt! Qui no tem res no és menys poderós que aquell que és temut de tothom.] He sentit xerrar pels descosits sobre allò que se'n diu «l'amor de la sang», que pot escalfar el cap d'un pare de família com ha de ser...: Aquest és el teu germà!... Que traduït, vol dir: ha sortit del mateix forn d'on tu has sortit... Que sigui, doncs, sagrat per a tu! Ja veieu quina conclusió més rebuscada, quina grotesca deducció segons la qual la proximitat dels cossos donaria lloc a l'harmonia dels esperits, el mateix lloc de naixença, a uns

idèntics sentiments, i una alimentació semblant, a unes inclinacions úniques. Però anem més enllà: aquest és el teu pare! T'ha donat la vida, ets la seva carn i la seva sang... Que sigui, doncs, sagrat per a tu! Altra vegada una conclusió ben subtil! Però jo preguntaria: per què m'ha fet? No pas per amor a mi, que encara no era jo! Em coneixia abans de fer-me? Sabia ell qui havia de ser jo? No l'hi hauria pas aconsellat, perquè avui l'hauria de castigar per haver-me fet com sóc! Li puc donar les gràcies de ser un home? No, com tampoc no el podria acusar si m'hagués fet dona. Puc reconèixer un amor que no es basi en la consideració per mi mateix? I podria donar-se una consideració per mi mateix si aquest mi mateix encara no existia i no podia pressuposar-la? Haig de tractar-lo potser amb més bones paraules pel fet que m'estima? Demostra per part seva una vanitat que és el pecat original de tots els artistes, els quals es recreen amb la seva obra per lletja que sigui. ...Ja ho veieu, doncs: aquest és l'art de bruixeria que embolcalleu amb una boira sagrada per abusar de la nostra indecisió. M'hi haig de deixar portar com una criatura?

[Mans a l'obra, doncs! I amb tot el coratge! Ho arrasaré tot al meu voltant, arrasaré tot allò que em priva de ser l'amo. Haig de ser l'amo per arrabassar amb violència allò que no puc aconseguir amb amabilitat.](*Se'n va.*)

ESCENA SEGONA

Taverna a la frontera de Saxònia

KARL VON MOOR, *concentrat en la lectura d'un llibre*. SPIEGELBERG, *bevent en una taula*.

MOOR, *deixant el llibre de banda*: Em repugna aquest segle empastifat de tinta, quan llegeixo en el meu Plutarc la vida dels grans homes.

SPIEGELBERG, *que li posa un vas al davant i beu*: Hauries de llegir Flavi Josep.

MOOR: La torxa flamejant de Prometeu és extingida, i ara la flama la traïem de la pólvora amb què fan foc en un teatre, que no serveix ni per encendre una pipa. Avui la gent cabriolegen com rates damunt la maça d'Hèracles i s'espremen el cervell per saber quina mena de cosa tenen dins els testicles. Un mossèn francès ensenya a la universitat que Alexandre era un cagacalces; un catedràtic tísic, a cada paraula que diu es posa davant el nas un flascó d'amoníac i dóna una lliçó magistral sobre l'*energia*. Uns subjectes que es desmaïen quan han fet una criatura, critiquegen sobre la tàctica d'Anníbal; canalla que acaben de sortir de l'ou deixen anar frases sobre la batalla de Cannes i les victòries d'Escipió perquè les han d'explicar.

SPIEGELBERG: Acabes de fer un plany perfectament alexandrí.

MOOR: Bon premi a les vostres suors dins el camp de batalla el fet que ara viviu en institucions d'ensenyament tot arrossegant la vostra immortalitat amb la corretja de lligar llibres. I quina magnífica compensació per la sang malaguanyada això de servir per embolicar els pans d'espècies d'un botiguer de Nuremberg... o si les coses

us van bé, ser enlairats damunt un parell de xanques per un escrivent de tragèdies francès i moguts per filferros com marionetes. Hahahà!

SPIEGELBERG, *bevent*: Llegeix Flavi Josep, t'ho suplico.

MOOR: Ecs! Quin fàstic aquest segle poruc de castrats, que no serveix per a res més que per remugar els fets de temps passats i escorxar els herois de l'antiguitat amb comentaris i desvirtuar-los amb tragèdies. Bloquegen la sana naturalesa amb tot de convencions insípides, no tenen el coratge de buidar un vas de vi perquè hi ha salut en la beguda... Llepen el criat que enllustra les sabates de Sa Excel·lència perquè els faci de bo davant d'ell i maltracten el pobre diable que no els fa cap por. Condemnen el saduceu que no freqüenta prou l'església i ells, davant l'altar, compten els seus interessos d'usurer. Es desmaïen quan veuen una oca dessagnar-se i piquen de mans quan el seu competidor s'estira els cabells davant les ruïnes socarrimades de casa seva... I jo els estrenyia la mà tan efusivament... «Un dia més»... Inútil... Al forat amb tots aquests gossos! Precs! Juraments! Llàgrimes! (*Picant a terra amb el peu.*) Infern i diables!

SPIEGELBERG: I això per uns quants milers de miserables ducats...

MOOR: No, no hi vull pensar. Oprimir el meu cos dins una cotilla i encadenar amb lleis la meva voluntat. La llei ha reduït a pas de tortuga tot allò que hauria de volar com una àguila. La llei no ha format mai ni un gran home. La llibertat, en canvi, cria colossos i éssers extraordinaris. Aquests es parapeten al peritoneu d'un tirà, festegen els humors del seu estómac i es deixen encerclar per les seves ventositats. Ah, si l'esperit de Hermann cremés encara entre les cendres!... Em poso al davant d'una tropa de tipus com jo i faig d'Alemanya una república al costat de la qual Roma i Esparta serien com convents de monges. (*Tira l'espasa damunt la taula i s'alça.*)

SPIEGELBERG, *aixecant-se d'un bot*: Bravo! Bravíssimo! Amb això, em portes a dir-hi la meua. Vull dir-te a cau d'orella, amic Moor, una cosa que em volta pel cap des de fa temps i tu ets l'home que em cal —entrompa't, germà, entrompa't—, què te'n semblaria si ens féssim jueus i tornéssim a posar el seu regne sobre la taula?

MOOR, *esclatant en rialles*: Ah, ara ho veig! Ara ho veig! Vols que passi de moda tenir prepuci perquè ja fa temps que el barber es va quedar amb el teu?

SPIEGELBERG: Així et moríssis, dropo! Sí, el primer que em van fer va ser circumcidat-me. Però digues, no és un projecte astut i coratjós? Llancem un manifest als quatre vents i citem per trobar-nos a Palestina tots aquells que no mengen carn de porc. I jo mateix demostro amb documents concloents que Herodes el Tetrarca era el meu avantpassat, i així successivament. Saps, xicot? Seria un trumfo tornar a trepitjar terra ferma i poder reconstruir Jerusalem. I fotre els turcs fora d'Àsia, mentre no deixem que el ferro se'ns refredi, i talem cedres del Líban per construir naus, i tot déu traficant amb galons vells i amb sivelles. I mentrestant...

MOOR, *que somriu i li agafa la mà*: Company! S'han acabat les baconades!

SPIEGELBERG, *sorprès*: Bah! No vols pas fer el paper del fill pròdig! Un element com tu, que has gargotejat les cares a cops d'espasa més que tres secretaris el llibre d'actes durant tot un any de traspàs! Vés, vés! Tu ja no ets en Moor. No recordes que mil vegades, amb l'ampolla a la mà, t'has rifat del vell pagès ronyós tot dient: que vagi esgarrapant i esgratinyant... que tot m'ho empassaré gola avall. Encara no t'has adonat, eh?, no t'has adonat, miserable bocamoll, que allò sí que era parlar com un home, com un home ple de noblesa? Però...

MOOR: Maleït sigues per recordar-m'ho! I maleït jo per ha-

ver-ho dit! Però tot sortia dels vapors del vi, i el meu cor no sentia les bravates de la meua llengua.

SPIEGELBERG, *sacsejant el cap*: No! No! No! Això no pot ser. És impossible, germà, no pot ser que parlis seriosament. Digues, germanet, no és la necessitat la que fa parlar així? Vine, que t'explicaré quatre cosetes dels meus anys de criatura. Al costat de casa meua, hi tenia un fossat que feia una amplada de vuit peus ben bons, i la canalla fèiem juguesques de saltar-lo. Però era inútil. Plaf! Ja eres dintre i senties damunt teu les riallades i els xiulets, i vinga tirar-te boles de neu. Vora casa meua hi havia un gos de caça lligat amb una cadena, una bestiota violenta, que es llançava com un llamp a mossegar les faldilles de les noietes per poc que badessin i passessin massa a prop d'ell. Doncs bé, el meu plaer més gran era provocar aquell gos contínuament, sempre que podia, i em rebentava de riure quan veia els ulls enverinats d'aquella carronya i amb quin gust se m'hauria llançat al damunt, si hagués pogut. Però, què va passar? Un dia m'hi torno a acostar, i amb una pedra li dono un cop tan fort a les costelles, que, furios, trenca la cadena i es llança darrere meu, i a mí ja em tens corrent amb tots els diables. Mal llamp! I em trobo just davant meu el maleït fossat que em barra el pas. Què fer? El gos el tenia als talons, ple de ràbia. Calia, doncs, una decisió ràpida. Agafo embranzida... i salto. Aquell salt em va salvar la pell. La bestiota m'hauria fet miques.

MOOR: A què treu cap tot això?

SPIEGELBERG: És perquè vegis que la necessitat fa créixer les forces. Per això no em deixo intimidar quan em trobo en una situació extrema. El valor creix amb el perill; les forces augmenten amb la urgència. El destí deu voler fer de mí un gran home, i per això posa tants obstacles en el meu camí.

MOOR, *enfadat*: No sé en què més hauríem de demostrar el nostre valor ni en què ens ha faltat fins ara.

SPIEGELBERG: Ah, no? I vols que així es malgastin les teves facultats? Enterrar el teu denari? Et penses que les teves bretolades de Leipzig són ja el màxim de l'enginy humà? Caldrà que, ara, ens fem al gran món: París, Londres! On et guanyes una plantofada si saludes algú tractant-lo d'home honrat. Allà resulta un goig per a l'esperit practicar l'ofici en gran. Quedaràs parat! Quins ulls faràs! Espera i veuràs com s'imita una firma, com es capgiren els daus, com es forcen els panys i es treuen les entranyes a les maletes... Tot això ho aprendràs de Spiegelberg. Caldria penjar a la primera forca el canalla que es deixa morir de fam perquè no sap fer córrer els dits.

MOOR, *distret*: Què dius? Encara ets capaç d'anar més lluny?

SPIEGELBERG: Em sembla que no em tens prou confiança. Espera't. Deixa que em posi en situació; veuràs meravelles. El teu cervellet se't regirarà dins el crani quan el meu enginy inesgotable arribi al seu punt culminant. *(S'alça, amb acalorament.)* Com tot s'aclareix dintre meu! Grans idees sorgeixen del fons de la meva ànima. Projectes grandiosos bullen dins el meu cervell creador. Maleït ensopiment! *(Es dóna cops al cap.)* M'havia encadenat les forces fins avui, havia refrenat i bloquejat les meves expectatives! Ara em desperto, sento qui sóc... Qui haig de ser!

MOOR: Ets un guillat. El vi et rebu^{fa} el cervell.

SPIEGELBERG, *més acalorat*: Spiegelberg, diran, ets un bruiot, Spiegelberg? Llàstima que no hakis arribat a general, Spiegelberg, dirà el rei: hauries fet passar els austríacs pel forat d'una agulla. És cert que sento els doctors queixar-se: és una irresponsabilitat que aquest home no hagi estudiat medicina; hauria descobert unes pólvores noves contra el goll. Ah! I que no s'hagi especialitzat en ciències polítiques i econòmiques, lamentaran els Sully dins els seus gabinets; hauria tret lluïssor d'or de

les pedres com per art de màgia. I el nom de Spiegelberg sonarà de Llevant a Ponent, i a la merda tots vosaltres, covards, gripaus, mentre Spiegelberg, amb les ales estes, s'enlairarà cap al temple de la fama!

MOOR: Que la sort t'acompanyi! Enfila't per les columnes de la ignomínia fins al cim de la glòria. A mi, un plaer més noble em crida a l'ombra dels meus boscos paterns, als braços de la meva Amalia. Ja la setmana passada vaig escriure al meu pare demanant-li perdó, sense amagar-li ni el més mínim dels meus actes, i quan hi ha sinceritat, hi ha d'haver compassió i ajuda. Cal que ens diguem adéu, Moritz. Avui ens veiem per última vegada. Ha arribat el correu. El perdó del meu pare ja és dins els murs d'aquesta vila.

Entren SCHWEIZER, GRIMM, ROLLER, SCHUFTERLE i RAZMANN.

ROLLER: Sabeu que ens espieu?

GRIMM: Que ni un moment podem estar segurs que no ens enxampin?

MOOR: No m'estranya. Que passi el que vulgui! Heu vist l'Schwarz? No us ha dit si tenia una carta per a mi?

ROLLER: Ja fa estona que et busca. Suposo que deu ser per això.

MOOR: On és, on, on? *(Vol sortir corrents.)*

ROLLER: Espera't! Li hem dit que vingues aquí. Tremoles?

MOOR: No tremolo. Per què hauria de tremolar? Companys! Aquesta carta... Alegreu-vos-en per mi. Sóc l'home més feliç sota la capa del sol! Per què hauria de tremolar?

Entra SCHWARZ.

MOOR, *corrent al seu encontre*: Germà! Germà! La carta!
La carta!

SCHWARZ, *donant-li la carta, que MOOR obre precipitadament*: Què et passa? T'has posat blanc com la paret.

MOOR: La lletra del meu germà!

SCHWARZ: Què fa Spiegelberg?

GRIMM: Aquest està ben tocat de l'ala. Gesticula com si tingués el ball de San Vito.

SCHUFTERLE: Ha perdut l'oremus. Em sembla que fa versos.

RAZMANN: Spiegelberg! Ei, Spiegelberg! No em sent aquest tros d'animal.

GRIMM, *sacsejant-lo*: Ei, tu, que somies, o què...?

SPIEGELBERG, *que durant tot aquest temps ha gesticulat com qui fa projectes, en un racó, salta d'una manera salvatge: La bourse ou la vie!* (Agafa pel coll SCHWEIZER, que el llança com si res contra la paret. MOOR deixa caure la carta i se'n va corrents. Tots s'alcen d'un bot.)

ROLLER, *seguint-lo*: Moor! On vas, Moor? Què vols fer?

GRIMM: Què té? Què li passa? Està pàl·lid com un cadàver.

SCHWEIZER: Sí que deuen ser bones, les notícies! A veure, mirem-ho!

ROLLER, *que agafa la carta de terra i llegeix*: «Desgraciat germà meu!» És divertit, aquest començament. «En poques paraules, t'haig de comunicar que s'han frustrat les teves esperances. El pare et fa saber que te'n vagis allà on et condueixin les teves vileses. Diu també que no esperis mai obtenir pietat llançant-te ploriquejant als seus peus, si no és que estàs disposat a ser mantingut a pa i aigua dins l'últim calabós del seu castell, fins que et creixin els cabells com plomes d'àguila i les ungles com les urpes dels ocells. Aquests són els seus mots. Em mana que tanqui la carta. Adéu per sempre més! Et compadeixo... Franz von Moor.»

SCHWEIZER: A fe que és dolç com la mel, aquest germanet! I es diu Franz, el bergant?

SPIEGELBERG, *apropant-se a poc a poc*: Què dieu de pa i aigua? Una bona vida! Però jo us tinc altres coses a punt. No us deia que acabaria ocupant-me de vosaltres?

SCHWEIZER: Què diu aquest cap de boc! Un ruc com aquest vol pensar per tots nosaltres?

SPIEGELBERG: Sou una colla de llebres, uns invàlids, uns gossos baldats, si no teniu cor d'emprendre grans accions!

ROLLER: Sí, potser sí que ho som, tens raó. Però creus que ens podria arrencar d'aquesta maleïda situació això que vols emprendre? Ho creus?

SPIEGELBERG, *rient amb menyspreu*: Pobre infeliç! Arrencar-nos d'aquesta situació? Ha, ha, ha! Arrencar-nos d'aquesta situació! I el teu cervellet de canari no arriba més enllà? I després ja podríem plegar? Spiegelberg seria un cagat si amb això es donés per satisfet. Ell farà de vosaltres uns herois, et dic, uns marquesos, uns prínceps, uns déus.

RAZMANN: Tot de cop em sembla massa, realment! Però ha de ser una feina prou dura, que com a mínim et pot costar el cap.

SPIEGELBERG: Només vol coratge, perquè la intel·ligència corre del meu compte. He dit coratge, Schweizer! Coratge, Roller, Grimm, Razmann, Schufterle! Coratge!

SCHWEIZER: Coratge? Si només es tracta d'això... De coratge en tinc prou per caminar descalç pel mig de l'infern.

SCHUFTERLE: Pel que fa a mi, en tinc prou per pledejar amb el diable en carn i ossos per un pobre pecador sota la mateixa forca.

SPIEGELBERG: Així m'agrada! Si teniu coratge, que un de vosaltres s'avanci i digui si té encara alguna cosa a perdre i no ho té tot per guanyar.

SCHWARZ: La veritat és que tindria alguna cosa a perdre si hagués de perdre allò que encara haig de guanyar.

RAZMANN: Sí, diable! I alguna cosa a guanyar, si hagués de guanyar allò que no puc perdre.

SCHUFTERLE: I si jo hagués de perdre allò que duc manllevat sobre el meu cos, ben segur que demà ja no tindria res a perdre.

SPIEGELBERG: Així doncs! (*Es posa al mig de tots, en to comminatori:*) Si encara corre per les vostres venes una gota de sang dels herois alemanys..., veniu! Ens apostarem als boscos de Bohèmia. Hi formarem una tropa de bandits i... per què em mireu amb aquests ulls? Ja s'ha apagat la vostra espurna de coratge?

ROLLER: No ets pas el primer perdulari que ha vist les coses més enllà de la força... i malgrat tot... si poguéssim triar alguna altra cosa.

SPIEGELBERG: Triar? Què? Res no heu de triar! Voleu que us engarjolin per deutes i renegar fins que sonin les trompetes del judici final? Voleu matar-vos treballant a pic i pala per un rosegó de pa sec? Voleu arrencar de la gent una miserable almoïna cantant-los romanços sota les finestres? O voleu enrolar-vos a l'exèrcit —si és que la vostra fesomia encara inspira confiança— i guanyar-vos abans d'hora el purgatori sota l'humor tirànic d'un caporal biliós? O passejar-vos al so dels timbals mentre us van marcant el pas? O anar arrossegant dins el paradís de les galeres tot el magatzem de ferro de Vulcà? Ja veieu tot el que teniu per triar. Tot això podeu triar!

ROLLER: No deixa de tenir raó, l'Spiegelberg. Jo, per part meua, també he fet els meus plans, però a la llarga es resumeixen en un de sol. Què us en sembla si ens hi asseïéssim i engiponéssim un manual o un almanac i ens dedi-quéssim a fer recensions per uns quants sous com ara és moda?

SCHUFTERLE: Redéu, com us acosteu als projectes que jo

tinc. Jo pensava dintre meu: i si et fessis pietista i cada setmana et dediquessis als teus exercicis d'espiritualitat?

GRIMM: Just! I si no et funciona, ateu! Ens les podem tenir amb els quatre evangelistes, aconseguir que el nostre llibre sigui cremat públicament pel botxí, i ja veureu quin èxit de vendes.

RAZMANN: O fem una campanya contra el mal francès. Conec un doctor que s'ha fet una casa a base de mercuri. Així ho diu el rètol que hi ha posat a la porta.

SCHWEIZER, *que s'alça i allarga la mà* a SPIEGELBERG: Moritz, ets un gran home! Es pot ben dir que un porc cec ha trobat un aglà.

SCHWARZ: Uns projectes magnífics! Uns oficis ben honorats! Com s'entenen els grans genis! Només faltaria fer-nos dones i alcavotes, o vendre la nostra virginitat pels mercats.

SPIEGELBERG: Bestieses, bestieses! I què us impedeix arribar a ser-ho tot en una sola persona? El meu projecte us farà arribar al cim dels cims, i us guanyareu, a més, la glòria i la immortalitat! No ho veieu, pobres diables? S'ha de tenir aquesta amplitud de mires! Pensar en la glòria pòstuma, en aquest dolç sentiment d'allò que no s'oblidarà mai més!

ROLLER: I encapçalar la llista de les persones honorades! Ets un mestre de l'oratòria, Spiegelberg, quan es tracta de convertir un home honorat en un bergant... Però, digueu-me... on s'ha ficat en Moor?

SPIEGELBERG: Parles d'honradesa? Penses que després series menys honorat que no ho ets ara? Què entens per honorat? Desempallegar els rics avars d'una tercera part dels neguits que torben la tranquil·litat daurada del seu son; posar en circulació el diner immobilitzat; restablir l'equilibri dels béns de fortuna; en una paraula, fer viure altre cop l'edat daurada; descarregar Déu de més d'un paràsit enutjós, estalviar-li guerres, pestes, caresties

i metges... i per cada tros de rostit que et menges, tenir els pensaments més afalagadors: això t'ho faran guanyar les teves manyes, el teu coratge de lleó i les teves nits en vetlla... Ser respectat de grans i petits...

ROLLER: I acabar pujant al cel de viu en viu i, contra el vent i la tempesta, contra l'estómac golafre del temps, aquest vell avantpassat, anar-se gronxant sota el sol i la lluna i les estrelles fixes, allà on fins i tot els ocells més insensats del cel reflen el seu concert celestial? No és així?... I quan monarques i potentats seran rosegats pels cucs i les arnes, poder tenir l'honor de rebre les visites de l'ocell reial de Júpiter?... Moritz, Moritz, Moritz! Vés amb compte! Vés amb compte amb la bèstia de tres potes!

SPIEGELBERG: I això t'espanta, cor de llebre? Més d'un geni universal, que hauria pogut reformar el món, s'ha podrit al canyet, i en canvi se'n parla durant segles, durant mil·lenaris, mentre que més d'un rei i un príncep elector haurien estat silenciats per la història si el seu historiador no hagués tingut por de deixar una llacuna dins l'escala successòria i de no guanyar pel seu llibre un parell més de pàgines en octau que l'editor li pagarà en diners comptants. I a tu, quan la gent que passa vegi com et gronxes al vent remugarà: aquest no devia tenir aigua al cervell, i es queixarà dels mals temps que vivim.

SCHWEIZER, *donant-li un cop a l'espatlla*: Magistral, Spiegelberg! Magistral! Què dimonis feu aquí badant i vacil·lant encara?

SCHWARZ: I encara que en diguin prostitució... Què hi fa? No es poden dur sempre al damunt, per un cas de necessitat, unes píndoles que et facin passar tranquil·lament a l'altra banda de l'Aqueront, on ja no hi canta ni gall ni gallina? No, germà Moritz, la teva proposta és bona. El meu catecisme diu el mateix.

SCHUFTERLE: Llamps! I el meu no diu pas menys. Spiegelberg, m'has convençut!

RAZMANN: Com un altre Orfeu, els teus cants han adormit la bèstia cridanera de la meva consciència. Pren-me tal com sóc.

GRIMM: *Si omnes consentiunt ego non dissentio*. Així, tot seguit, sense cap coma. Hi ha un plet dins el meu cervell: alquimista... curandero... jugador... estafador... Qui en doni més, em tindrà. Pren aquesta mà, Moritz.

ROLLER: I tu també, Schweizer? (*Allarga la mà dreta a SPIEGELBERG.*) Empanyoro, doncs, la meva ànima a l'infern.

SPIEGELBERG: I el teu nom als astres! Què se te'n dona d'on vagi la teva ànima? Quan estols de missatgers ens precedeixin per anunciar que hi baixem, els dimonis s'empolainaran com per a una festa, s'espolsaran de les pestanyes el sutge mil·lenari i miriades de caps embanyats s'alçaran de l'embocadura fumejant de la seva xemeneia sulfurosa per veure la nostra entrada. Companys! (*Alçant-se d'un bot.*) Endavant! Hi ha res al món que pesi tant com aquesta embriaguesa de l'entusiasme? Veniu, companys!

ROLLER: Calma, eh? Calma! On anem? La bèstia també cal que tingui el seu cap.

SPIEGELBERG, *enfadat*: Què predica, aquest cagadubtes? El cap, no és al seu lloc abans de fer moure cap membre? Seguiu-me, companys!

ROLLER: A poc a poc, us dic. També la llibertat ha de tenir el seu amo. Sense algú que manés, Roma i Esparta s'haurien ensorrat.

SPIEGELBERG, *condescendent*: Sí —espereu-vos—, Roller té raó. I ha de ser un cap ben clar, ho enteneu? Un cap políticament fi. Quan penso en allò que éreu fa una hora i en això que sou ara... —gràcies a una sola idea afortunada—... Sí, sí, és ben cert que heu de tenir qui us mani... I aquell de qui ha sortit aquesta idea, digueu-me, no ha de ser un cap clar i políticament entès?

ROLLER: Si ho poguéssim esperar... somiar... Però em temo que no voldrà acceptar-ho.

SPIEGELBERG: Per què no? Digue-ho amb tota franquesa i sense por, amic! Encara que és prou difícil menar el vaixell en lluita contra el vent, també és prou feixuc el pes de la corona... Parla sense por, Roller! Potser sí que ho voldrà acceptar.

ROLLER: Tot se'n va a l'aigua, si ell no accepta. Sense en Moor, som com un cos sense ànima.

SPIEGELBERG, *que se n'aparta enutjat*: Babau!

MOOR, *que entra dominat per una agitació salvatge i corre violentament d'una banda a l'altra de l'estança, tot parlant per a ell mateix*: Homes! Homes! Raça de cocodrils, falsa, hipòcrita! Tenen llàgrimes als ulls i el seu cor és de pedra! Besades als llavis! Punyals vora el cor! Els lleons i els lleopards alimenten les seves cries, els corbs serveixen la carronya als seus petits, i ell, ell... He après a suportar amb paciència la maldat, puc no perdre el somriure quan el meu enemic més aferrissat m'ofereix un brindis amb la sang del meu propi cor... Però quan els llaços de sang es fan traïció, quan l'amor patern es torna una fúria maligna... oh, que el foc acabi amb la paciència humana! Que el pacífic anyell es torni un tigre ferotge! I que cada fibra es posi en tensió per la còlera i la desfeta!

ROLLER: Escolta, Moor! Què en penses? Una vida de bandit no és molt millor que ser mantingut a pa i aigua dins l'últim calabós del castell?

MOOR: Per què aquest esperit meu no s'ha ficat dins la pell d'un tigre, que clava queixalada amb fúria a la carn humana? És això la fidelitat paterna? Això és pagar l'amor amb amor? Voldria ser un ós i atiar tots els óssos polars contra aquest llinatge criminal... Penedir-se, i no ser perdonat!... Oh, voldria emmetzinar l'oceà perquè tot-hom es begués la mort de totes les fonts! Confiança, esperança incommovible... i ni una mica de pietat!

ROLLER: Però Moor, escolta això que et dic!

MOOR: És increïble, és un somni... Una súplica tan comovedora, una descripció tan viva de la misèria i el penediment més sincer... Una bèstia salvatge s'hauria desfet en llàgrimes de compassió! Fins una pedra hauria esclatat en plors, i en canvi... diríem que és un pamflet maligne contra la humanitat, si ho volgués explicar... i en canvi, en canvi... oh, si pogués fer sonar per tota la natura el corn de la revolta, llançar l'aire, la terra i el mar contra aquesta cria de hienes!

GRIMM: Escolta, home, escolta! La ràbia no et deixa sentir res.

MOOR: Lluny, lluny de mi! No dus el nom d'home? No t'ha parit una dona? Fora de la meua vista, tu, amb la teua cara humana! No es pot explicar com l'he estimat! (*Pica de peus enfurismat.*) Ah! Si algú em posés a les mans una espasa per ferir de mort aquesta cria d'escurçons! Si algú em digués com puc encertar-li, triturar-li, destrossar-li el cor i acabar amb la seva vida... seria el meu amic, el meu àngel, el meu déu... L'adoraria!

ROLLER: Justament nosaltres volem ser aquests amics. Deixa que et guiem!

SCHWARZ: Vine amb nosaltres als boscos de Bohèmia. Reunirem una quadrilla de bandits, i tu...

MOOR *el mira fixament.*

SCHWEIZER: Tu seràs el nostre capità! Has de ser el nostre capità!

SPIEGELBERG, *deixant-se caure, enfurit, en un seient*: Esclaus i covards!

MOOR: Qui t'ha inspirat aquests mots? Escolta, tu! (*Agafa SCHWARZ amb força.*) No els has tret pas de la teua ànima humana! Qui te'ls ha inspirat? Sí, per la mort de mil braços! Ho farem! Ho hem de fer! Hem de fer un déu

d'aquesta idea... *Bandits i assassins!*... Tan cert com tinc una ànima vivent, jo sóc el vostre capità!

TOTS, *amb gran cridòria*: Visca el capità!

SPIEGELBERG, *fent un salt endavant*: Això serà fins que jo acabi amb ell?

MOOR: És com si ara em caigués la bena dels ulls! Que n'era d'estúpid de voler tornar a la gàbia! El meu ànim té set d'acció, el meu alè demana llibertat... *Assassins! Bandits!*... Amb aquestes paraules poso la llei sota els meus peus. Els homes m'han amagat la humanitat quan jo he apel·lat a la humanitat. Lluny de mi, doncs, la simpatia i tota humana indulgència!... Ja no tinc pare, ja no tinc amor, i la sang i la mort m'ensenyaran a oblidar que mai no he tingut res que em fos estimat! Veniu! Veniu! Oh, vull proporcionar-me una terrible diversió. Hi estic d'acord: sóc el vostre capità! I feliç aquell de vosaltres que, amb mà de mestre, sàpiga incendiar-ho tot de la manera més ferotge, assassinar de la manera més cruel, perquè jo us dic que serà recompensat d'una manera règia... Que cadascun de vosaltres s'avanci i em juri fidelitat i obediència fins a la mort! Jureu-m'ho per aquesta mà viril, per aquesta mà dreta!

TOTS, *donant-li la mà*: Et jurem fidelitat i obediència fins a la mort!

MOOR: I ara, per aquesta mà dreta, per aquesta mà viril, jo us juro ser el vostre capità fins a la mort amb fidelitat i perseverança. I aquest braç convertirà a l'instant en cadàver tot aquell que flaquegi, que dubti o retrocedeixi! I cadascun de vosaltres pot fer el mateix amb mi si trenco el meu jurament! Esteu satisfets?

SPIEGELBERG *passeja enfurit amunt i avall*.

TOTS, *llançant els barrets enlaira*: Estem satisfets.

MOOR: Doncs ara, marxem! No tingueu por de la mort ni

del perill, perquè un fat inflexible pesa damunt nostre! A cadascú li arriba la seva hora, sigui en tous coixins de ploma, o en l'aspre tumult del combat, o penjat de la forca o lligat a la roda! Una d'aquestes coses serà el nostre destí final! (*Se'n van.*)

SPIEGELBERG: Falta una cosa a la teva llista. Has oblidat el verí. (*Se'n va.*)

ESCENA TERCERA

Castell dels Moor. Cambra d'AMALIA

FRANZ. AMALIA.

FRANZ: Apartes els ulls, Amalia? Mereixo menys que aquell que el pare ha maleït?

AMALIA: Fora! Quin pare més amorós i compassiu, que és capaç d'abandonar el seu fill als llops i als monstres! A casa seva, ell paladeja els vins més dolços i generosos i descansa els seus membres afeblits en coixins de ploma, mentre el seu magnífic fill gran viu en la misèria... Avergonyiu-vos, bàrbars, cors de bèstia salvatge! Sou la vergonya de la humanitat! El seu fill únic!

FRANZ: Jo em pensava que en tenia dos.

AMALIA: Sí, es mereix tenir fills com tu. Al seu llit de mort allargarà inútilment les seves mans flàccides cap al seu Karl i les retirarà amb horror quan tocarà la mà glaçada del seu Franz... Oh, sí, és dolç, és deliciosament dolç rebre la maledicció del teu pare! Dignes, Franz, ànima germana, què cal fer perquè ell em maleeixi?

FRANZ: Delires, estimada, ets digna de llàstima.

AMALIA: Oh, calla... No et fa llàstima el teu germà? No, monstre d'inhumanitat, tu l'odies! I a mi, també m'odies?

FRANZ: T'estimo tant com a mi mateix, Amalia.

AMALIA: Si m'estimes, podràs negar-me una petició?

FRANZ: Cap, cap, si no em demanes més que la meua vida.

AMALIA: Oh, si és així! Una petició que em pots concedir ben fàcilment i de bon grat... (*Amb orgull:*) Odia'm! Em tornaria vermella com el foc de vergonya si pensés en Karl i alhora pogués imaginar que no m'odies. M'ho promets, oi?... Ara vés-te'n i deixa'm estar.

FRANZ: Adorable somiadora! Com admiro la tendresa i l'amabilitat del teu cor! (*Li dóna uns copets al pit.*) Aquí, aquí regnava Karl com un déu dins el seu temple, Karl era al teu davant quan estaves desperta, Karl governava els teus somnis. Tota la Creació semblava concentrar-se per a tu en aquest ésser únic, l'únic que la reflectia, l'únic que per a tu n'era un ressò.

AMALIA, *commosa*: Sí, és cert, ho confesso. A despit vostre, bàrbars, ho vull confessar davant el món sencer... L'estimo!

FRANZ: Inhumà! Cruel! Recompensar així un amor tan gran! Oblidar la que...

AMALIA, *amb un ensurt*: Què dius? Oblidar-me, a mi?

FRANZ: No li havies posat al dit un anell? Un anell de diamants com a penyora de la teua fidelitat? Però és clar... un jove, com pot resistir els encants d'una meuca? Qui li podrà censurar si no tenia altra cosa per donar-li? I no ho ha pagat ella amb escreix, amb les seves carícies, amb les seves abraçades?

AMALIA, *indignada*: El meu anell a una meuca?

FRANZ: Em sembla una vergonya. I encara si només fos això!... Un anell, per molt valuós que sigui, sempre el pots tornar a comprar a qualsevol jueu... però potser és que no li agradava prou com era treballat, o potser ja se n'ha comprat un altre de més bonic.

AMALIA, *amb vehemència*: Però el meu anell... El meu anell, dic...

FRANZ: Sí, el teu i cap altre, Amalia... ah! Una joia així al meu dit! I donada per Amalia! Ni la mort no me l'hauria pogut arrencar... No és així, Amalia? No és pas la perfecció del diamant, ni l'art amb què és muntat... és l'amor allò que li dóna valor... Plores, estimada criatura? Pobre d'aquell que fa brollar aquestes gotes d'uns ulls tan celestials... Ah! I si ho arribessis a saber tot, si el veïessis a ell mateix, si el veïessis tal com és ara!

AMALIA: Monstre! Com, com és, ara?

FRANZ: Calla, calla, ànima bondadosa, no em facis preguntes! (*Com per a ell mateix, però amb veu prou alta:*) Si almenys hi hagués un vel que pogués ocultar als ulls del món el vici més repugnant! Però no, et llança la mirada terrible dels seus ulls de parpelles esgrogueïdes i grisenques; es traïx pel seu rostre escardalenc, blanc com la mort, per la lletjor dels ossos que li surten; balbujeja amb la veu mig trencada... predica amb horrorosa estridència a través de l'esquelet tremolós i trontollant... S'enfonsa fins al mateix moll dels ossos i malmet la força viril de la joventut; fa saltar l'escuma devoradora i purulenta del front i les galtes, i de la boca i de tota la superfície del cos formant com una lepra repulsiva, i horrorosament fa niu dins els caus de les vergonyes animals... Ah, quin fàstic! Has vist, Amalia, al nostre hospital, aquell desgraciat que va exhalar l'últim sospir; la vergonya semblava apartar d'ell el seu ull tímid... i a tu et va esgarriar. Torna a evocar, doncs, aquesta imatge dins la teua ànima i tindràs Karl al teu davant. Les seves besades són la pesta, els seus llavis emmetzinaran els teus!

AMALIA, *colpejant-lo*: Infame calumniador!

FRANZ: T'espanta aquest Karl? Et repugna aquesta llòbrega pintura? Doncs vés i contempla tu mateixa el teu bellíssim, el teu angelical, el teu diví Karl! Vés-hi, xucla el seu alè balsàmic i submergeix-te en les aromes d'ambro-

sia que li surten del fons de la gola! El simple alè de la seva boca et sumirà en aquell negre vertigen que acompanya la fetor d'una carronya rebentada i la visió d'un camp cobert de cadàvers. (AMALIA *gira la cara.*) Quina explosió d'amor! Quina voluptuositat en l'abraçada! Però no és injust condemnar un home només pel seu aspecte de malalt? Fins i tot en el cos més miserablement mutilat d'un Isop hi pot brillar una ànima gran i amable, com un robí dins el fang. (Amb un somriure maligne:) I en els llavis més pustulosos, l'amor també hi pot...

És cert, però, que quan el vici somou també la fortalesa d'un caràcter, quan amb el pudor se n'escapa també tota la virtut..., quan amb el cos es podreix i es mutila l'ànima...

AMALIA, *alçant-se amb alegria:* Ah! Karl! Ara et torno a reconèixer! Ets ben bé tu! Del tot! Del tot! Tot era mentida. No saps, pèrfid, que és impossible que Karl es torni tal com dius? (FRANZ *es queda uns moments entot-solat, després es gira bruscament per anar-se'n.*) On vas tan de pressa? Fuges de la teva pròpia vergonya?

FRANZ, *tapant-se la cara amb les mans:* Deixa'm! Deixa'm!... Deixa'm donar lliure curs a les llàgrimes... Oh pare tirànic! Abandonar així el millor dels teus fills a la misèria... a la ignomínia que l'envolta... Deixa'm, Amàlia! Vull caure als seus peus, de genolls davant d'ell vull conjurar-lo perquè la maledicció que ha pronunciat la faci caure damunt meu, damunt meu..., que em deshereti... a mi... la meva sang... la meva vida... tot...

AMALIA, *llançant-se-li al coll:* Germà del meu Karl! Tu ets bo, estimat Franz!

FRANZ: Oh, Amàlia! Com t'estimo per aquesta fidelitat incommovible al meu germà! Perdona'm que gosi sotmetre el teu amor a aquesta dura prova! Que bé que has correspost als meus desitjos! Amb aquestes llàgrimes, aquests sospirs, aquesta indignació celestial... també

per a mi, per a mi... les nostres ànimes s'han compenetrat tan bé!

AMALIA: Oh, no, mai no ho han fet!

FRANZ: Sí, s'han compenetrat d'una manera tan harmònica, que sempre he pensat que havíem d'haver estat bessons! I si no fos per aquesta lamentable diferència exterior, que per Karl suposaria un desavantatge, deu vegades ens haurien confós. Tot tu —em deia sovint a mi mateix— tot tu, sí, ets un segon Karl, el seu eco, la seva imatge!

AMALIA, *movent el cap:* No, no, per la casta llum que ve del cel! Ni la més mínima artèria de Karl, ni una guspira dels seus sentiments...

FRANZ: Tan iguals en les nostres inclinacions... la rosa era la seva flor preferida... i quina flor val per a mi més que la rosa? Ell estimava la música amb un amor inexpressable i vosaltres sou testimonis, estrelles, que ben sovint m'heu sorprès, dins el silenci sepulcral de la nit, davant el meu clavecí, quan tot al meu voltant era submergit en la foscor i el son... I com et pot sorprendre encara, Amàlia, que el nostre amor coincidís en una sola *perfecció*? I si l'amor és el mateix, com podien degenerar els seus fills? (AMALIA *el mira amb sorpresa.*) Va ser una tarda dolça i serena, l'última abans que se n'anés cap a Leipzig, quan se'm va endur amb ell a aquella glorieta on sovint us havíeu assegut a compartir els vostres somnis d'amor... Vam callar una bona estona... Finalment, ell em va agafar la mà i em va dir baixet i entre llàgrimes: deixo Amàlia, no sé... tinc el pressentiment que serà per sempre... No l'abandonis, germà!... Sigueu amics... si-gues el seu Karl... si Karl... no torna... mai més... (Es deixa caure davant d'ella i li besa la mà amb vehemència.) Mai més, mai més, mai més no tornarà, i jo li vaig fer aquesta promesa acompanyada d'un jurament sagrat!

AMALIA, *fent-se enrere:* Traïdor, com t'he enxampat! En

ACTE SEGON

ESCENA PRIMERA

FRANZ VON MOOR, *pensatiu a la seva cambra.*

FRANZ: { Això, per a mi, dura massa. } El doctor pretén que ha fet un tomb... La vida d'un vell no s'acaba mai! { I jo tindria el camí lliure i planer si aquest odiós pilot de carn seca, com el gos màgic que surt de sota terra en els contes de fantasmes, no em barrés el pas cap als meus tressors. Han de doblegar-se, doncs, els meus projectes sota el jou de ferro d'aquest mecanisme? El meu esperit, que vola enlaire, es deixarà encadenar al pas de tortuga de la matèria?... Apagar un llum que només fa la viu viu amb les últimes gotes de petroli que li queden: no és més que això. I amb tot, jo no voldria pas fer-ho, a causa del què diran. No voldria pas matar-lo, sinó que se li acabés la vida. Voldria actuar com un bon metge, però a la inversa. No interrompre brusquement la marxa de la natura, sinó ajudar-la a seguir el seu curs. I si som capaços realment d'allargar les possibilitats de vida, per què no les hauríem de poder escurçar? }

Els filòsofs i els metges m'ensenyen de quina manera tan perfecta s'ajusten els estats d'ànim als moviments de la màquina corporal. Les emocions fortes van sempre acompanyades de dissonàncies en les oscil·lacions mecàniques..., les passions malmeten la força vital... L'esperit, massa carregat, fa esclatar el seu habitatge a trossos... I després què? Si algú fos capaç d'obrir a la mort aquest camí inexplorat cap a la fortalesa de la vida? Corrompre el cos a partir de l'esperit... Ah! Una obra original!... Qui fos capaç de realitzar-la!... Una obra única... Pensa-ho, } Moor... { Seria un art digne que tu en

aquella mateixa glorieta em va conjurar que no acceptés cap altre amor... si ell moria... Ho veus com ets un bàrbar i un miserable... Fora de la meua vista!

FRANZ: No em coneixes, Amalia, no em coneixes gens.

AMALIA: Oh, sí que et conec, et conec des d'ara... i volies ser igual a ell? I davant teu, ell hauria pogut plorar per mi? Davant teu? Abans hauria escrit el meu nom a la picota! Vés-te'n ara mateix!

FRANZ: M'ofens!

AMALIA: Et dic que te'n vagis. M'has robat una hora preciosa. Tant de bo se't descompti de la teua vida.

FRANZ: M'odies.

AMALIA: Et menyspreo, fora!

FRANZ, *colpejant el terra amb el peu*: Espera't! Encara tremolaràs davant meu! Sacrificar-me per un perdulari? (*Se'n va enfurit.*)

AMALIA: Vés-te'n, canalla... Torno a estar amb Karl... Perdulari, diu? Així s'ha capgirat el món: els perdularis són reis, i els reis, perdularis! No canviaria els parracs amb què ell es vesteix per la porpra dels unguits... La mirada amb què pidola ha de ser una mirada gran, una mirada reial, una mirada que redueix al no res la magnificència, la pompa, les victòries dels grans i els rics! A la pols vosaltres, joies que només servíeu per a l'ostentació! (*S'arrenca les perles que du al coll.*) Sigueu maleïts, vosaltres, els grans i els rics, per l'or i la plata i les joies que porteu! Maleïts pels àpats sumptuosos que feu! Maleïts perquè descansau els vostres membres en els tous coixins de la voluptuositat! Karl! Karl! Ara sóc digna de tu! (*Se'n va.*)

fossis l'inventor. És cert que l'enverinament s'ha elevat gairebé a la categoria d'una veritable ciència i la naturalista, a força d'experiments, ha estat obligada a posar de manifest les seves limitacions, fins al punt que ara és possible calcular els batecs del cor amb uns quants anys d'avançada, i dir-li al pols: fins aquí has arribat!* Qui no provaria també de moure's lliurement en aquest terreny?

I com m'ho faré, ara, per alterar aquesta dolça i pacífica harmonia que hi ha entre l'ànima i el cos? Quina mena de sentiments hauré de triar? Quins són els que més cruelment atempten contra la flor de la vida? La *còlera*? Aquest llop famolenc s'afarta massa aviat... La *malenconia*? Per a mi, aquest corc rosega massa a poc a poc... El *neguit*? Aquest escurçó s'arrossega amb massa lentitud... La *por*? L'esperança no la deixa avançar... Doncs què? Són tots aquests els botxins de l'home? Tan aviat s'esgota l'arsenal de la mort? (*Enmig d'una profunda reflexió.*) Com?... I ara... què? No... Ah! (*Esclatant.*) L'*espant*! Què no pot aconseguir l'espant? Què poden la raó, la religió, contra l'abraçada glacial d'aquest gegant? I amb tot... Si també es resistís a aquest assalt?... Si ell... Oh, aleshores veniu a ajudar-me, *aflició*, i tu, *penediment*, Eumènide infernal, serpent devorador que remuga allò que s'ha empassat i torna a engolir els seus propis excrements; eters destructors i eters creadors del vostre propi verí! I tu, *autoacusació* vociferant, que devastes la teva pròpia casa i fereixes la teva pròpia mare... I veniu també vosaltres en el meu ajut, Gràcies benefactores, el *passat* que dolçament somriu i tu, el *fu-*

* A París, una dona, amb experiments perfectament realitzats amb metzines en pols, sembla que ha aconseguit endevinar amb prou exactitud el llunyà dia de la mort. Pobres metges nostres, a qui aquesta dona avergonyeix amb els seus pronòstics! (Nota de l'autor.)

tur esplendent amb el teu corn ple a vessar, mostreu-li en el vostre mirall les delícies del cel mentre us escapeu amb peu lleuger dels seus braços ansiosos... Així, cop rere cop i assalt rere assalt, caure damunt aquesta fràgil vida fins que ho acabin tot la tropa de les fúries... La *desesperació*! Victòria, victòria! El meu pla ja és a punt... difícil i enginyós com cap altre... precis... segur... (*Amb to de burla:*) Perquè l'escalpel de la dissecció no trobarà ni rastre de ferida ni de verí corrosiu. (*Decidit:*) Endavant doncs!¹(*Apareix HERMANN.*) Ah! *Deus ex machina!* Hermann!

HERMANN: Al vostre servei, senyor.

FRANZ, *allargant li la mà*: No has servit pas un ingrát.

HERMANN: Me n'heu donat proves.

FRANZ: I te'n donaré més molt aviat... molt aviat, Hermann! T'haig de dir una cosa, Hermann.

HERMANN: Us escolto amb totes les meves orelles, senyor.

FRANZ: Et conec, ets un home decidit... Tens cor de soldat... i un cos fort... El meu pare t'ha ofès greument, Hermann!

HERMANN: Que el diable se m'emporti si me n'oblido.

FRANZ: Així parlen els homes! La venjança escau a un cor viril. M'agrada, Hermann. Pren aquesta bossa, Hermann. Pesaria més, si jo fos l'amo.

HERMANN: És el que sempre he desitjat, senyor. Us ho agraeixo.

FRANZ: De debò, Hermann? Desitges realment que jo sigui l'amo?... Però el meu pare té les forces d'un lleó i jo sóc el fill petit.

HERMANN: Voldria que fóssiu el fill gran i que el vostre pare tingués les forces d'una noia tísica.

FRANZ: Oh, com et recompensaria aleshores el fill gran! Com t'enlairaria cap a la llum des d'aquesta pols innoble que tan poc s'adiu amb el teu esperit i la teva noblesa. Aleshores, d'acord amb la teva manera de ser, podries

anar cobert d'or i llançar-te pels carrers amb quatre cavalls, sí, ho podries fer! Però oblidava allò que et volia dir... Hermann, t'has oblidat ja de la senyoreta d'Edelreich?

HERMANN: Llamp del cel! Per què m'ho recordeu, això?

FRANZ: El meu germà te l'ha pispada.

HERMANN: Aquesta me la pagarà.

FRANZ: Ella et va donar carbassa. I em sembla que ell et va enviar escales avall.

HERMANN: Per això vull enviar-lo a l'infern.

FRANZ: Ell va dir que la gent feia córrer que tu eres fet mig de carn de bou, mig de rave, i que el teu pare mai no et va poder mirar sense donar-se cops al pit i sospirar: que Déu s'apiadi d'aquest pobre pecador!

HERMANN, *ferotge*: Mal llamp em mati! Calleu!

FRANZ: Et va aconsellar vendre't el títol de noblesa a la subhasta per poder-te posar un pedaç a les mitges.

HERMANN: Per tots els diables! Li arrencaré els ulls amb les ungles!

FRANZ: Què? T'indignes? Per què t'has d'indignar amb ell? Quin mal li pots fer, tu? Què pot fer una rata contra un lleó? La teva ràbia no fa res més que endolcir-li el triomf. No pots fer altra cosa que picar de dents i desfogar la teva còlera rosegant un tros de pa sec.

HERMANN, *colpejant el terra amb els peus*: Vull fer-lo pols!

FRANZ, *donant-li copets a l'espatlla*: Va, Hermann, ets un cavaller. No t'has d'empassar aquesta ofensa. No et deixis escapar la noia, no, no ho has de fer per res del món, Hermann! Mal llamp, jo ho provaria tot, arribaria fins a l'últim extrem, si em trobés al teu lloc.

HERMANN: No reposaré fins a tenir-lo sota terra.

FRANZ: No siguis tan impetuós, Hermann! Vine, acostat... Amàlia serà teva!

HERMANN: Sí, la tindrè, per tots els diables! L'haig de tenir!

FRANZ: La tindràs, t'ho dic jo, i de la meua mà. Acosta't, et dic... Potser no saps que Karl està pràcticament desheretat?

HERMANN, *acostant-se a ell*: Increïble! És la primera paraula que en sento.

FRANZ: Calma't i escolta'm! Ja en sabràs més detalls en un altre moment... doncs sí, tal com t'ho dic: fa vuit mesos que està pràcticament desheretat. Però el vell es comença a penedir d'haver donat aquest pas prematur, que d'altra banda (*somrient*:) puc assegurar que no l'ha donat pas per propi impuls. A més, aquesta Edelreich li està cada dia al damunt amb les seves queixes i els seus retrets. Tard o d'hora el farà anar a buscar pels quatre caps del món, i si el troba, Hermann, bona nit! T'hauràs de quedar humilment al peu de la seva carrossa quan ell condueixi la noia a l'església per casar-s'hi.

HERMANN: L'haig d'escanyar davant mateix del Sant Crist.

FRANZ: El pare no trigarà a cedir-li el govern i a retirar-se als seus castells a viure tranquil. Llavors aquest cap de trons inflat d'orgull tindrà les regnes a les seves mans, es riurà dels qui l'odien i l'envegen... i jo, jo que volia fer de tu un home gran i important, jo mateix, Hermann, m'inclinaré profundament davant el llindar de la seva porta.

HERMANN, *acalorat*: No! Com em dic Hermann! Això no passarà! Mentre hi hagi encara una espurna d'intel·ligència en aquest cervell! No passarà!

FRANZ: Ho pots impedir? També a tu, estimat, et farà sentir la seva tralla, t'escopirà a la cara quan te'l trobis pel carrer, i pobre de tu si t'alces d'espatlles o torces la ganya... Ja ho veus, així estan les coses pel que fa a les teves pretensions sobre la noia, a les teves expectatives, als teus projectes.

HERMANN: Dignes, què haig de fer?

ESCENA SEGONA

Dormitori del VELL MOOR

El VELL MOOR, adormit en una poltrona. AMALIA.

FRANZ: Escolta'm, Hermann! Perquè vegis que em prenc molt a pit el teu destí, com un amic sincer... Vés..., muda't de roba... que semblis ben bé un desconegut, fes-te anunciar al vell, fes veure que véns directament de Bohèmia, que has estat amb el meu germà al combat de Praga i que l'has vist expirar al camp de batalla.

HERMANN: Em creuran?

FRANZ: Oh, d'això, ja me'n cuidaré jo! Agafa aquest paquet. Hi trobaràs explicada amb tot detall la teva missió. També hi ha documents capaços de fer creïble el mateix dubte... Au, ja te'n pots anar, i que no et vegi ningú! Surt al pati per la porta del darrere i salta després el mur del jardí, i deixa a les meves mans el desenllaç d'aquesta tragicomèdia.

HERMANN: Que serà: visca el nou senyor Franziskus von Moor!

FRANZ, *tocant-li la galta*: Que n'ets, de perspicax!... Ja ho veus, d'aquesta manera aconseguirem d'un cop i ben aviat tots els nostres objectius. Amalia perdrà les esperances que havia posat en ell. El vell s'acusarà de la mort del seu fill... i com que malalteja..., a un edifici ruïnós no li cal un terratrèmol per ensorrar-se... no sobreviurà a aquesta notícia... Llavors jo seré el seu fill únic... Amalia haurà perdut el seu suport i serà una juguina a les meves mans... i ja t'ho pots imaginar... En un mot, tot anirà com ho haurem previst... però tu has de mantenir la teva paraula i no fer-te enrere.

HERMANN: Què dieu? (*Amb un esclat d'alegria*): Abans la bala detindrà el seu curs i tornarà enrere per ficar-se a les entranyes dels qui l'han disparada. Compteu amb mi... Deixeu-me fer... Adéu-siau!

FRANZ, *cridant mentre el veu marxar*: La collita és teva, estimat Hermann! (*Sol*): Quan el bou ha dut el carro de blat al graner, s'ha d'acontentar amb la palla que li donen. Tu tindràs una mossa d'estable, i no Amalia!

AMALIA, *avançant amb passos lleus*: A poc a poc! A poc a poc! Dorm. (*Es posa davant d'ell*.) Quanta bellesa i quanta dignitat! La dignitat amb què pinten els sants... no, no et puc recriminar res! No puc fer cap retret a aquests cabells blancs. Dorm en pau, desperta't amb alegria. Jo sola me n'aniré i patiré.

EL VELL MOOR, *somiant*: Fill meu! Fill meu! Fill meu!

AMALIA, *agafant-li la mà*: Què sento! Què sento! Veu el seu fill en somnis.

EL VELL MOOR: Ets aquí? Ets aquí realment? Oh, que desgraciat em sembles! No em miris amb aquest esguard tan afligit! Prou pena tinc!

AMALIA, *despertant-lo*: Desperteu-vos, bon vell! Només era un somni. Assossegeu-vos!

EL VELL MOOR, *mig despert*: No era ell? No estrenyia les seves mans entre les meves? Odiós Franz! També dels meus somnis el vols arrencar?

AMALIA: Ho veus, Amalia?

EL VELL MOOR, *deixondint-se*: On és, on? On sóc? Tu aquí, Amalia?

AMALIA: Com us trobeu? Fèieu una bona dormida.

EL VELL MOOR: Somiava amb el meu fill. Per què no hi he somiat encara més? Potser hauria obtingut el perdó de la seva boca.

AMALIA: Els àngels no guarden rancúnia... Ell us perdona. (*Li agafa la mà, amb tristesa*.) Pare del meu Karl! Jo us perdono.

EL VELL MOOR: No, filla meva! La teva mortal pallidessa

em condemna. Pobra filla! T'he pres les alegries de la joventut... Oh, no em maleeixis!

AMALIA, *besant-li la mà amb tendresa*: A vós?

EL VELL MOOR: Coneixes aquest retrat, filla meva?

AMALIA: És el de Karl!

EL VELL MOOR: Així era quan va fer els setze anys! Ara ja no és el mateix... Oh, com la ràbia es regira dintre meu... Aquesta dolcesa s'ha tornat despit; aquest somriure, desesperació... No és així, Amalia? No era el dia del seu aniversari, a la glorieta dels gessamins, quan tu el vas pintar? Oh filla meva! El vostre amor em feia tan fe-liç!

AMALIA, *sempre amb els ulls fets al retrat*: No, no, no és ell!

Déu meu, aquest no és Karl... Aquí, aquí (*es toca el cor i el front*) hi és tot, tot ell, i tan diferent. Aquests colors esmortèits no poden reflectir l'esperit celestial que brillava en els seus ulls de foc. Lluny de mi aquesta imatge! És massa humana. És un treball barroer.

EL VELL MOOR: Aquest esguard benigne i càlid... si ara l'hagués vist davant el meu llit, m'hauria fet viure enmig de la mort. Mai no m'hauria mort, mai!

AMALIA: Mai, mai no us hauríeu mort! Hauria estat un petit salt, com quan saltem d'un pensament a un altre de més bell... Aquest esguard us hauria il·luminat més enllà de la tomba. Aquest esguard us hauria portat més enllà dels estels!

EL VELL MOOR: És dur, és trist. Em moro, i el meu fill Karl no és aquí... Em portaran al sepulcre i ell no plorà sobre el meu sepulcre... Que dolç, en el son de la mort, ser bressolat per la pregària d'un fill!... Com una cançó de bressol.

AMALIA, *exaltada*: Sí, és dolç, d'una dolcesa celestial, ser bressolat cap al son de la mort pel cant de l'estimat... Potser dins la tomba hi somiem encara... i aquest somiar en Karl és un somni llarg, etern, infinit, fins que

soni la campana de la resurrecció. (*S'alça d'un salt, amb emoció.*) I des d'aquest moment, per sempre en els seus braços.

Pausa. Va cap al clavecí i toca.

Oh, Hèctor, vols fugir de mi per sempre, quan el ferro homicida dels Eàcides du a Patrocle un terrible sacrifici?

Qui ensenyarà en endavant als teus fills de tirar llances i d'honorar els déus quan les aigües del Xantos et devorin?

EL VELL MOOR: És una cançó molt bonica, filla meva. Me l'has de cantar abans que no em mori.

AMALIA: És el comiat d'Andròmaca i Hèctor... Karl i jo la cantàvem sovint amb el llaüt. (*Continua tocant i cantant.*)

Vés-me a buscar la mortífera llaça, muller estimada, i deixa que me'n vagi a la dansa salvatge de la guerra!

Duc Ílion a les meves espatlles.

Que els nostres déus vetllin per Astíanax!

Si cau Hèctor, és per salvar la pàtria.

Ens tornarem a retrobar a l'Elisi.

Entra DANIEL.

DANIEL: A fora hi ha un home que us vol veure. Demana ser rebut. Diu que us ha de donar una notícia important.

EL VELL MOOR: Per a mi, només hi ha una cosa important en tot el món. Tu ho saps, Amalia... És potser algun infeliç que necessita la meva ajuda? No vull que se'n vagi d'aquí amb cap motiu de queixa.

AMALIA: Si és un captaire, que pugui de seguida.

Se'n va DANIEL.

EL VELL MOOR: Amalia, Amalia, ocupa't de mi!
AMALIA, *continuant la cançó:*

No sentiré sonar les teves armes,
a la sala jaurà sola l'espasa.
La gran estirp heroica de Príam
es perdrà i tu aniràs on no hi ha llum,
on es plany el Cocit entre deserts
i al riu Leteu morirà el teu amor.

Els meus anhels, tots els meus pensaments
dins el negre Leteu s'ofegaran,
però no pas el meu amor!
Sents? El guerrer ja assalta les muralles.
Cenyeix-me doncs l'espasa i deixa el plany!
L'amor d'Hèctor no morirà al Leteu!

Entren FRANZ, HERMANN disfressat. DANIEL.

FRANZ: Aquest és l'home. Diu que us esperen terribles notícies. Les podreu escoltar?

EL VELL MOOR: Només en conec una, de mala notícia.

Acosta't, amic, i no m'estalviïs res. Doneu-li un got de vi.

HERMANN, *amb la veu canviada:* Noble senyor! No culpeu un pobre home si, contra la seva voluntat, us trenca el cor. Sóc foraster en aquest país, però a vós us conec molt bé. Sou el pare de Karl von Moor.

EL VELL MOOR: Com ho has sabut?

HERMANN: He conegut el vostre fill...

AMALIA, *saltant excitada:* És viu? És viu? El coneixes? On és? On, on? (*Vol sortir corrents.*)

EL VELL MOOR: Saps alguna cosa del meu fill?

HERMANN: Estudiava a Leipzig. D'allí se'n va anar a voltar per tot arreu, fins qui sap on. Va rondar per tot Ale-

manya i, com ell mateix m'ho va explicar, la va recórrer amb el cap descobert, descalç, i mendicant el seu pa de porta a porta. Cinc mesos més tard va tornar a esclatar la desgraciada guerra entre Prússia i Àustria, i com que ja no podia esperar res més d'aquest món, el so dels timbals victoriosos de Frederic el va dur a Bohèmia. Permeteu-me —va dir al gran Schwerin— que mori al camp de l'honor. Ja no tinc pare!

EL VELL MOOR: No em miris, Amalia!

HERMANN: Li van donar una bandera. Va seguir la marxa victoriosa dels prussians. Ell i jo dormíem a la mateixa tenda. Parlava molt del seu pare, d'uns dies passats, millors que els actuals, i d'unes esperances frustrades... i ens pujaven les llàgrimes als ulls.

EL VELL MOOR, *amagant-se el cap amb el coixí:* Calla, oh, calla!

HERMANN: Vuit dies després es va produir el duríssim xoc de Praga. Us haig de dir que el vostre fill es va portar com un guerrer coratjós. Va fer veritables prodigis davant els ulls de tot l'exèrcit. Al seu costat, cinc regiments es van anar substituint, i ell aguantava ferm. Queien bombes a dreta i esquerra i el vostre fill continuava aguantant. Una bala li va destrossar la mà dreta. El vostre fill va agafar la bandera amb l'esquerra, i aguantava...

AMALIA, *embadalida:* Hèctor, Hèctor! Ho sentiu? Aguantava...

HERMANN: El vaig trobar la nit de la batalla. Sota les bales que xiulaven, havia caigut. Amb la mà esquerra provava de contenir la sang que brollava i la dreta la tenia enterrada a terra. «Germà!», em va cridar. «Per les files de l'exèrcit ha corregut la veu que el general ha caigut fa una hora.» «Sí, ha caigut —li dic—, i tu?»... «Arà», va cridar tot deixant caure la seva mà esquerra, «qui sigui un soldat valent, que segueixi el seu general, com ho faig

jo!» Poc després va expirar i la seva gran ànima va anar a reunir-se amb la de l'heroi.

FRANZ, *llançant-se amb fúria contra* HERMANN: Que la mort et tanqui aquesta boca maleïda! Has vingut per donar el cop mortal al nostre pare? Pare! Amalia! Pare!

HERMANN: Va ser l'última voluntat del meu company moribund. «Pren aquesta espasa», va dir alenant amb dificultat, «i porta-la al meu vell pare; hi ha enganxada la sang del seu fill. Ha estat venjat, es pot donar per satisfet. Digue-li que la seva maledicció m'ha llançat al combat i a la mort, i que he caigut amb desesperació.» El seu últim sospir va ser: «Amalia!»

AMALIA, *com sortint d'un son de mort*: El seu últim sospir...: «Amalia!»

EL VELL MOOR, *cridant amb horror i arrencant-se els cabells*: La meva maledicció l'ha llançat a la mort! Ha caigut amb desesperació!

FRANZ, *anant d'una banda a l'altra de l'estança*: Oh! Què heu fet, pare? El meu Karl! El meu germà!

HERMANN: Aquí teniu l'espasa i aquí un retrat que es va treure del pit en aquell mateix moment! Té tots els trets d'aquesta donzella. «Això per al meu germà Franz», va dir. No sé pas què volia dir amb aquestes paraules.

FRANZ, *com astorat*: Per a mi? El retrat d'Amalia? Per a mi, Karl, Amalia? Per a mi?

AMALIA, *llançant-se damunt* HERMANN: Impostor, mercenari indigne! (*El sacseja amb força.*)

HERMANN: No ho sóc, senyoreta. Mireu vós mateixa si no és el vostre retrat... Suposo que l'hi vau donar vós mateixa.

FRANZ: Déu meu, Amalia, és el teu! Realment és el teu!

AMALIA, *tornant-li el retrat*: El meu, sí, el meu! Oh cel i terra!

EL VELL MOOR, *cridant i esgarrapant-se la cara*: Ai! Ai! La meva maledicció l'ha llançat a la mort! Ha mort en la desesperació!

FRANZ: I es va recordar de mi en la gravetat dels seus darrers moments..., de mi! Ànima angelical... Quan ja el negre estandard de la mort planava damunt d'ell!... De mi!

EL VELL MOOR, *balbucejant*: La meva maledicció l'ha llançat a la mort. El meu fill ha mort en la desesperació!

HERMANN: No puc suportar un dolor tan gran! Adéusiau, noble senyor! (*A FRANZ, en veu baixa:*) I vós, senyor, per què ho heu fet això? (*Se'n va de pressa.*)

AMALIA, *corrent-li al darrere*: Queda't! Queda't! Quines van ser les seves últimes paraules?

HERMANN, *que crida tot fugint*: El seu últim sospir va ser: «Amalia». (*Se'n va.*)

AMALIA: El seu últim sospir va ser Amalia!... No, no ets un impostor! Dius la veritat, doncs... la veritat... És mort! Mort! (*És mou vacil·lant d'una banda a l'altra, fins que cau.*) Mort! Karl és mort!

FRANZ: Què veig? Què hi ha en aquesta espasa... escrit amb sang? Amalia!

AMALIA: Per ell?

FRANZ: Ho veig de debò o somio? Mira aquestes lletres escrites amb sang: «Franz, no abandonis la meva Amalia.» Mira-ho, mira-ho! I a l'altra banda: «Amalia! La mort totpoderosa ha trencat el teu jurament.» Ho veus, ho veus, aquí? Ho ha escrit amb la mà ja glaçada i amb la sang calenta del seu cor, ho ha escrit al llindar solemne de l'eternitat! El seu esperit, que ja alçava el vol, es va aturar per unir encara Franz i Amalia.

AMALIA: Déu totpoderós! Ho ha escrit amb la seva pròpia mà... No m'ha estimat mai! (*Se'n va de pressa.*)

FRANZ, *picant de peus a terra*: És desesperant! Tot el meu art fracassa davant aquesta obstinació.

EL VELL MOOR: Ai! Ai! No em deixis, filla meva. Franz, Franz, torna'm el meu fill!

FRANZ: De qui va sortir la maledicció? Qui va impulsar el

seu fill a la lluita, a la mort i a la desesperació?... Oh, era un àngel, un tresor del cel. Que la maledicció caigui sobre el seu botxí! Maledicció, maledicció sobre vós mateix!

EL VELL MOOR, *donant-se cops al pit i al front amb els punys tancats*: Era un àngel, un tresor del cel! Maledicció, maledicció i destrucció, maledicció sobre mi mateix! Sóc el pare que ha mort el seu fill gran! Ell em va estimar fins a la mort! Per venjar-me va córrer cap a la guerra i cap a la mort! Monstre! Monstre! (*Es torna a colpir.*)

FRANZ: Ja no existeix. De què serveixen ara aquestes queixes? (*Riu sardònicament.*) És més fàcil assassinar que tornar a la vida. Mai més no el traureu de la tomba.

EL VELL MOOR: Mai més, mai més, mai més no el trauré de la tomba! Desaparegut, perdut per sempre!... I tu, amb els teus subterfugis, em vas arrencar del cor la maledicció! Tu... tu... Torna'm el meu fill!

FRANZ: No exciteu la meua còlera. Us deixo agonitzant!

EL VELL MOOR: Monstre! Monstre! Torna'm el meu fill! (*S'alça amb fúria del seu seient i vol agafar pel coll FRANZ, que el torna a fer seure d'una empenta.*)

FRANZ: Sou una pila d'ossos sense força, i encara goseu... Moriu-vos! Desespereu-vos! (*Se'n va.*)

EL VELL MOOR: Que mil malediccions et persegueixin entre llamps i trons! M'has arrencat el meu fill dels meus braços. (*Es regira dins el seient, ple de desesperació.*) Ai! Ai! Desesperar-se i no morir! Fugen, em deixen morir sol... Els meus bons àngels fugen de mi, tots els sants s'aparten de l'assassí decrèpit... Ai, ai! Ningú que sostingui el meu cap, ningú que alliberi la meua ànima en lluita? Cap fill! Cap filla! Cap amic!... Només homes... i cap que vulgui..., sol..., abandonat... Ai, ai! Desesperar-se i no morir!

Entra AMALIA amb els ulls plorosos.

EL VELL MOOR: Amalia! Enviada del cel! Véns a deslliurar-me l'ànima?

AMALIA, *amb dolcesa*: Heu perdut un fill excel·lent.

EL VELL MOOR: Deus voler dir que l'he assassinat. Amb aquest càrrec em presentaré davant el tribunal de Déu.

AMALIA: No, no, pobre anciana! El Pare Celestial l'ha cridat al seu costat. Hauríem estat massa feliços en aquest món... Allà dalt, allà dalt. Més enllà dels astres... ens tornarem a veure.

EL VELL MOOR: Tornar-se a veure! Tornar-se a veure! Oh, llavors una espasa em partirà l'ànima. Si sóc admès entre els sants i me'l trobo al davant... enmig del cel sentiré dintre meu tots els horrors de l'infern! En la visió de l'infinit, m'esclafarà el pes d'aquest record. He assassinat el meu fill!

AMALIA: Oh, el seu somriure esborrarà aquest record dolorós de la vostra ànima: sigueu feliç, pare estimat. Jo ho sóc del tot. No ha cantat ja el nom d'Amalia amb l'arpa seràfica davant els oients celestials, i ells l'han murmurat després acompanyant-lo en veu baixa? El seu últim sospir va ser Amalia! No serà també Amalia el seu primer crit de joia?

EL VELL MOOR: Un consol celestial brolla dels teus llavis! Dius que em somriurà? Em perdonarà? Estigues al meu costat, estimada del meu Karl, a l'hora de la meua mort.

AMALIA: Morir és refugiar-se en els seus braços. Sou feliç i us envejo. Per què no se m'han ablanit aquests ossos? Per què aquests cabells no se m'han tornat blancs? Com lamento tenir les forces de la joventut. Sigues benvinguda, vellesa sense vigor, que m'acostarà al cel i al meu Karl.

Entra FRANZ.

EL VELL MOOR: Acosta't, fill meu! Perdona'm si abans he estat massa dur amb tu. T'ho perdono tot. Tinc un desig tan gran de lliurar la meva ànima en pau.

FRANZ: Ja heu plorat prou el vostre fill? Pel que veig, no més en teniu un.

EL VELL MOOR: Jacob tenia dotze fills, però pel seu Josep va plorar llàgrimes de sang.

FRANZ: Hum!

EL VELL MOOR: Vés a buscar la Bíblia, filla meva, i llegeix-me la història de Jacob i Josep! Sempre m'ha emocionat, també abans, quan jo encara no era Jacob.

AMALIA: Què voleu que us llegeixi? (*Pren la Bíblia i la fulleja.*)

EL VELL MOOR: Llegeix-me el dolor del pare abandonat, quan ja no troba Josep entre els seus fills i el busca inútilment enmig dels altres onze... i el seu plany, quan sap que Josep li ha estat arrabassat per sempre.

AMALIA, *llegint*: «I van prendre la túnica de Josep, i van matar un boc, i van xopar la túnica amb la sang, i van dur la túnica ensangonada i la van presentar al seu pare, i li van dir: Hem trobat això, mira si aquesta túnica és o no és la del teu fill...» (*FRANZ se'n va de pressa.*) «I ell la va reconèixer i va dir: És la túnica del meu fill. Alguna mala bèstia l'ha devorat. Una bèstia ferotge ha destrossat Josep.»

EL VELL MOOR, *que torna a caure enrere, sobre el coixí*: Una bèstia ferotge ha destrossat Josep!

AMALIA, *que continua llegint*: «I Jacob es va esquinçar el vestit, es va posar un sac als llocs i va plorar el seu fill durant molt temps. I tots els seus fills i les seves filles el van anar a consolar; però ell no volia cap consol, i va dir: baixaré sota terra amb el meu dolor.»

EL VELL MOOR: Prou! Prou! Em trobo molt malament.

AMALIA, *alçant-se i deixant caure el llibre*: Oh cel, ajuda'ns! Què és això?

EL VELL MOOR: És la mort!... Negra... S'alça... davant... els meus ulls... T'ho prego... crida el capellà... perquè em combregui... On és... el meu fill Franz?

AMALIA: Ha fugit. Déu tingui pietat de nosaltres.

EL VELL MOOR: Fugit... fugit del llit d'un moribund... I tot això... tot... de dos fills plens d'esperances... Tu me'ls has donat... Tu me'ls has pres... Que el teu Nom sigui...

AMALIA, *amb un crit sobtat*: Mort! Tot és mort! (*Se'n va desesperada.*)

Entra FRANZ, saltironant d'alegria.

FRANZ: *Mort!* Criden *mort!* Ara sóc l'*amo*. En tot el castell ressona el crit de *mort!*... Però és cert, o potser només *dorm?*... Ah, sí, sí, certament! Sí que és un son on mai més no tornarà a sonar el «bon dia». El son i la mort són germans bessons. Per una sola vegada, canviem-ne els noms! Oh son amable i benvingut! Et donarem el nom de mort! (*Li tanca els ulls.*) Ara, qui gosarà venir per fer-me comparèixer davant un tribunal? O dir-me a la cara: ets un *malfactor!* Fora, doncs, aquesta carregosa màscara de dolcesa i virtut! Ara veureu un Franz tal com és, i això us espantarà! El meu pare endolcia les seves exigències. Feia del seu domini una mena de cercle familiar, s'asseia al portal, amb un somriure benvolent i saludava la seva gent com a fills i germans... Ara les meves celles pesaran damunt vostre com núvols de tempesta; l'autoritat del meu nom planarà sobre aquestes muntanyes com un planeta amenaçador; el meu front serà el vostre baròmetre! Ell acariciava i amanyagava els clatells dels qui es resistien al seu poder. Jo us clavaré els espers punxeguts a la carn i faré córrer la tralla. Als meus dominis, hem d'arribar a l'extrem que les patates i la cervesa aigualida seran els requisits dels dies de festa, i

pobre d'aquell que se'm posi al davant amb les galtes plenes i vermelles! El pàl·lid color de la pobresa i la por de l'esclau seran els meus colors: amb aquesta lliurea us vestiré!

Se'n va.

ESCENA TERCERA

Els boscos de Bohèmia

SPIEGELBERG, RAZMANN. *Bandits.*

RAZMANN: Ets tu? Ets tu, de debò? Deixa que et desfaci a abraçades, germà Moritz, estimat! Benvingut als boscos de Bohèmia! T'has fet gran, i fort. I quin magnífic batalla! I quina empenta per reclutar gent! Ets un perfecte reclutador!

SPIEGELBERG: Oi que sí, germà? I a més, gent com cal! No veus ben clar que m'acompanya la benedició de Déu? Abans jo era un pobre desgraciat, un mort de gana, no tenia res més que aquesta vara quan vaig passar el Jordà, i ara aquí em tens, amb setanta-vuit homes, la majoria botiguers arruïnats, mestres i escriptors expulsats de les províncies de Suàbia; una patrulla de tipus ferrenys, sí, germà, et dic que són uns elements com no n'hi ha, capaços de robar-se l'un a l'altre els botons de les calces, i al seu costat només et sents segur amb el trabuc ben carregat... No els pots demanar més i la seva fama s'estén més enllà de les quaranta llegües al voltant. No t'ho pots arribar a imaginar. No hi ha diari on no et topis amb un article sobre aquesta fura de Spiegelberg; només per això els guardo tots... M'hi descriuen de cap

a peus, que sembla que em tinguis al davant, en persona... No s'obliden ni dels botons de la meva casaca. Però nosaltres els fem anar de bòlit d'una manera terrible. No fa gaire vaig entrar en una impremta, vaig dir que havia vist el famós Spiegelberg i vaig dictar a un pixatinters que hi havia allà assegut la imatge clavada d'un curandero dels encontorns; i la cosa s'escampa, el tipus és detingut, me'l sotmeten a interrogatori, i vet aquí que la por i la falta de pesquis li fan confessar —que el diable se m'emporti— li fan confessar que sí, que *ell és Spiegelberg*... Llamps i trons! Va anar d'un pèl que no em presentés al magistrat per dir-li que aquell canalla havia jugat amb el meu bon nom... I al cap de tres mesos, tal com ho sents, el pengem. Vaig haver de fregar-me pels nassos una bona dosi de tabac quan, un dia, tot passejant, passo per davant de la forca i em veig aquell Spiegelberg de pega encimbellat en tota la seva glòria. I mentre aquell Spiegelberg penja de la forca, Spiegelberg s'escapa com aquell qui res i, d'esquitllentes, fa pam i pipa a aquesta justícia que es passa de llesta.

RAZMANN, *rient*: Ja veig que ets el de sempre.

SPIEGELBERG: Ho sóc, com pots veure, en cos i ànima. Oh, i encara em queda per explicar-te una brometa que vaig fer no fa gaire al convent de Santa Cecília. Caminant caminant, arribo cap al vespre al convent, i com que en tot el dia no havia disparat ni un sol cartutx —saps que odio mortalment el *diem perdidi*— em calia magnificar aquella nit fent-ne una de ben sonada, encara que li costés una orella al dimoni. Ens mantenim en silenci fins ben entrada la nit. No se sentia ni una rata. S'apaguen els llums. Pensem que les monges ja deuen ser al llit. Faig un xiulet i els meus companys comencen a engegar trets i a esvalotar com si fos el dia del Judici Final. I, amb un enorme terrabastall, es fiquen a les cel·les de les monges! Ha, ha, ha! Hauries d'haver vist quina cacera; com

les pobres bestioles buscaven a les fosques els seus vestits i com, plenes d'horror i desconcert, s'embolcallaven amb els llençols, o bé corrien com gats a amagar-se sota l'estufa; d'altres, amb el cor ple d'espant, es pixaven tant que inundaven l'estança i hauries pogut aprendre a nedar, i tot eren crits i gemecs, i per acabar-ho de rematar, aquella mòmia de l'abadessa, vestida com Eva abans del pecat original... Ja saps, germà que, de totes les criatures d'aquest món, cap no em repugna tant com una aranya o una dona vella... I ara imagina't aquell careto ballotejant al meu davant i conjurant-me en nom del seu pudor virginal... Per tots els diables! Jo estava a punt de fer-li empassar d'un revés les poques dents que li quedaven. Ras i curt! O em treien tota la vaixel·la de plata, els tresors del convent i tots els calés comptants que tinguessin, o bé... Els meus companys em van entendre perfectament... Et dic que, d'aquell convent, en vaig treure un botí que pujava a més de mil tàlers, a més a més de la diversió, i els meus homes van deixar a les monges un record que hauran d'arrossegar durant nou mesos.

RAZMANN, *donant cops de peu a terra*: Rellamps! I jo que no hi era!

SPIEGELBERG: Ho veus? No em diràs que això no sigui la gran vida! I et quedes com nou i amb forces, i el cos se't posa bé í cada dia et vas engreixant com un bisbe... No sé si en mi hi ha alguna cosa de magnètic que atreu tota la púrria d'aquest món de Déu com un imant atreu el ferro i l'acer.

RAZMANN: Ja estàs fet un bon imant! Però m'agradaria saber quin dimoni de bruixeries gastes...

SPIEGELBERG: Bruixeries? No en necessito jo, de bruixeries... S'ha de tenir cap! Un cert sentit pràctic que, ben mirat, et ve de naixença... perquè, saps?, jo sempre dic que, de qualsevol tanoca, en pots fer un home honrat,

però per fer-ne un bergant cal tenir cervell... I, en això, també hi juga un geni nacional especial, un cert..., com t'ho diria..., un cert clima que et predisposi a ser un bergant, i per això t'aconsello que viatgis als Grisons, que és l'Atenes dels bergants d'avui en dia.

RAZMANN: Germà! A mi m'han recomanat molt tot Itàlia.

SPIEGELBERG: Sí, sí! No cal privar dels seus drets a ningú. A Itàlia hi ha bona gent, i si Alemanya continua com fins ara i s'acaba traient la Bíblia del damunt, com tot sembla indicar, doncs també d'Alemanya podrem esperar alguna cosa de bo... però t'haig de dir que el clima tampoc no compta tant. El geni s'obre pas a tot arreu, i la resta, germà... Una poma borda, ni en el mateix Paradís terrenal es convertirà en una pinya americana, però ara, el que et volia dir... On érem?

RAZMANN: Parlàvem de les teves manyes.

SPIEGELBERG: Ah, sí, les meves manyes. Doncs la primera cosa que has de fer quan arribes a una ciutat és recollir informació dels bòfies, dels perdiguers que van de ronda i dels vigilants de la cangrí; t'informes de qui els freqüenta amb més assiduitat i els fa els honors, i llavors vas a veure aquesta parròquia... Et fiques després als cafès, als bordells i als hostals, espies, sondegas aquells que s'exclamen més dels temps de rebaixes que vivim, d'aquesta plaga, cada vegada més estesa, de les millores policiaques, aquells que més reneguin del govern o es fiquin amb els fisonomistes i gent per l'estil. Germà! Tot això és el súmmum! L'honradesa trontolla com una dent corcada i només has d'aplicar-hi les tenalles... O si vols una via millor i més directa: et poses al mig del carrer i deixes caure una bossa plena, t'amagues en algun lloc i et fixes en la persona que la recull... Al cap d'un moment li vas al darrere, i quan l'has atrapada, li preguntes: Senyor, no deu haver trobat pas una bossa de diners? Si et diu que sí, bona nit i tapa't! Però si ho nega i

et diu: perdoni, però ara mateix no crec recordar... Ho sento... (*Amb entusiasme:*) Germà! Victòria! Ja pots apagar la llanterna, Diògenes! Has trobat el teu home!

RAZMANN: Ets tot un expert.

SPIEGELBERG: Redéu! Et penses que n'he dubtat mai?

Doncs bé, ara que ja tens l'home enganxat a l'ham, has de tenir prou traça per cobrar-lo i que no se t'escapi. Fixa-t'hi bé, fill meu, és així com actuo: una vegada tinc la pista, m'enganxo al meu candidat com una paparra, bec amb ell per la nostra amistat fraternal i, *nota bene*, no has de deixar-li pagar res! Això et costa algun calé, però no en facis cas... Tu vas fent la teva, l'introdueixes en alguna timba de joc, amb gent viciosa i disbauxada, el fas embolicar en batusses i sarau fins que hi deixi la pell i els ossos, i els diners i la consciència i el bon nom; i et dic així, de passada, que no aconseguiràs res si no li destrosses el cos i l'ànima... Creu-me, germà! Tot això ho he deduït de la meva experiència pràctica; he observat més de cinquanta vegades que quan l'home honorat ha sortit per sempre del seu niu, el diable se'n fa l'amo i senyor. I és tan senzill donar aquest pas! Tan senzill com fer el salt de puta a beguina... Però, ei, escolta! Què era aquest soroll?

RAZMANN: Era un tro. Però tu continua!

SPIEGELBERG: Encara hi ha un camí més curt i millor: al teu individu li saqueges la casa i tot el que té, fins a l'última camisa, i ja veuràs com et ve pel seu propi peu... A mi, què m'has d'ensenyar?... Pregunta-ho a aquest que fa aquesta cara que sembla de coure... Per tots els diables! El tinc ben atrapat... Li vaig dir que li donaria quaranta ducats si em feia un motlle amb cera de les claus del seu amo... I creuràs que el molt bèstia el fa, me'l porta i —que el diable se m'emporti!— em demana els diners... *Monsieur*, li dic, sabeu que ara mateix puc dur aquestes claus al comissari de policia i conse-

guir-vos tots els números per anar a parar a la forca?... Redéu! Si haguessis vist quins ulls feia i com es posava a tremolar igual que un gos moll... «Per l'amor de Déu, senyor, tingueu pietat! Jo vull, vull...» «Què voleu? Voleu agafar l'ocasió per la punta dels cabells i seguir-me fins al mateix infern?» «Oh, sí, de tot cor i amb alegria...» «Ha, ha, ha! Pobre desgraciat, hi has ben caigut de quatre potes...» Ja te'n pots ben riure, Razmann! Ha, ha, ha!

RAZMANN: Sí, sí, ho haig d'admetre. Aquesta lliçó me l'hauré de gravar al cervell amb lletres d'or. Satanàs deu conèixer bé els seus, ja que t'ha triat a tu com a intermediari.

SPIEGELBERG: Oi que sí, germà? I em penso que si n'hi porto deu, em deixarà marxar lliurement... No és cert que cada editor dóna al seu representant un exemplar gratuït de cada deu que en ven? Per què el diable hauria d'obrar amb mi com un jueu? Razmann, sento olor de pólvora...

RAZMANN: A fe que jo també fa estona que la sento... Atenció! Aquí a prop en passa alguna. Sí, sí, tal com t'ho dic, Moritz... Tu, amb els teus reclutes, seràs ben rebut pel nostre capità... Ell també ha sabut atreure bona gent.

SPIEGELBERG: Però els meus..., els meus...! ...Bah!

RAZMANN: Bé, sí! Segur que en saben, de fer córrer els dits... Però jo et dic que la fama del nostre capità ha temptat ja uns quants elements que són prou de fiar.

SPIEGELBERG: No n'hi ha per tant.

RAZMANN: No hi facis broma! I no s'avergonyeixen de servir a les seves ordres. Ell no mata per robar, com ho fem nosaltres; sembla que ja no li preocupen els diners, d'ençà que té tots els que vol, i fins i tot la tercera part del botí que de dret li pertoca, la regala als orfes o a joves pobres que prometen perquè es paguin els estudis. Però si es tracta de deixar pelat un d'aquests aristòcrates

rurals que escorxen els seus pagesos com si fossin bèsties, o bé de fer passar per l'adreçador un brètol cobert de galons daurats, que falseja les lleis i s'escapa amb suborns de la justícia, o de qualsevol senyoret d'aquesta mena... Noi! Llavors es troba ben bé dins el seu element i és com si el dimoni se n'apoderés, com si cada fibra del seu cos se li tornés una fúria.

SPIEGELBERG: Hum, hum!

RAZMANN: No fa gaire, en un hostel, vam saber que hi passaria un ric comte de Ratisbona que havia aconseguit guanyar un plet d'un milió gràcies a les trampes del seu advocat. El capità s'havia assegut a taula a jugar a daus... «Quants som?», em va preguntar, alçant-se d'una revolada. Vaig veure que es mossegava el llavi inferior, que és el que sol fer quan està més enfurit. «Només cinc!», li dic... «N'hi ha prou», em respon. Llança a l'hostalera els diners damunt la taula, sense haver tocat el vi que s'havia fet portar... Ens posem en camí. Durant tot el trajecte no va dir ni un mot, anava tot sol, a part; només de tant en tant ens preguntava si encara no sentíem res, i ens ordenava que poséssim l'orella a terra. Finalment es presenta el comte amb el cotxe carregat d'equipatge. L'advocat seia al seu costat dins el cotxe. Al davant, un home a cavall, i a cada costat cavalcaven també dos criats... Havies d'haver vist el capità davant nostre, llançar-se contra el cotxe amb una pistola a cada mà, i la veu amb què va cridar: «Alto!»... El cotxer, que no es volia aturar, va baixar de tomballons des del pescant a terra, el comte va disparar enlaire des del cotxe; els dos genets van fugir... «Els diners, canalla!», va cridar el capità amb una veu de tro. —El comte estava com un bou sota la destrala— i «tu ets el brètol que ha fet de la justícia una puta?» L'advocat tremolava i li petaven les dents... El punyal se li va clavar a la panxa com un clau a la paret... «Ja he fet el que havia de fer», va cridar

el capità i es va apartar tot orgullós de nosaltres. «El saqueig és cosa vostra.» I va desaparèixer dins el bosc.

SPIEGELBERG: Hum, hum! Germà, tot el que abans t'he explicat, que quedi entre nosaltres. Ell no té per què saber-ne res. M'entens?

RAZMANN: Molt bé, molt bé! T'entenc.

SPIEGELBERG: Ja el coneixes. Té els seus rampells. M'entens, oi?

RAZMANN: Sí, t'entenc, t'entenc. (*Arriba SCHWARZ corrents.*) Qui és? Què passa? Hi ha algun viatger pel bosc?

SCHWARZ: De pressa! De pressa! On són els altres?... Ira de Déu! Us esteu aquí xerrant tan tranquils! És que no ho sabeu? No en sabeu res?... I Roller?

RAZMANN: Què és? Què passa?

SCHWARZ: Roller penjat, i amb ell quatre més!

RAZMANN: Roller? Maleït siga! Des de quan... Com ho saps?

SCHWARZ: Fa tres setmanes que el van enxampar, i no en sabíem res. Li van fer tres judicis, i no en vam sentir res; el van sotmetre a la tortura per fer-li dir on era el capità... Però ell, valent, no va cantar; ahir el van condemnar i avui l'han enviat a l'infern per correu extraordinari.

RAZMANN: Maleït siga! Ho sap el capità?

SCHWARZ: Fins ahir no en va saber res. Estava que treia foc pels queixals. Tu saps que sempre ha tingut Roller en gran estima, i ara, això de la tortura... Hem dut cordes i una escala a la torre per alliberar-lo, però no ha servit de res. El capità, amb hàbit de caputxí, ha pogut arribar fins a ell i ha volgut ocupar el seu lloc, però Roller s'hi ha negat en rodó. I ara ha fet un jurament que ens ha glaçat la sang a tots; ha dit que li vol encendre una torxa funerària com mai no l'ha tinguda cap rei, una torxa que els deixarà tots socarrimats. Tinc por per la ciutat. Ja fa temps que li té una tírria especial, perquè és tan hipòcrita i carca, i tu ja saps que quan ell diu: ho faré!, és com si un de nosaltres digués «ja està fet».

RAZMANN: És ben cert! Conec el capità. Si hagués donat paraula al dimoni de baixar a l'infern, no resaria mai, ni que es pogués salvar amb mig parenostre! Però, ai, el pobre Roller! El pobre Roller!

SPIEGELBERG: *Memento mori!* Però això, a mi, no m'afecta pas gaire. (*Cantusseja.*)

Passo de llarg vora la forca
i jo que penso fent l'ullet:
ja m'està bé que hi pengis sol.
Qui és més imbècil: tu o jo?

RAZMANN, *saltant*: Escolta!... Un tret!

Trets i soroll.

SPIEGELBERG: Un altre!

RAZMANN: I encara un altre! El capità!

Se sent cantar rere l'escena.

Els de Nuremberg mai no han penjat
ningú que no hagin enxampat. (*Bis.*)

SCHWEIZER, ROLLER, *rere l'escena*: Ei, hola! Ei!

RAZMANN: Roller, Roller! Que deu diables se m'emportin!

SCHWEIZER, ROLLER, *rere l'escena*: Razmann! Schwarz! Spiegelberg! Razmann!

RAZMANN: Roller! Schweizer! Llamps i trons! (*Corren al seu encontre.*)

El bandit MOOR, a cavall. SCHWEIZER, ROLLER, GRIMM, SCHUFTERLE, tropa de bandits coberts de fang i brutícia.

EL BANDIT MOOR, *saltant del cavall*: Llibertat! Llibertat!... Ja ets en lloc segur, Roller! Emporteu-vos el meu cavall i renteu-lo amb vi. (*Es deixa caure a terra.*) Ha anat com una seda.

RAZMANN, *a Roller*: Ah, per la fornal de Plutó! Has resuscitat de la roda?

SCHWARZ: Ets l'esperit de Roller? O jo estic boig? Ets ell, de debò?

ROLLER, *sense alè*: Ho sóc. En carn i ossos. I ben sencer. D'on et penses que vinc?

SCHWARZ: No sóc cap bruixa! Però si ja tenies la sentència al damunt!

ROLLER: Sí, és així, i encara més. Vinc de dret de la forca. Ara, deixeu-me reprendre l'alè. Schweizer t'ho explicarà. Doneu-me un got d'aiguardent! Tu, Moritz, ja tornes a ser aquí? Em pensava que et tornaria a veure en un altre lloc... Doneu-me un got d'aiguardent! No m'aguanten els ossos! Capità! On és el meu capità?

SCHWARZ: De seguida! De seguida!... Però ara digues, parla! Com te n'has sortit? Com és que et tornem a tenir aquí? Em roda el cap. De la forca, dius que vénis?

ROLLER, *que s'empassa una ampolla d'aiguardent*: Ah, que és bo! Com crema!... Directament de la forca, us dic. Esteu tots aquí bocabadats, i no podeu ni somiar... Ja estava només a tres passos d'aquella maleïda escala que havia de conduir-me al si d'Abraham—tan a prop, tan a prop. I ja estaven venudes totes les parts de la meva anatomia! La meua vida no valia ni una presa de tabac. Al capità li dec l'aire que respiro, la llibertat i la vida.

SCHWEIZER: Ha estat una acció que val la pena sentir. El dia abans, a través dels nostres espies, vam saber que a Roller l'havien engarjolat, i que si el cel no ens queia a tots al damunt, l'endemà—és a dir avui—seguiria el camí que tota carn mortal ha de seguir... «Amunt!», diu el capità, «què no faríeu per un bon amic? El salvem o

no el salvem, almenys li encendrem una torxa funerària com mai no l'ha tinguda cap rei, una torxa que els deixarà tots socarrimats.» Es reuneix tota la banda. Enviem a Roller un emissari que li ho explica tot en un paper que aconsegueix tirar-li dins la sopa.

ROLLER: Jo dubtava de l'èxit.

SCHWEIZER: Vam esperar que els carrers fossin buits. Tota la ciutat havia anat a veure l'espectacle, gent a peu i a cavall, un bé de Déu de carruatges; el soroll i els salms al peu de la forca se sentien de lluny. «Ara», diu el capità, «enceneu, enceneu-ho tot». I els companys van córrer com fletxes i van calar foc a la ciutat en trenta-tres punts diferents; van llançar metxes enceses a la vora del polvorí, a les esglésies i als graners... Redéu! En menys d'un quart d'hora, el gregal, que també deu tenir tírria a la ciutat, es gira a favor nostre i ajuda a pujar les flamarades fins a les teulades més altes. I mestrestant nosaltres, d'un carrer a l'altre, com fúries...: «Foc! foc!», per tota la ciutat... Crits... udols... terrabastall... les campanes que comencen a tocar en senyal d'alarma, esclata pels aires el polvorí, com si la terra es partís en dos trosos i el cel explotés i l'infern s'ensorrés deu mil colzes més avall.

ROLLER: I llavors el meu seguici mira cap enrere... La ciutat era allà, com Sodoma i Gomorra... Tot l'horitzó era cobert de foc, sofre i fum. Quaranta muntanyes escampaven l'eco d'aquell brogit infernal tot al voltant... Un enorme pànic els fa anar tots per terra... Jo aprofito aquell instant i... zas..., com el vent! Jo ja anava deslligat, tan a prop estava del final... i els qui m'acompanyaven, petrificats com la muller de Lot, miren enrere... I jo, cames ajudeu-me! Travesso la multitud! Fujo! Seixanta passes més avall em trec la roba i em tiro al riu, nedo sota l'aigua fins que em sembla que m'han perdut de vista. El meu capità ja m'esperava amb roba i ca-

valls... Així m'he escapat. Moor, Moor! Tant de bo que aviat et trobis en un entrebanc semblant, per poder-te pagar amb la mateixa moneda!

RAZMANN: Un desig ben bèstia! Només per això mereixeries que et pengessin. Però ha estat un cop ben donat, com per trencar-se de riure.

ROLLER: Va ser l'ajuda en el moment precís, vosaltres no ho podeu apreciar. Us hauríeu d'haver trobat amb la corda al coll. Anar de viu en viu, com jo, camí de la tomba; i tot aquell sacramental de les cerimònies i el botxí, i amb cada pas amb què avança el peu temorós, veus més a prop i més terrible aquella màquina maleïda on m'havien d'allotjar, alçant-se il·luminada per la claror matinal d'un sol horrible..., i els esbirros del botxí que t'agafen i la música horrorosa que encara em ressona a les orelles i el grallar dels corbs famèlics que alçaven el vol de trenta en trenta fugint del meu antecessor ja mig podrit, i tot, tot... i a sobre el pressentiment de l'eterna benaurança que m'esperava... Germà, germà! I tot de cop: la llibertat... Va ser un esclat com si hagués saltat un cercol del barril del cel... Us dic, canalles, que caure de sobte d'un forn ardent dins un mar glaçat no és un canvi tan fort com el que jo vaig sentir quan vaig arribar a l'altra riba del riu.

SPIEGELBERG, *rient*: Pobre infeliç! Però ara ja ha passat el mal tràngol! (*Brindant*:) Pel teu segon naixement!

ROLLER, *llançant el seu vas*: No, per tot l'or del món, no ho voldria pas viure un altre cop. Morir és alguna cosa més que fer un salt d'Arlequí, i la por de la mort és pitjor que la mort.

SPIEGELBERG: I el polvorí que salta!... Te n'adones, Razmann! Per això l'aire feia pudor de sofre a tantes hores de distància, com si haguessin tret a airejar tot el guarda-roba de Moloc... Ha estat un cop mestre, capità! T'envejo.

SCHWEIZER: Si la ciutat s'alegrava de veure el meu company enllestit com un porc a l'escorxador, per què dimonis hem de tenir cap mala consciència d'haver-la destruïda per salvar el nostre company? I, per si no fos prou, els nostres homes han tret el ventre de pena i han saquejat a tort i a dret... Digueu-me, què heu arplegat?

UN BANDIT: Jo, enmig d'aquell enrenou, m'he ficat a l'església de Sant Esteve i he arrencat els passamans daurats del drap que cobria l'altar. El bon Déu —m'he dit— és un home ric i pot convertir en fils d'or un cordill de no res.

SCHWEIZER: Has fet molt bé... Què hi pinta, en una església, tanta ostentació? Ho ofereixen al Creador, que es riu de tota aquesta quincalla, i deixen morir de fam les seves criatures... I tu, Spangeler, on has tirat la xarxa?

BANDIT SEGON: Jo i Bugel hem saquejat una botiga i portem roba per a cinquanta del nostres.

BANDIT TERCER: Jo he pescat un parell de rellotges d'or i una dotzena de culleres de plata.

SCHWEIZER: Bé, molt bé. I a més, els hem deixat una foguerada que no l'apagaran ni en dues setmanes. I si es volen defensar del foc, arruïnaran la ciutat amb l'aigua. Tu, Schufterle, saps quants morts hi ha hagut?

SCHUFTERLE: Diu que vuitanta-tres. Només el polvorí n'ha fet miques ben bé seixanta.

EL BANDIT MOOR, *molt seriós*: Roller, has costat car.

SCHUFTERLE: Bah, bah... i què? Si haguessin estat homes... encara... Però eren criatures de bolquers que no fan més que embrutar-se, i mares encotillades que els espantaven els mosquits, i vells xarucs, ressecats, que ja no eren capaços ni de trobar les portes... Malalts que somicaven demanant el doctor, que amb pas greu i majestuós se n'havia anat a l'execució. Qui era lleuger de cames havia desfilat cap a la comèdia, i només el rebuig de la ciutat s'havia quedat a guardar les cases.

MOOR: Pobres desgraciats! Dius que eren malalts, vells i criatures?

SCHUFTERLE: Sí, per tots els diables! I parteres, i dones embarassades que tenien por d'avortar davant la forca; dones joves que temien que la presència del botxí els fos una maledicció i que els fills que duïen a la panxa arrossegessin tota la vida la marca de la forca... Pobres poetes sense sabates per posar-se, perquè l'únic parell que en tenien l'havien dut al pegot; i tota la purrialla d'aquesta mena que ni val la pena de parlar-ne. Jo, quan passava casualment pel costat d'una barraca, sento uns gemecs a dintre, miro què hi ha i a la llum de les flames, què veig? Un criatura, encara forta i sana, ajaguda a terra, sota la taula que ja es començava a encendre... «Pobret!», penso, «et glaçaràs aquí sota», i el vaig llançar a les flames.

MOOR: De debò Schufterle? Doncs que aquestes flames cremin dins el teu pit per tota l'eternitat! Lluny de mi, monstre! No et deixis veure mai més a la meva banda!... Remugueu?... Què us passa pel cap? Què vol dir això de remugar quan jo dono una ordre?... Que se'n vagi, he dit... I entre vosaltres, n'hi ha més que estan madurs per a la meva còlera. Et conec, Spiegelberg. Però no trigaré a posar-vos la mà al damunt i fer-vos una bona repassada.

Se'n van tots, tremolant. MOOR, tot sol, camina amunt i avall amb agitació.

No te'ls escoltis, venjador celestial!... Què hi puc fer? I tu, què hi pots fer, si les teves pestes, les teves caresties, les teves inundacions devoren igualment justos i pecadors? Qui pot ordenar a la flama que no s'enfurismi també contra els sembrats beneïts quan hauria de destruir només els nius de les vespes? Vergonya per a

aquests assassins d'infants! Pers als qui maten dones! I malalts!... Com m'aclapara aquest fet! Ha enverinat la meva obra més bella... Aquí em teniu com un infant, burlat i avergonyit sota l'ull del cel, un infant que es pensava jugar amb la maça de Júpiter i abatia pigmeus quan havia de destrossar titans... Vés-te'n, vés-te'n! No ets tu l'home que ha de brandar l'espasa venjadora del màxim tribunal, has sucumbit a la primera embranzida... Renuncio aquí al meu audaç projecte, me'n vaig a entaforar-me dins qualsevol forat d'aquest món, on la llum del dia es faci enrere davant la meva vergonya. (*Va a sortir.*)

UN BANDIT, *entra corrents*: Vigila, capità! Aquí hi ha fantasmes! Esquadrons de cavalleria de Bohèmia recorren tot el bosc... Un infernal espia ens deu haver traït.

ALTRES BANDITS: Capità, capità! Ens han seguit el rastre... Uns quants milers d'homes han acordonat tota la part central del bosc.

ALTRES BANDITS: Ai, ai, pobres de nosaltres! Ja ens han atrapat, torturat i esquarterat! Molts milers d'hússars, dragons i caçadors salten damunt tots els cims i ocupen totes les sortides.

MOOR *se'n va*. Entren SCHWEIZER, GRIMM, ROLLER, SCHWARZ, SCHUFTERLE, SPIEGELBERG, RAZMANN *i la resta de la banda*.

SCHWEIZER: Els hem fet sortir del cau? Alegra-te'n, Roller! Fa molt de temps que desitjava veure'm les cares amb totes aquestes rates de caserna... On és el capità? S'ha reunit tota la banda? Tenim prou pólvora?

RAZMANN: De pólvora, n'hi ha de sobres. Però nosaltres no passem de vuitanta; amb prou feines un home contra vint.

SCHWEIZER: Doncs millor! Ni que fossin cinquanta contra el meu dit gros. Ja han esperat prou de temps fins

que els hem cremat la palla sota el cul... Germans, germans! No passa res. Ells es juguen la vida per set sous, i nosaltres, no lluitem per salvar el coll i per la llibertat?... Els hem de caure al damunt com el diluvi i fer-los volar el cap a trets com llamps i trons! Però, per tots els diables... on és el capità?

SPIEGELBERG: Ens abandona en aquest moment de perill! És que ja no ens podrem escapar?

SCHWEIZER: Escapar?

SPIEGELBERG: Oh, per què no em vaig quedar a Jerusalem?

SCHWEIZER: Així t'ofeguessis en una claveguera, rata immunda! Entre monges despullades et fas el valent, però quan veus un parell de punys... Demostra qui ets o et farem cosir dins una pell de truja i et llançarem als gossos!

RAZMANN: El capità, el capità!

Apareix MOOR, caminant lentament i parlant per a ell mateix.

MOOR: Els he fet encerclar per tot arreu. Ara s'hauran de batre com a desesperats. (*En veu alta*.) Fills meus! Ara és el moment! O estem perduts o haurem de lluitar com senglers ferits!

SCHWEIZER: Ah, amb els meus ullals els foradaré la panxa que els sortiran les tripes fins a arrossegat-les per terra. Guia'ns, capità! Et seguirem fins a la gola de la mort.

MOOR: Carregueu totes les armes. No ens faltará pólvora?

SCHWEIZER, *saltant*: Tenim prou pólvora per engegar la terra contra la lluna!

RAZMANN: Cadascú té cinc parells de pistoles carregades i a més tres trabucs.

MOOR: Molt bé, molt bé! Doncs ara, que una part dels homes s'enfilin als arbres o s'amagui entre la malesa i els dispari per darrere.

SCHWEIZER: Això és cosa teva, Spiegelberg.

MOOR: Els altres, com fúries, els atacarem pels flancs.

SCHWEIZER: Jo, jo hi vull ser.

MOOR: Ahora tothom ha de fer sonar el seu xiulet i anar corrent pel bosc, perquè sembli que som una terrible quantitat de gent; també cal deixar anar tots els gossos i atiar-los perquè els separin, els dispersin i us els posin a tret. Nosaltres tres, Roller, Schweizer i jo ens batrem cos a cos.

SCHWEIZER: Magistral! Perfecte! Rebran pertot arreu. No sabran d'on els vénen les bufetades. Més d'una vegada he encertat d'un tret una cirera entre els llavis. Que s'acostin!

SCHUFTERLE fa un senyal a SCHWEIZER, que s'endú el capità a part i hi parla en veu baixa.

MOOR: Calla!

SCHWEIZER: T'ho suplico...

MOOR: Fora!, que en doni gràcies a la seva infàmia; ella l'ha salvat. No ha de morir, si no morim jo i els meus Schweizer i Roller. Fes que es tregui tota la roba. Diré que és un viatger a qui he robat... Estigues tranquil, Schweizer! Et juro que encara acabarà penjat.

Entra un capellà.

CAPELLÀ, *a part, vacil·lant*: Aquest és el niu del drac?... Amb el vostre permís, senyors! Sóc un servidor de l'Església i a fora hi ha set-cents homes que vigilen cada pèl del meu cap.

SCHWEIZER: Bravo, bravo! Molt ben dit per un que té l'estómac ben calent.

MOOR: Calla, companya!... Digueu-me amb dues paraules, mossèn, què hi veniu a fer, aquí?

CAPELLÀ: M'envia la màxima autoritat, la que disposa sobre la vida i la mort... Lladres... incendiàries... brètols... raça verinosa d'escurçons que us arrossegueu en la foscor i piqueu d'amagat... Lepra de la humanitat! Fills de l'infern! Àpat deliciós de corbs i cucs... Candidats a la forca i a la roda...

SCHWEIZER: Gos! Deixa ja d'insultar, o... (*Li posa la culata del trabuc a la cara.*)

MOOR: Ei, Schweizer, que li fas perdre el fil... Tan bé com s'havia après de memòria el seu sermó... Continueu, senyor... «a la forca i a la roda».

CAPELLÀ: I tu, galdós capità! Duc dels tallabosses! Rei dels bergants! Gran mogol de tots els brètols que hi ha sota la capa del sol! Exactament igual que aquell abominable capítost, el primer que va encendre amb el foc de la revolta mil legions d'àngels innocents, i amb ells es va precipitar al més profund dels abismes de la condemnació... Els crits de les mares abandonades et trepitgen els talons. Et beus la sang com si fos aigua, i per al teu punyal assassí, els éssers humans pesen menys que una bombolla...

MOOR: És molt cert, molt cert! Continueu!

CAPELLÀ: Què? Molt cert... molt cert?... És això una resposta?

MOOR: Com, senyor meu? No hi estàveu preparat? Vinga, continueu! Què més em volíeu dir?

CAPELLÀ, *exaltat*: Home funest! Fug del meu davant! La sang del comte imperial que has assassinat, no la dus enganxada als teus dits maleïts? No has assaltat amb les teves mans de lladre el santuari del Senyor i robat amb una urpada bestial els vasos sagrats de la comunió? Què hi dius? No has incendiat la nostra ciutat temorosa de Déu i fet esfondrar la torre del polvorí damunt els caps dels bons cristians? (*Ajunta les mans.*) Horribles, horribles sacrilegis la pudor dels quals arriba fins al cel, uns

crims que provoquen el judici de Déu que caurà damunt teu amb violència ferotge! Uns crims madurs per a la revenja, per a les trompetes del judici final!

MOOR: Fins aquí, ho heu encertat d'una manera magistral! Però anem al gra! Quin missatge m'heu de donar de part dels honorables magistrats?

CAPELLÀ: Un que mai no seràs digne de rebre... Mira al teu voltant, assassí incendiari! Arreu on posis els ulls, estàs encerclat pels nostres cavallers... Ni una esclatxa per escapar-te... Abans creixeran cireres d'aquests roures i préssecs d'aquests avets, abans que vosaltres us pugueu allunyar sans i estalvis d'aquests roures i aquests avets.

MOOR: Ho sentiu, Schweizer i Roller?... Però continueu.

CAPELLÀ: Doncs escolta ara amb quina bondat, amb quina magnanimitat procedeix el tribunal amb un malvat com tu: si ara mateix t'arrossegues fins a la creu i demanes gràcia i indulgència, la severitat se't tornarà compassió i la justícia serà per a tu una mare amorosa... tancarà els ulls sobre la meitat dels teus crims i es limitarà... pensa-ho... es limitarà a condemnar-te a la roda.

SCHWEIZER: Ho has sentit, capità? Vols que agafi aquest gos ensinistrat pel ganyot i l'escanyí fins que li surti sang per tots els porus.

ROLLER: Capità! Mal llamp em mati! No veus com estreny les dents contra el llavi de sota... Vols que planti aquest individu de cap per avall, com una bala, amb els peus mirant al cel?

SCHWEIZER: No, jo, jo! T'ho prego de genolls. Dóna'm el gust de trossejar-lo com un porc!

El CAPELLÀ crida.

MOOR: Aparteu-vos! Que ningú gosi tocar-li ni un pèl! (Al CAPELLÀ, tot traient-se l'espasa.) Mireu, mossèn: aquí som setanta-nou homes i jo en sóc el capità; cap d'ells no

es mou a toc de trompeta ni segueix cap ordre, ni balla al so dels canons, i allà fora n'hi ha mil set-cents que tenen els dits pelats d'arrossegar el mosquetó... I ara escolteu allò que us dirà Moor, el capità de tots aquests criminals incendiaris: és veritat que he mort el comte de l'Imperi, que he incendiat i saquejat l'església de Sant Domènec, que he calat foc a la vostra ciutat plena d'hipocresia i que he fet esfondrar la torre del polvorí damunt els caps dels bons cristians... però això encara no és tot. He fet més coses. (*Estén la mà dreta.*) Mireu aquests quatre anells tan preciosos que duc a cada dit... Au, aneu a informar punt per punt aquests senyors del tribunal que jutja sobre la vida i la mort i expliqueu-los tot el que heu vist i sentit... Aquest robí el vaig treure del dit d'un ministre que vaig abatre als peus del seu príncep en una de les meves caceres. Des del baix poble, a força de raspallar a tothom, havia arribat a ser el primer favorit. La ruïna del seu veí era l'escambell de la seva opulència... Les llàgrimes dels orfes l'havien fet pujar. Aquest brillant el vaig prendre a un conseller de finances que venia honors i càrrecs al millor postor i feia fora de casa seva els patriotes dolguts... Aquesta àgata la porto en honor d'un mossèn de la vostra espècie a qui vaig estrangular amb les meves pròpies mans quan des de la trona es queixava de la fi de la Inquisició... I encara us podria explicar més històries dels meus anells, si no fos que ja em dolen les quatre paraules que he malgastat amb vos.

CAPELLÀ: Oh, faraó, faraó!

MOOR: L'heu sentit? Heu vist els sospirs que deixa anar? No sembla que vulgui fer caure amb oracions el foc del cel damunt aquesta tropa de Coré, jutjar-nos amb un simple arronsament d'espatlles, condemnar-nos amb un «ai» de bon cristià? Com és possible que l'home sigui tan cec? Ell, que té els cent ulls d'Argos per descobrir

les faltes dels seus germans, com pot ser tan cec per a ell mateix?... Des dels seus núvols tronen a favor de la paciència i la conformitat i ofereixen al Déu de l'amor sacrificis humans com si fos un Moloc de braços de foc... Prediquen l'amor al pròisme i treuen de casa a puntades de peu el cec de vuitanta anys... Clamen contra l'avarícia i han despoblat el Perú per endur-se'n l'or, i han enganxat els pagans als seus carros com bèsties de tir... Es trenquen el cap per saber com és possible que la natura arribés a criar un Judes Iscariot, i qualsevol d'ells, i no pas el pitjor, seria capaç de vendre la Santíssima Trinitat per deu monedes de plata. Maledicció sobre vosaltres, fariseus, falsificadors de la veritat, mones d'imitació de la divinitat! No us fa vergonya agenollar-vos davant la creu i els altars; us escorxeu l'esquena a cops de corretja i martiritzeu la carn amb dejunis i abstinències; i amb aquestes miserables bufonades voleu fer passar bou per bèstia grossa a Aquell a qui vosaltres, insensats, anome-neu l'Omniscient, i feu com quan enganyeu els grans de la manera més cruel i els dieu entre adulacions que odieu l'adulació; invoqueu l'honradesa i la conducta exemplar, i el Déu que llegeix el fons del vostre cor, s'irritaria contra el Creador si no fos ell mateix qui ha creat el monstre del Nil... Aparteu-lo de la meua vista!

CAPELLÀ: Que un malvat encara pugui ser tan orgullós!

MOOR: No he acabat. És ara quan et parlaré amb orgull. Vés i digues al molt honorable tribunal que disposa de la vida i la mort a cops de dau... que jo no sóc cap lladre que conspira en la foscor de la mitjanit i fa valer la seva autoritat al capdamunt de l'escala... Tot el que he fet, ho llegiré sens dubte al llibre del cel on hi haurà apuntades les meves culpes; però no penso perdre ni una paraula amb els seus miserables representants. Digue'ls que el meu ofici és la reparació... La meua professió és la venjança. (*Se li gira d'esquena.*)

CAPELLÀ: No vols, doncs, la gràcia i la indulgència?...

Molt bé, ja he acabat amb tu. (*S'adreça a la banda.*) Vosaltres, escolteu el que la justícia us fa saber per boca meua. Si ens lliureu de seguida, lligat de peus i mans, aquest malfactor condemnat, us seran perdonats els vostres fets criminals sense que en quedi ni rastre de record... La Santa Església, amb un amor renovat, us estrenyerà contra el seu pit maternal a tots vosaltres, ovelles esgarriades, i qualsevol de vosaltres tindrà via lliure per a qualsevol càrrec honorable. (*Amb un somriure triomfal.*) Què, què hi dieu? Què us sembla això, majestat? Vinga! Lligueu-lo i sou lliures!

MOOR: Ho heu sentit? Ho heu sentit bé? Què feu aquí aturats? Per què esteu tan confusos? Us ofereix la llibertat, i ara sou de fet els seus presoners... Us regala la vida, i no és cap fanfarronada, perquè, de fet, ja esteu jutjats i sentenciats... Us promet honors i càrrecs, i quin altre destí pot esperar-vos, encara que guanyéssiu aquest combat, sinó la ignomínia, la maledicció i la persecució? Us ofereix reconciliar-vos amb el cel, i ara esteu certament condemnats. De tots vosaltres, no hi ha ni un cabell que no estigui destinat a l'infern. I encara us ho penseu? Encara dubteu? Tan difícil és triar entre el cel i l'infern? Ajudeu-los, mossèn.

CAPELLÀ, *a part*: Que és boig, aquest? (*En veu alta.*) Potser us fa por que això sigui una trampa per caçar-vos vius?... Llegiu vosaltres mateixos, aquí teniu, signat, el perdó general. (*Dóna un paper a SCHWEIZER.*) Ho dubteu encara?

MOOR: Mireu, mireu! Què més podeu demanar?... Firmat de pròpia mà... És el perdó més enllà de qualsevol limitació... O potser teniu por que no trenquin la seva paraula, perquè alguna vegada us han dit que la paraula donada no es compleix amb els traïdors?... Oh, no tingueu cap mena de por! Ni que fos per política, es veu-

rien obligats a complir la seva paraula, encara que l'haguessin donada al mateix Satanàs... Juraria que són sin-cers. Saben que sóc jo qui us ha excitat i revoltat; a vos-altres us consideren innocents. Als seus ulls, els vostres crims són pecats de joventut, accions irreflexives. No-més em volen a mi. Jo sol mereixo expiar-ho tot. No és així, mossèn?

CAPELLÀ: Quin diable parla per la seva boca? Sí, és així, és ben bé així... Aquest individu em fa rodar el cap.

MOOR: Què, no hi ha resposta? Encara us penseu que no-més amb les armes us en podreu sortir? Però mireu al vostre voltant, mireu-hi, us dic! No us ho penseu pas, se-ria una confiança pueril... O potser acarícieu la idea de caure com uns herois, perquè heu vist que jo m'alegrava de poder entrar en batalla?... Oh, no ho creieu pas! Vos-altres no sou Moor! Vosaltres sou uns lladres sense re-meí, uns miserables instruments per als meus projectes de més gran abast; sou com una vil corda en mans del botxí! Uns lladres no poden caure com uns herois. La vida és l'únic guany dels lladres, i el que ve després és una cosa horripilant... Els lladres tenen dret a tremolar davant la mort... Sentiu com sonen els seus corns! Mi-reu com brillen, amenaçadors, els seus sabres! Com? Encara indecisos? Sou bojos? Delireu? És imperdona-ble! Jo no us agraeixo que em deixeu viure; m'aver-gonyeix el vostre sacrifici!

CAPELLÀ, *estupefacte*: Em torno boig! Fujo d'aquí! S'ha vist mai res de semblant?

MOOR: O potser temeu que jo mateix m'apunyalí i així, amb un suïcidi, trenqui el contracte, que només és vàlid si sóc viu? No, fills meus, és un temor inútil. Llenço el meu punyal, les meves pistoles i aquesta ampolleta de verí que m'havia de fer encara un bon servei... Sóc tan miserable que he perdut el poder sobre la meva vida... Doncs què? Encara indecisos? O creieu potser que em

defensaré si em voleu lligar? Mireu, jo mateix em lligo la mà dreta a la branca d'aquesta alzina. Ara estic tan inde-fens que una criatura em podria tombar... Qui és el pri-mer que abandonarà el seu capità en un moment de pe-rill?

ROLLER, *amb un moviment salvatge*: Encara que l'infern ens envoltés nou vegades! (*Branda la seva espasa.*) Qui no sigui un gos, que salvi el capità!

SCHWEIZER, *que estripa el perdó i tira els trossos de paper a la cara del CAPELLÀ*: El perdó és a les nostres bales! Fora d'aquí, canalla! Dignes al senat que t'ha enviat que a la banda de Karl Moor no has trobat ni un sol traïdor. Sal-veu, salveu el capità!

TOTS, *a grans crits*: Salveu el capità! Salveu-lo! Salveu-lo!

MOOR, *deslligant-se amb alegria*: Ara som lliures... com-panyes! Sento tot un exèrcit dins el meu puny! Llibertat o mort! Almenys que no en tinguin cap de viu!

Toquen a l'atac. Soroll i tumult. Se'n van amb les es-pases desembeinades.

ACTE TERCER

ESCENA PRIMERA

AMALIA, *al jardí, tocant el llaüt:*

Bell com un àngel, més bell que cap jove,
dels plaers del Walhalla ell era ple.
Dolç com el cel el seu esguard, semblant
al sol de maig que el mar blau reflecteix.

Salvatge encís de la seva abraçada.
Amb quin foc tots dos cors han bategat.
Lligats boca i oïda... la nit davant els ulls...,
l'esperit enfilant-se cel amunt.

Els seus petons, un tast del paradís!
Com dues flames que s'enllacen, com
notes d'arpa que es van sobreposant
i busquen l'harmonia celestial,

s'esbalçaven, volaven units els esperits,
llavis, galtes cremaven, tremolaven...
Corria una ànima vers l'altra... Cel i terra
flotaven com desfets al voltant dels amants.

Ell ja no hi és... debades, ai, debades
els meus sospirs temerosos l'enyoren.
Ell ja no hi és... i els plaers de la vida
se m'esvaeixen en un ai! perdut.

Entra FRANZ.

FRANZ: Altra vegada aquí, entossudida en les teves imagi-

nacions? No sé com t'has escapat de l'alegre convit i has esguerrat la festa als convidats.

AMALIA: Llàstima de festa, una festa tan innocent! Encara deu ressonar a les teves orelles el cant funerari que va acompanyar el teu pare a la tomba...

FRANZ: És que vols lamentar-te eternament? Deixa reposar els morts i fes feliços els vius! He vingut a...

AMALIA: I quan te n'aniràs?

FRANZ: Déu meu, Amalia, no em miris d'aquesta manera tan sorruda i orgullosa. Em fas posar trist, Amalia. He vingut a dir-te...

AMALIA: Suposo que hauré de sentir que Franz von Moor s'ha convertit en l'amo i senyor.

FRANZ: Sí, tens raó, era això, i voldria saber què en penses... Maximilian ja dorm a la sepultura dels seus avantpassats. Jo sóc l'amo, sí, però ho voldria ser del tot i de tot, Amalia... tu saps el que sempre has estat per a la nostra família, sempre t'hem tractat com una filla dels Moor. L'amor del meu pare per tu ha sobreviscut més enllà de la mort. Espero que no te n'oblidaràs mai.

AMALIA: Mai, mai. Qui podria ser prou irreflexiu per esborrar-ho de la memòria bevent en un alegre festí?

FRANZ: L'amor del meu pare l'has de recompensar en els seus fills, i Karl és mort... Et sorprèn? Et roda el cap? Sí, certament és una idea tan afalagadora i elevada que pot fer emmudir fins i tot l'orgull d'una dona. Franz destrossa a cops de peu les esperances de les més nobles donzelles. I ara Franz es presenta a oferir a una pobra òrfena desvalguda el seu cor, la seva mà i amb ella tots els seus tresors, els seus castells i boscos... Franz, envejat i temut de tothom, es declara voluntàriament l'esclau d'Amalia...

AMALIA: Per què no baixa un llamp i talla la llengua vil i innoble capaç de pronunciar una blasfèmia semblant? Has mort el meu estimat, i ara Amalia t'ha de donar el nom d'espòs? Tu...

FRANZ: No tanta violència, respectabilíssima princesa! És cert que Franz no es presenta davant teu amb posat amanyagador... És cert que no ha après, com el llangorós pastor de l'Arcàdia, a fer que l'eco de les grutes i les roques li retorni les seves queixes amoroses... Franz parla, i si no li responen... manarà.

AMALIA: Tu manar, bèstia immunda? Manar-me a mi? I si contesten les teves ordres amb una riallada sarcàstica?

FRANZ: No ho faràs. Jo tinc encara els mitjans per doblegar l'orgull de la persona més obstinada... El convent i els murs!

AMALIA: Bravo! Magnífic! Així viuré, gràcies al convent i als murs, lliure per sempre de la teva mirada de basilisc, i tindrè prou temps per pensar en Karl, per mantenir-me unida a ell. Benvingut sigui el convent! Que pugin, que creixin els teus murs al meu voltant!

FRANZ: Ah, és això? Doncs vés amb compte. Tu mateixa m'acabes d'ensenyar la manera de turmentar-te... Aquesta dèria constant per Karl te l'arrencarà del cap la meva presència com una fúria de cabells de foc; la imatge horripilant de Franz la veuràs sempre a l'aguait rere la imatge del teu amant, com la del gos encantat que jeu sobre els tresors subterranis... T'arrossegare pels cabells a la capella, i, espasa en mà, t'arrencaré de l'ànima el sí conjugal, assaltaré el teu llit de verge i venceré el teu pudor orgullós amb un orgull encara més gran.

AMALIA, *donant-li una bufetada*: Per començar, pren això com a dot!

FRANZ, *colèric*: Ah, m'ho pagaràs deu vegades, i encara deu vegades més! No la meva esposa... no tindràs aquest honor... seràs la meva amant i les dones honrades dels camperols t'assenyalaran amb el dit cada vegada que gosis posar els peus al carrer. Sí, ja pots petar de dents... escopir foc i mort pels ulls... a mi em diverteix la ràbia d'una dona. Et fa encara més bonica i desitjable. Vine...

aquesta resistència farà més bell el meu triomf i les abraçades arrencades per la força assaonaran la meva voluptuositat. Vine a la cambra... Cremo de desig... Ara mateix has d'estar amb mi. (*Se la vol endur.*)

AMALIA, *llançant-se-li al coll*: Perdona'm, Franz! (*Quan ell va a abraçar-la, ella li pren l'espasa del costat i fa un salt enrere.*) Ho veus, malvat, el que ara podria fer amb tu?... Sóc una dona, però una dona frenètica... Gosa posar les teves grapes immundes damunt el meu cos!... Aquest acer travessarà el teu pit infame, i l'esperit del meu oncle em guiarà la mà. (*El fa fora.*) Ah, que bé que em sento, ara! Puc respirar lliurement... M'he sentit forta com un cavall espurnejant, com la tigressa que empaïta el lladre que s'ha endut els seus cadells cridant victòria... En un convent, m'ha dit... Gràcies per aquest felix descobriment!... L'amor contrariat hi trobarà un refugi... El convent... La creu del Redemptor serà el refugi de l'amor contrariat. (*Va a sortir. Entra HERMANN, tímidament.*)

HERMANN: Senyoreta Amalia! Senyoreta Amalia!

AMALIA: Infeliç! Per què em destorbes?

HERMANN: Haig de descarregar aquest pes de la meva ànima, abans que sigui llançada a l'infern! (*Cau de genolls als seus peus.*) Perdó! Perdó! Us he ofès greument, senyoreta Amalia!

AMALIA: Alça't i vés-te'n! No vull saber res. (*Vol anar-se'n.*)

HERMANN, *retenint-la*: No! Quedeu-vos! Per Déu! Per Déu omnipotent! Cal que ho sapigueu tot!

AMALIA: Ni una síl·laba més!... Et perdono... Vés-te'n en pau. (*Intenta fugir.*)

HERMANN: Escolteu-me! Una sola paraula i la pau tornarà a ser amb vós.

AMALIA, *que retrocedeix i el mira estranyada*: Què dius, amic?... Qui pot, ni al cel ni a la terra, tornar-me la pau?

HERMANN: Una sola paraula dels meus llavis... Escolteu-me!

AMALIA, *agafant-li la mà amb un gest compassiu*: Bon home... Una sola paraula dels teus llavis, pot obrir les portes de l'eternitat?

HERMANN, *aixecant-se*: Karl encara és viu!

AMALIA, *amb un crit*: Infeliç!

HERMANN: És així... I encara una paraula més... El vostre oncle...

AMALIA, *llançant-se damunt d'ell*: Menteixes!

HERMANN: El vostre oncle...

AMALIA: Karl és viu!

HERMANN: I el vostre oncle...

AMALIA: Karl és viu?

HERMANN: I el vostre oncle també... No em traïu. (*Fuig de pressa.*)

AMALIA, *que s'ha estat una estona com petrificada i després, transportada per una emoció delirant, corre darrere d'ell*: Karl és viu!

ESCENA SEGONA

Contrada vora el Danubi

Els bandits acampats en una elevació, sota els arbres. Els cavalls pasturen pels vessants.

MOOR: M'haig de quedar aquí a reposar. (*Es deixa anar a terra.*) Estic desfet i tinc la llengua com si fos d'espert. (*SCHWEIZER se'n va sense que el vegi ningú.*) Us agrairia que m'anéssiu a buscar aigua amb les mans en aquest torrent, però tots esteu mortalment cansats.

SCHWARZ: També s'ha acabat el vi dels nostres bots.

MOOR: Mireu que bé que puja el blat! Els arbres gairebé es dobleguen de tanta fruita... I les vinyes també prometen.

GRIMM: Serà un any de bona collita.

MOOR: Ho creus així? I amb això seria recompensada una sola suada? Només una? A més, pot caure de sobte una pedregada i arrasar-ho tot.

SCHWARZ: És ben possible. Pot quedar tot arrasat poques hores abans de la collita.

MOOR: És el que jo deia. Tot perdut. Per què ha de triomfar l'home en allò que el fa igual a la formiga, si fracassa en allò que el fa igual als déus? O potser és aquesta la frontera del seu destí?

SCHWARZ: No conec aquesta frontera.

MOOR: Has parlat bé, i encara millor si mai no l'has volgut conèixer!... Germà... He vist els homes amb les seves preocupacions d'abella i els seus projectes de gegant... els seus plans divins i els seus negocis de ratolí, la seva estranya i meravellosa cursa cap a la felicitat: l'un es refia del galop del seu cavall... l'altre del nas del seu ruc... un tercer de les seves pròpies cames; aquesta mudable loteria de la vida, on n'hi ha tants que s'hi juguen la innocència... i el seu lloc dins el cel per encertar un número, i al final resulta que no hi ha premi. És un espectacle, germà, que et fa pujar les llàgrimes als ulls i alhora et pessigolleja el diafragma fins a fer-te trencar de riure.

SCHWARZ: Quina magnífica posta de sol.

MOOR, *extasiat en la contemplació*: Així mor un heroi!... És digne d'adoració!

GRIMM: Sembles profundament emocionat.

MOOR, *enfonsant-se el barret sobre els ulls*: Hi va haver un temps... Deixeu-me sol, companys.

SCHWARZ: Moor, Moor! Què dimonis et passa? No veieu com muda de color?

GRIMM: Per tots els diables! Què li passa? No es troba bé?

MOOR: Hi va haver un temps que no podia dormir si no havia resat les meves oracions.

GRIMM: T'has tornat boig? Et deixaràs guiar pels anys de la teva infància?

MOOR, *posant el cap sobre el pit de GRIMM*: Germà, germà!

GRIMM: Au, vinga, no siguis criatura!

MOOR: Si ho fos... si ho pogués tornar a ser!

GRIMM: Bah, bah!

SCHWARZ: Anima't, home! Mira aquest paisatge tan pintoresc! Aquest vespre tan agradable.

MOOR: Sí, companys, el món és tan bonic!

SCHWARZ: Així, així has de parlar.

MOOR: Aquesta terra esplèndida...

GRIMM: Molt bé... molt bé..., així m'agrada sentir-te.

MOOR, *tornant-se a tancar en ell mateix*: I jo tan lleig en aquest món tan ple de bellesa... un monstre en aquesta terra esplèndida.

GRIMM: Déu meu!

MOOR: La meva innocència! La meva innocència! Mireu com tot surt a assolellar-se sota els raigs benèvolos de la primavera... Per què sóc l'únic que respira l'infern de les delícies del cel? Quan tot és tan ple de felicitat, tot tan agermanat per l'esperit de la pau! Tot el món *una* sola família, i *un* pare allà dalt... No és el *meu* pare... Sóc l'únic rebutjat, l'únic expulsat de les files dels purs... No em correspon el dolç nom de fill... ni tindrè mai més el tendre esguard de l'estimada... mai més, mai més l'abraçada d'un amic de l'ànima. (*Es fa enrere amb còlera.*) Voltat d'assassins... de xiulets d'escurçons... encadenat al vici amb cadenes de ferro... trontollant cap a la tomba de la perdició sostenint-me tan sols amb la fràgil canya del vici... Àngel caigut i udolant entre les flors d'aquest món feliç.

SCHWARZ, *als altres*: És inconcebible! Mai no l'havia vist així.

MOOR, *adolorit*: Ah, si pogués tornar al ventre de la meva mare! Si pogués néixer captaire!... No! Ja no vull... Oh cel! Que pogués ser com un d'aquests jornalers! I em mataria a treballar fins que la sang em regalimés pels polsos... Poder comprar el plaer d'una única migdiada... la benaurança d'una sola llàgrima...

GRIMM, *als altres*: Tinguem paciència! El paroxisme comença a baixar.

MOOR: Hi va haver un temps en què les vessava amb tanta facilitat... Oh, aquells dies de pau! Oh tu, castell del meu pare... verdes valls on somiar-hi! Oh escenes paradisiàques de la meva infància! No tornareu mai més? Mai més no refrescareu amb un murmurí ple de delícia el foc que em crema dins el pit? Plora amb mi, naturalista! Mai més no tornaran, mai més no refrescaran amb un murmurí ple de delícia el foc que em crema dins el pit... Tot ha passat! Passat! No hi ha retorn possible!

SCHWEIZER, *amb aigua al barret*.

SCHWEIZER: Beu, capità... Aquí hi ha prou aigua, i fresca com el glaç.

SCHWARZ: Estàs sagnant! Què has fet?

SCHWEIZER: Calla: una brometa que ha estat a punt de costar-me el coll i les dues cames. Quan baixava pel talús de sorra cap al riu, zas, se'n va tot avall sota meu i jo que baixo de cop deu peus i em quedo allà estès... i quan he tornat als meus cinc sentits, veig a la grava una aigua claríssima. Ara, ja l'he ballat prou, em dic, segur que aquesta aigua li agradarà al capità.

MOOR, *que li torna el barret i s'eixuga la cara*: D'altra banda ja no se't veuen les cicatrius de les ferides que et van fer al front els cavallers de Bohèmia... La teva aigua era molt bona... Aquestes cicatrius et queden molt bé.

SCHWEIZER: Bah! Encara hi queda lloc ben bé per a trenta més.

MOOR: Bé, xicots... Ha estat una tarda calenta... i només hem perdut un home. El meu Roller ha tingut una mort bonica. Els seus ossos mereixerien un monument de marbre, si no hagués mort per mi. Conformeu-vos amb això. (*S'eixuga els ulls.*) Quants homes ha deixat l'enemic sobre el terreny?

SCHWEIZER: Cent-seixanta húsars..., noranta-tres dragons i uns quaranta caçadors... tres-cents en total.

MOOR: Tres-cents per un! Tots vosaltres teniu drets sobre aquest cap. (*Es descobreix el cap.*) Alço el meu punyal i ho juro per la meva ànima: mai no us abandonaré.

SCHWEIZER: No juris! No saps si encara tornaràs a ser feliç i te'n penediràs.

MOOR: Pels ossos del meu Roller! Mai no us abandonaré!

Arriba KOSINSKY.

KOSINSKY, *per a ell mateix*: Voltant per aquests indrets diuen que els trobaré... ei, hola! Què són aquests? Potser són ells... I si ho fossin... Ho són, ho són... Hi parlaré.

SCHWARZ: Atenció! Qui s'acosta?

KOSINSKY: Senyors, perdoneu-me. No sé si vaig bé o no...

MOOR: I qui seríem nosaltres, si és que aneu bé?

KOSINSKY: Uns homes.

SCHWEIZER: No hem demostrat que ho som, capità?

KOSINSKY: Jo, el que busco són uns homes que miren la mort cara a cara i juguen amb el perill com si fos una serp domesticada; uns homes que valoren més la llibertat que l'honor i la vida i el simple nom dels quals és saludat amb joia pels pobres i els oprimits, que fan tornar covards els més valents i fan empal·lidir els tirans.

SCHWEIZER, *al capità*: M'agrada aquest subjecte... Escolta, amic! Acabes de trobar la teva gent.

KOSINSKY: Així ho crec i així ho espero: sereu aviat els meus germans... Podeu presentar-me, doncs, l'home que necessito, perquè estic buscant el vostre capità, el gran comte de Moor.

SCHWEIZER, *allargant-li la mà amb entusiasme*: Jove, aquí tenim el costum de dir-nos de tu.

MOOR, *acostant-se a ell*: També sabeu qui és el capità?

KOSINSKY: Ets tu... Amb aquest aspecte... Qui en buscaria un altre després de veure't? (*El mira llargament.*) Sempre he desitjat veure l'home d'esguard mortífer assegut sobre les ruïnes de Cartago... Ara ja no ho desitjo.

SCHWEIZER: És viu com una centella.

MOOR: Què us ha portat fins a mi?

KOSINSKY: Oh capità! El meu destí, que no pot ser més cruel... He naufragat al mar tempestuós d'aquest món, he hagut de veure com les esperances de la meva vida se n'anaven a fons, i no m'ha quedat res més que el record torturador d'aquesta pèrdua, que m'hauria tornat boig, si no hagués provat d'ofegar-lo amb una altra mena d'activitat.

MOOR: Un altre que es queixa de la Divinitat... Continua...

KOSINSKY: Em vaig fer soldat. I també em va perseguir la desgràcia... Vaig viatjar a les Índies orientals. El meu vaixell es va estavellar contra uns esculls... tots els meus projectes fracassats! I finalment he sentit a parlar de tu pertot arreu, dels teus incendis i assassinats, així els qualifiquen, i he arribat aquí després de fer trenta milles, amb la ferma resolució de servir a les teves ordres, si és que vols acceptar els meus serveis... T'ho suplico, digne capità, no em rebutgis!

SCHWEIZER, *fent un bot*: Visca! Visca! Aquest és el nostre Roller mil vegades restituit! Tot un criminal per a la nostra banda!

MOOR: Com te dius?

KOSINSKY: Kosinsky.

MOOR: I tu no saps, Kosinsky, que ets un jove sense seny i que et llances a donar el pas més gran de la teva vida com si fossis una noieta esbojarrada? Aquí no jugaràs a pilota ni a bitlles, com t'imagines.

KOSINSKY: Sé el que vols dir. T'inc vint-i-quatre anys, però he vist brillar les espases i he sentit xiular les bales al meu voltant.

MOOR: Molt bé, jove cavaller! I només has après a combatre per tombar un pobre caminant i robar-li tots els diners, o per clavar el punyal al ventre d'una dona agafant-la per l'esquena? Vés, vés! T'has escapat de la mainadera perquè et volia estovar?

SCHWEIZER: Per tots els diables, capità! Què penses? Vols fer fora aquest Hèrcules? No et sembla que és capaç de fer fugir amb un tros de cullera el mariscal de Saxònia fins més enllà del Ganges?

MOOR: Com que t'han fallat les teves petites trifulgues, ara vens i et vols tornar un bergant, un assassí? L'assassinat... Saps què significa aquesta paraula? Pots dormir tranquil després d'escapçar roselles, però portar una mort a l'ànima...

KOSINSKY: Em responsabilitzo de cada assassinat que m'ordenis.

MOOR: Què dius? Tens tanta capacitat? Pretens guanyar-te un home amb adulacions? Com saps que jo no tinc malsons i no empaïllidiré quan em trobi al llit de mort? Quantes coses has fet fins ara pensant que en tenies la responsabilitat?

KOSINSKY: Certament, molt poques. Però aquest viatge per trobar-te n'és una.

MOOR: El teu preceptor et va fer llegir la història de Robin Hood... Aquests canalles imprevisors haurien d'anar a parar a galeres... Segur que aquestes històries van escal-

far la teva imaginació infantil i et van encomanar la boja obsessió de ser un gran home... T'esperona la idea de la fama i l'honor? Vols adquirir la immortalitat tornant-te un assassí incendiari? Vés amb compte, jove ambiciós! No hi ha llorers per als assassins incendiaris! No hi ha triomf en els guanys dels bandits... sinó la maledicció, el perill, la mort i la vergonya... Veus les forques que hi ha en aquell turó?

SPIEGELBERG, *passejant-se d'una banda a l'altra, amb disgust*: Ei, ei, quina bestiesa! Tot això és una bestiesa fastigosa i imperdonable! No són maneres de parlar! Jo ho he fet tot diferent.

KOSINSKY: Què pot témer qui no tem la mort?

MOOR: Bravo! Incomparable! T'has portat bé a l'escola, t'has après a la perfecció el teu Sèneca de memòria... Però, amic, amb aquesta mena de sentències no enganyaràs la naturalesa que pateix ni mai podràs esmusar les fletxes del dolor... Pensa-t'ho bé, fill meu! (*Li agafa la mà.*) Pensa... t'ho aconsello com un pare... procura conèixer la fondària de l'abisme abans de llançar-t'hi a dintre! Si hi ha en aquest món una sola alegria que encara puguis atrapar... pot arribar el moment que... et despertis... i llavors... potser ja serà massa tard. Aquí, en certa manera, ets fora del cercle de la humanitat... O bé cal que siguis un home superior... o hauràs de ser un diable... Escolta'm, fill meu, una vegada més! Si en un lloc o altre, encara brilla per a tu una espurna d'esperança, abandona aquesta terrible aliança que només condueix a la desesperació, si no és que així ho ha establert una saviesa suprema... Et pots enganyar... creu-me, pots prendre per fortalesa d'esperit allò que, a la llarga, no és més que desesperació... Creu-me, creu-me a mi, i fuig de seguida d'aquest lloc.

KOSINSKY: No, ara sí que ja no fugiré. Si no et commouen els meus precés, escolta la història de la meva desgràcia...

i aleshores seràs tu mateix qui posaràs el punyal a les meves mans. Seràs tu... Seieu tots aquí terra i escolteu-me atentament!

MOOR: T'escolto.

KOSINSKY: Sapigheu, doncs, que sóc un noble de Bohèmia i que, per la mort prematura del meu pare, vaig entrar en possessió d'una propietat senyorial considerable. La contrada era paradisiàca... perquè hi vivia un àngel... una noia adornada amb tots els encisos de la joventut florida i tan pura com la llum del cel. Però, a qui ho conto, tot això? Us entra per una orella i us surt per l'altra... Mai no heu estimat ni us han estimat.

SCHWEIZER: Ei, vés amb compte! El nostre capità ha-entremellit com el foc.

MOOR: Prou... T'escoltaré un altre dia... demà, aviat, o... quan hauré vist córrer la sang.

KOSINSKY: Sang, sang! Doncs continua escoltant-me! Et dic que la sang omplirà del tot la teva ànima. La noia era burgesa de naixement, alemanya... però només de veure-la es fonien tots els prejudicis de la noblesa. Amb la més candorosa modèstia va acceptar de la meua mà l'anell de casament i al cap de dos dies havia de dur a l'altar la meua Amalia. (*Moor s'alça d'un bot.*) Enmig del somni de la felicitat que m'esperava i entre els preparatius del casament... em citen urgentment a palau. M'hi presento. M'ensenyen cartes pretesament escrites per mi, plenes de frases que em delataven com a traïdor. Aquella indignitat em fa enrogir. Em prenen l'espasa i em tanquen a la presó. Havia perdut tots els meus sentits.

SCHWEIZER: I mentrestant... Continua! Això fa pudor de cremat!

KOSINSKY: M'hi vaig estar un mes i no sabia com podia haver passat. Tenia por per Amalia que, per culpa del meu destí, havia de viure una angoixa mortal cada minut

que passava. Va aparèixer finalment el primer ministre de la cort, em felicita en els termes més melosos pel descobriment de la meva innocència, em llegeix l'ordre de llibertat, em torna l'espasa. Ara, a volar en triomf cap al meu castell i als braços de la meva Amalia... Ella ha desaparegut. Em diuen que a mitjanit se l'havien endut ningú sabia on, i des d'aleshores no l'havien vist més. Me'n vaig com un llamp, volo a la ciutat, faig indagacions a la cort... tots els ulls eren clavats en mi... ningú no em sabia dir res... A la fi descobreixo que és a palau. La veig a través d'una reixa amagada... Em tira un paper.

SCHWEIZER: No ho havia dit, jo?

KOSINSKY: Per tots els diables de l'infern! Allà ho tenia escrit amb totes les lletres! L'havien deixat escollir entre veure'm morir o ser l'amant del príncep. En la lluita entre l'honor i l'amor va decidir sacrificar aquest darrer i jo (*rient*) em vaig salvar.

SCHWEIZER: I què vas fer?

KOSINSKY: Vaig saltar com ferit per mil llamps!... Sang!, va ser el meu primer pensament. Sang!, va ser també el darrer. Amb escuma a la boca, corro cap a casa, trio una daga ben esmolada i, ple de fúria, me'n vaig a casa del ministre, perquè ell... només ell va ser l'infern alca-vot... Em devien veure al carrer, perquè, quan vaig pujar a dalt, totes les cambres eren tancades amb pany i clau. Busco, pregunto; em diuen que ha anat a veure el príncep. Em poso de dret en camí, però allà pretenien que no en sabien res. Torno enrere, faig saltar les portes, el trobo, em dispo a... però em salten al damunt per sorpresa cinc o sis criats i em prenen la daga.

SCHWEIZER, *picant de peus a terra*: I ell no rep ni un cop i tu te'n vas de buit.

KOSINSKY: Vaig ser detingut, acusat, sotmès a un procés infamant... Fixeu-vos-hi bé... Com a gràcia especial, em van posar d'una manera ignominiosa a la frontera; els

meus béns van passar a mans del ministre, la meva Amalia continua entre les urpes del tigre, fent una vida plena de tristesa i desolació, mentre que la meva venjança s'ha d'esperar i deixar-se doblegar sota el jou del despotisme. SCHWEIZER, *que s'alça i esmola la seva espasa*: Ja tenim alguna cosa on calar foc, capità!

MOOR, *que fins ara ha estat passejant amb moviments plens de violenta agitació, adreçant se de sobte als bandits*: La vull veure... Au, amunt. Recolliu-ho tot... tu et quedes, Kosinsky... Au, vinga, de pressa!

BANDITS: On anem? Què hi ha?

MOOR: On anem? Qui pregunta on anem? (*Amb vehemència, a SCHWEIZER*.) Traïdor, em vols retenir? Però, per l'esperança del cel!...

SCHWEIZER: Traïdor, jo? Vés-te'n a l'infern i et seguiré!

MOOR, *abraçant-se-li*: Germà! Tu em seguiràs... Ella plora, la seva vida és plena de desconsol! Vinga! Ràpid! Tots cap a Francònia! Hi hem de ser en vuit dies!

Se'n van.

ACTE QUART

ESCENA PRIMERA

Zona rural vora el castell de la família MOOR

Al fons, el bandit MOOR i KOSINSKY.

MOOR: Passa endavant i anuncia'm. Ja saps tot el que has de dir?

KOSINSKY: Sou el comte de Brand, veniu de Mecklenburg, jo sóc el vostre escuder... no patiu que sabré interpretar el meu paper, adéu-siau! (*Se'n va.*)

MOOR: Et saludo, terra de la meva pàtria. (*Besa el terra.*)
Cel de la meva pàtria! Sol de la meva pàtria!, i camps i turons i rius i boscos! Us saludo de tot cor! Que dolçament bufen els aires de les meves muntanyes! Quin goig balsàmic ve de vosaltres a l'encontre del pobre fugitiu! Elisi! Món de poesia! Atura't, Moor! El teu peu avança per un temple sagrat. (*S'apropa.*) Mira, també hi ha el niu d'orenetes al pati del castell... i la porteta del jardí... i aquest racó de la tanca on tan sovint t'amagaves a espiar... i allà sota, la praderia on feies d'Alexandre el Gran i conduïes els teus macedonis a la batalla d'Arbela, i ben a prop el turonet cobert d'herba on vas fer estimar el sàtrapa persa... i la teva bandera victoriosa flamejant al vent! (*Amb alegria.*) Els daurats anys primaverals de la infància reviu en dins l'ànima del miserable... Vas ser tan feliç, amb un goig tan total, tan sense núvols... I ara... aquí tens les ruïnes dels teus projectes! Per aquí havies de caminar algun dia com un home gran, imponent, admirat i ben considerat... Aquí havies de viure per segona vegada la teva vida d'infant en els fills saludables d'Amalia... Aquí! Aquí, idolatrat pel teu

poble!... Però l'enemic maligne hi va estar en contra! (*S'exalta.*) Per què hi he vingut, aquí? Perquè em passi com al presoner a qui el soroll de les cadenes fa esvanir els seus somnis de llibertat... No, torno a la meva misèria... el presoner havia oblidat la llum, però el somni de llibertat va passar per ell com un llampec dins la nit, que després va tornar a ser encara més fosca... Adéu, valls de la meva pàtria! Temps enrere vau veure Karl infant, i Karl era un infant feliç... Ara veieu l'home i la desesperació se n'ha apoderat. (*Es gira de pressa per allunyar se, però de sobte s'atura i mira enrere, al castell, amb dolor.*) No veure-la..., ni una sola mirada?... i només hi haurà hagut un mur entre Amalia i jo... No, l'haig de veure... i veure'l a ell... ni que m'esclafi! (*Torna a girar-se.*) Pare, pare! El teu fill s'acosta... Lluny de mi, negra sang fumejant! Lluny, aquesta mirada buida, tremolosa i terrible de la mort! Dóna'm només aquesta hora de llibertat... Amalia, pare! S'acosta el teu Karl! (*Va de pressa cap al castell.*) Turmenta'm quan despunta el dia. No em deixis quan vingui la nit... Turmenta'm amb somnis horribles! Però no m'enverinis aquesta voluptuositat única. (*S'atura davant la porta.*) Què em passa? Què és això, Moor? Sigues un home!... Oh aquest mortal estremiment... Aquest pressentiment terrible... (*Entra al castell.*)

ESCENA SEGONA

Galeria del castell

Entren alhora AMALIA i el bandit MOOR.

AMALIA: I vós confieu que podreu reconèixer el seu retrat entre aquestes pintures?

MOOR: Oh, ben segur. La seva imatge sempre ha estat viva dintre meu. (*Va mirant els quadres.*) Aquest no l'és.

AMALIA: Exacte. Aquest va ser el fundador de la dinastia i primer membre de la casa comtal. Va rebre la noblesa de mans de Barba-roja, a qui va servir lluitant contra els pirates.

MOOR, *sempre mirant les pintures*: Aquest tampoc no ho és..., aquest tampoc... ni aquell altre... No és cap d'aquests.

AMALIA: Com? Fixeu-vos-hi millor! Em pensava que el coneixíeu...

MOOR: No conec millor el meu propi pare! Li falta aquell tret de dolcesa als llavis, que el feia recognoscible entre mil... No, no l'és.

AMALIA: Em sorprèn. Fa divuit anys que no el veieu, i encara...

MOOR, *ràpidament i ruboritzant-se de sobte*: És aquest! (*Queda com fulminat per un llamp.*)

AMALIA: Un home excel·lent.

MOOR, *perdut en la seva contemplació*: Pare, pare! Perdona'm!... Sí, un home excel·lent!... (*S'eixuga els ulls.*) Un home diví!

AMALIA: Sembla que us interesseu molt per ell.

MOOR: Oh, un home excel·lent... i dieu que és mort?

AMALIA: Mort! Com moren els nostres millors amics. (*Li agafa la mà amb dolcesa.*) Comte, no hi ha benaurança sota els astres.

MOOR: Ben cert, ben cert... I vós heu hagut de viure ja aquesta trista experiència? Si no teniu ni vint anys...

AMALIA: Doncs l'he viscuda. Tot viu per tornar a morir tristament. Només ens hi interessem, ho aconseguim per tornar-ho a perdre amb dolor.

MOOR: Vós, heu perdut ja alguna cosa?

AMALIA: Res. Tot. Res... Continuem, senyor comte?

MOOR: Tanta pressa teniu? De qui és aquell retrat d'allà, a mà dreta? Tinc la impressió que és la imatge de la desgràcia.

AMALIA: Aquest quadre de l'esquerra és el fill del comte, l'actual senyor... Veniu, veniu!

MOOR: Però, i aquell de la dreta?

AMALIA: No voleu anar al jardí?

MOOR: Però, i aquell de la dreta?... Plores, Amalia? (AMALIA *se'n va de pressa*.) M'estima, m'estima! Tot el seu ésser començava a sublevar-se i la traïen les llàgrimes que li queien galtes avall. M'estima! Oh, miserable, ho has merescut? No estic aquí dret com un condemnat davant el piló de l'execució? És aquest el sofà on, recolzat vora el seu coll, jo nedava en tota mena de delícies? Són aquests els salons de la meua casa pairal? (*Impressonat per la visió de la imatge del seu pare*.) Tu, tu... flames dels teus ulls... Maledicció, maledicció, reprovació!... On sóc? Nit davant els meus ulls... Ira de Déu, jo, jo l'he mort! (*Se'n va corrents. Entra FRANZ VON MOOR.*)

FRANZ, *profundament capficat*: Lluny de mi aquesta imatge! Fora, indigne covard! De què, de qui tens por? Durant les poques hores que el comte es passeja dins els murs del castell, em sento com si tinguéss constantment als talons un espia infernal. Em sembla que el conec! En el seu rostre colrat i salvatge hi ha una grandesa que sovint he vist i que em fa tremolar... Tampoc Amalia no hi és indiferent! No li llança de tant en tant unes mirades atrevides, de les quals normalment és tan avara amb tothom? No he vist potser com ella li deixava anar dins la copa de vi un parell de llàgrimes furtives, que després ell s'ha empassat d'amagat meu amb tanta avidesa que semblava voler-se empassar la copa i tot? Sí, ho he vist a través del mirall amb aquests ulls. Vigila, Franz! Darrere tot plegat hi ha un monstre prenyat de mals averanys. (*S'atura inquisitiu davant el retrat de KARL.*) El seu coll llarg com el d'un ànec... els seus ulls negres i flamejants... hum, hum!... Les seves celles espesses, fosques i ben marcades. (*Amb sobtada exaltació:*) Ets tu, oh infern

maligne, qui fa néixer en mi aquest pressentiment? És Karl! Sí! Ara se'm tornen a fer presents tots els trets del seu rostre! És ell! Malgrat la seva disfressa!... És ell! Mort i condemnaió! (*Camina amunt i avall amb passos ràpids i violents.*) Per això he perdut tantes nits?... Per això he desplaçat les roques i aplanat els abismes?... Per això m'he tornat un rebel contra tots els instints de la humanitat, tot perquè finalment vingui aquest rodamón inconstant i em vagi desmuntant tot allò que he ordit amb tant d'artifici?... Calma! Ara, calma! El que em queda per fer és només un joc... No estic ja enfonsat fins a les orelles dins el pecat mortal? Ara seria una bestiesa nedar cap enrere quan la riba queda ja tan lluny... Ara ja no cal pensar en un retorn cap enrere... Endavant, doncs! Com un home! (*Fa sonar una campaneta.*) Que convoqui dintre seu l'esperit del seu pare, que jo dels morts, me'n ric... Daniel, ei, Daniel! Què passa, és que també l'han fet girar contra mi? Té un aire tan misteriós.

Entra DANIEL.

DANIEL: Què maneu, senyor?

FRANZ: Res, véste'n, omple aquesta copa de vi, però de pressa! (DANIEL *se'n va*.) Espera't, vell! Ja t'atraparé, clavaré els meus ulls en els teus, tan fixament, que veuré empal·lidir la teua consciència a través de la màscara! I la mataré! És un matusser qui, deixant la seva obra a mig fer, l'abandona i es mira amb els braços plegats tot el que encara ha de venir. (*Entra DANIEL amb el vi.*) Posala aquí! Mira'm els ulls! Com et flauegen els genolls! Com tremoles! Confessa-ho, vell! Què has fet?

DANIEL: Res, bon senyor, tan cert com hi ha Déu i tinc una ànima immortal!

FRANZ: Beu-te aquest vi!... Què? Vacilles? Au, vinga, parla! Què hi has tirat, al vi?

DANIEL: Que Déu m'ajudi... Jo?... Al vi?
FRANZ: Hi has posat una metzina. Si estàs blanc com la neu! Confessa, confessa! Qui te l'ha donat? El comte, oi? No és el comte qui te l'ha donat?
DANIEL: El comte? Déu meu, el comte no m'ha donat res.
FRANZ, *engrapant-lo amb força*: T'escanyaré fins que et tornis blau, vell mentider! Res? I què maquinàveu tots tres? Ell, tu i Amalia? I què murmuràveu sempre junts? Au, canta! Quins secrets, quins secrets t'ha confiat?
DANIEL: Ell? Déu sap que no m'ha confiat cap secret.
FRANZ: Encara ho negaràs? Quines intrigues heu tramat per desfer-vos de mi? Potser escanyar-me mentre dormo? O tallar-me el coll quan em fan la barba? O emmetzinar-me el vi o la xocolata? Parla! Parla!... O enviar-me a l'altre món amb un plat de sopa? Vinga, parla! Ho sé tot.
DANIEL: Que Déu m'abandoni a l'hora del perill, si no us dic res més que la veritat pura.
FRANZ: Aquesta vegada et perdono. Però no és cert que t'ha posat diners a la bossa? T'estrenyia la mà amb més força del que és costum... més o menys com se sol fer amb un vell conegut...
DANIEL: Mai, mai, senyor.
FRANZ: No t'ha dit, per exemple, que et coneix molt bé... i que tu també l'hauries de conèixer? Que algun dia et cauria la bena dels ulls... i que... Què hi dius? No t'ho ha dit, tot això?
DANIEL: Ni una sola paraula.
FRANZ: Que unes determinades circumstàncies el detenien... Que sovint cal posar-se una careta per enfrontar-se als enemics..., que es volia venjar, que es volia venjar de la manera més ferotge?
DANIEL: De tot això, ni una síl·laba.
FRANZ: Què dius? Absolutament res? Procura recordar-ho... Que ell coneixia molt bé el vell senyor... que el co-

neixia perfectament... Que l'estimava... amb un amor immens... com estima un fill.
DANIEL: Sí, recordo haver-li sentit dir alguna cosa semblant.
FRANZ, *de pressa*: T'ha dit si era el meu germà?
DANIEL, *sorrès*: Què dieu, amo?... No, no ho ha dit, això.
Però quan la senyoreta l'acompanyava per la galeria de les pintures —jo em trobava justament traient la pols dels marcs— s'ha aturat davant el retrat del difunt senyor, com tocat per un llamp. La senyoreta ha assenyalat el retrat i ha dit: «Un home excel·lent!» «Sí, un home excel·lent!», ha contestat ell tot eixugant-se els ulls.
FRANZ: Escolta, Daniel! Saps que sempre he estat per a tu un bon senyor. T'he alimentat i vestit, i en tota mena de feines, he tingut en compte la feblesa de la teva edat.
DANIEL: El bon Déu us ho pagarà! I jo us he servit sempre amb honradesa.
FRANZ: Això és justament el que volia dir. En tota la teva vida, mai no m'has portat la contrària, perquè saps molt bé que em deus obediència en tot el que et mani.
DANIEL: En tot i de bon cor, si no va contra Déu i la meua consciència.
FRANZ: Això són bestieses! No te'n dones vergonya? Un vell com tu, creure en aquests contes de la vora del foc! Au, vinga, Daniel, ha estat una idea estúpida! Jo sóc l'amo. Serà a mi a qui castigaran Déu i la consciència, si és que hi ha un Déu i una consciència.
DANIEL, *ajuntant les mans*: Que el cel tingui pietat de nosaltres!
FRANZ: En nom de l'obediència que em deus... L'entens aquesta paraula? En nom de l'obediència que em deus, t'ordeno que demà el comte no es trobi ja dins el món dels vius.
DANIEL: Déu del cel, ajudeu-me! Per què?
FRANZ: Per l'obediència cega que em deus! I me n'hauràs de respondre.

DANIEL: Jo? Ajudeu-me, Santa Mare de Déu! Jo? Què he fet de mal, jo, un pobre vell?

FRANZ: No hi ha gaire temps per pensar-s'ho, el teu destí és a les meves mans. Vols acabar de consumir el que et queda de vida a la més fonda de les meves masmorres, on la fam t'obligarà a escurar els teus propis ossos i la set ardent a beure't els teus propis orins?... O bé t'estimes més menjar-te en pau el teu pa i tenir una vellesa tranquil·la?

DANIEL: Què dieu, senyor? Pau i tranquil·litat... i ser un assassí?

FRANZ: Contesta la meva pregunta!

DANIEL: Els meus cabells blancs, els meus cabells blancs!

FRANZ: Sí o no?

DANIEL: No! Que Déu tingui pietat de mi!

FRANZ, *a punt d'anar-se'n*: Molt bé, la necessitaràs.

DANIEL, *que el deté i s'agenolla als seus peus*: Pietat, senyor, pietat!

FRANZ: Sí o no?

DANIEL: Senyor, avui tinc setanta-un anys. He honorat el meu pare i la meva mare i, que jo sàpiga, en tota la meua vida no he fet cap favor per diners; m'he mantingut fidel a la meua fe, i he servit honestament la vostra família durant quaranta anys. Ara espero un dia tranquil i feliç, ah, senyor, senyor! (*Se li abraça als genolls amb vehemència.*) I vós em voleu robar el meu últim consol a l'hora de la mort, voleu que el cuc de la consciència m'impedeixi resar la meua última oració, que em posi a dormir com un monstre als ulls de Déu i dels homes? No, no, digne i estimadíssim, estimadíssim senyor meu, no ho voleu això, no pot ser que ho vulgueu d'un home de setanta-un anys?

FRANZ: Sí o no? A què treu cap tanta xerrameca?

DANIEL: Des d'avui, us serviré amb més zel que mai; posaré els meus vells ossos al vostre servei com un jornal·ler:

em llevaré més d'hora i em ficaré al llit més tard... Ah, i us vull incloure a les meves pregàries del matí i el vespre, i Déu no rebutjarà les pregàries d'un home vell.

FRANZ: Millor obeir que sacrificar-se. Has sentit dir mai que el botxí tremolés abans d'executar un sentència?

DANIEL: Sí, sí..., però escanyar un innocent..., un...

FRANZ: És que potser t'haig de donar comptes de res? La destrat del botxí, pot preguntar per què ha de caure aquí o allà? Però mira si sóc generós, que t'ofereixo una recompensa a canvi d'allò que em deus per vassallatge.

DANIEL: Però jo esperava continuar essent un bon cristià sense deixar de complir amb vós els meus deures de vassallatge.

FRANZ: No em repliquis! Mira, et dono tot un dia perquè hi reflexionis! Torna-hi a pensar! La felicitat o la desgràcia..., ho sents? Ho entens? La felicitat més gran o la màxima desgràcia! Si et vull turmentar, puc fer meravelles.

DANIEL, *després de pensar-hi un moment*: Ja ho faré, demà ho faré. (*Se'n va.*)

FRANZ: La temptació és forta i és evident que aquest no ha nascut per ser un màrtir de la seva fe... Bon profit, doncs, senyor comte! Tot sembla indicar que demà al vespre celebrareu el vostre àpat de condemnat! Tot depèn de la manera com es miren les coses, i és un boig el qui va contra els seus propis interessos. Al pare, que potser ha begut una ampolla de més, li ve una mena d'excitació, i d'això, en sortirà un home, i ben segur que aquest home era l'última cosa en què pensava durant tot aquest treball d'Hèrcules. Ara, jo també sento aquesta mateixa excitació... i el resultat serà la mort d'un home, i és segur que en això hi ha més intel·ligència i més intencionalitat que no hi va haver en l'acte d'engendrar-lo... L'existència de la major part dels homes, no depèn molt sovint de la xafogor d'un migdia de juliol, o de l'atracti-

va visió d'un llençol, o de la posició horitzontal d'una bellesa de cuina, o d'apagar un llum? Si la naixença de l'ésser humà és obra d'un rampell animal, d'un atzar, a qui se li acudiria pensar que la negació de la seva naixença té gaire més importància? Maleïda sigui l'estupidesa de les nostres dides i mainaderes, que ens corrompen la imaginació amb contes de por i ens fiquen al cervell, encara tendre, imatges horroroses de tribunals i càstigs, i així una involuntària esgarrifança recorre encara els membres de l'home dominat per una por glacial, obstaculitza les nostres decisions més atrevides, ferma la nostra raó naixent amb les cadenes de l'obscurantisme supersticiós... L'assassinat! És com si totes les fúries de l'infern voletegessin a l'entorn d'aquesta paraula... Però si la natura s'ha oblidat de fer un home més... si no s'ha lligat el cordó umbilical..., tota aquesta fantasmagoria ha desaparegut. Era alguna cosa i ja no és res. No és com si diguéssim: no era res i no serà res? I així no cal gastar ni una sola paraula per no res... L'home surt del llot, es rebolca una estona en el llot i produeix llot, i fermenta una vegada i una altra en el llot, fins que a la fi s'encasta a les soles de les sabates del seu besnét. I aquí s'acaba la cançó... El cicle del llot del destí humà. Així doncs... bon viatge, germà! La consciència, aquesta moralista hipochondríaca i reumàtica, pot treure dels bordells dones plenes d'arrugues i turmentar vells usurers en el seu llit de mort... En mi, mai més no trobarà audiència. (*Se'n va.*)

ESCENA TERCERA

Una altra cambra del castell

El bandit MOOR apareix per una banda i DANIEL per l'altra.

MOOR, *impacient*: On és la senyoreta?

DANIEL: Senyor, permeteu a un pobre home que us demani una cosa.

MOOR: Concedida. Què vols?

DANIEL: No gaire i tot. Tan poc i alhora tant... Permeteu-me que us besï la mà!

MOOR: No, bon vell, no ho facis! (*L'abraça.*) Tu, a qui podria donar el nom de pare.

DANIEL: La vostra mà! La vostra mà! Us ho prego.

MOOR: No, no ho has de fer.

DANIEL: Ho haig de fer. (*Li agafa la mà, la mira de pressa i cau de genolls davant MOOR.*) Benvolgut Karl, estimadíssim...

MOOR, *que s'espanta, es domina i diu en to distant*: Amic, què dius? No t'entenc.

DANIEL: Sí, sí, ho podeu negar, dissimular-ho! Molt bé, molt bé! Però vós sereu sempre el meu jove senyor, tan bo i tan digne d'afecte!... Déu meu! Que un vell com jo encara tingui la joia... Ruc de mi, com és que des del primer moment no us he... Déu del cel! Vós heu tornat i el vell senyor ja és sota terra, i vós torneu a ser aquí... i jo era com un ase cec, que no... (*Es dóna cops al cap.*) ...que des del primer instant no us vaig... Pobre de mi! Qui s'ho podia imaginar!... Allò que he pregat a Déu amb tantes llàgrimes! Jesús! Aquí us tenim altra vegada, en carn i ossos, a la vella cambra!

MOOR: Què vol dir aquest llenguatge? Us ha agafat potser

un atac de febre, o voleu assajar amb mi un paper de comèdia?

DANIEL: Au, au, que no està bé burlar-se així d'un vell servidor... Aquesta cicatriu! No us en recordeu?... Déu meu! Quina por em vau fer passar... Jo sempre us havia estimat tant... i no sabeu quin mal em podíeu haver fet... jo us tenia assegut a la falda... no ho recordeu?... allà a la sala rodona... No és així, fillet? Potser ja ho heu oblidat... i també aquell rellotge de cucut que tant us agradava d'ecoltar... Penseu-hi, penseu-hi! El cucut es va trencar... estavellat... La vella Susel el va fer trossos mentre escombrava la sala... Sí, va anar així, i vós, i vós assegut a la meva falda vau cridar: arri, arri!, i jo vaig córrer a buscar-vos el cavall de juguina. Jesús Déu meu! Per què jo, ruc de mi, us havia de deixar sol? I quina suor d'angúnia em pujava per l'espina... quan allà fora sento els vostres crits... entro d'un salt, i la sang corria i vós jèieu a terra i us havíeu... Santa Mare de Déu!... Com si tingués glaç al clatell... Però són coses que poden passar amb les criatures quan els perds de vista un sol instant. Déu meu! Si se us hagués ficat a l'ull, però va ser la mà, encara que la dreta. En tots els dies de la meva vida, em vaig dir, no deixaré que arribi a les mans de cap criatura un ganivet, o unes tisores, o res que punxi..., em vaig dir... Sort que el senyor i la senyora havien sortit de viatge... Sí, sí, això em serà una advertència per a tots els dies de la meva vida, em vaig dir... Ai, Senyor Déu meu! Hauria hagut d'abandonar el servei, si hagués... Que el Déu del cel us ho perdoni... dimoni de criatura... Però gràcies a Déu us van curar bé, i només us n'ha quedat aquesta cicatriu!

MOOR, *que durant tota l'estona ha estat lliurat a profundes reflexions*: No entenc ni una paraula de tot això que dius.

DANIEL: No, oi? Allò sí que eren bons temps! Quantes

pastes, bescuits o ametllats us havia fet passar d'amagat, sempre vau ser el meu preferit. I no us recordeu d'allò que em vau dir allà baix a l'estable, quan us vaig fer pujar al cavall bai del vell senyor i us vaig deixar córrer pels prats? Daniel, em vau dir, espera que jo sigui un gran home. Daniel, tu seràs el meu administrador i aniràs en cotxe al meu costat... Sí, vaig respondre rient, i si Déu ens dóna vida i salut i vós no us avergonyiu d'un home vell, vaig dir, us demanaria que em cedíssiu la caseta del poble que ja fa temps que és buida. Hi ficaria una vintena de bótes de vi i, a les meves velleses, hi faria de taverner... Sí, sí, rieu, rieu, jove senyor... Oi que, a vós, tot això us ha fugit del cap? Aquest vell, ja no el volen conèixer, i és tractat amb indiferència, com si fos un estrany... Però vós, senyor, sou el meu amo estimat... Potser sí que heu estat una mica massa disbauxat... no us ho prengueu malament!... És el que sol passar amb la sang jove... al final, tot pot acabar bé.

MOOR, *tirant-se-li al coll*: Sí, Daniel! No vull amagar-t'ho per més temps! Sóc el teu Karl, el Karl que havies perdut! Què fa la meva Amalia?

DANIEL, *posant-se a plorar*: Que jo, un vell pecador, tingui encara el goig!... I el difunt senyor que va plorar inútilment... Ara, aquest cap blanc, aquests ossos ressecs, ja poden baixar a la tomba amb alegria! El meu amo i senyor és viu: l'han vist els meus ulls!

MOOR: I complirà allò que va prometre... Pren això, vell honorat, per les curses amb el cavall bai de l'estable. (*Li fa agafar una bossa plena.*) No m'he oblidat del vell Daniel.

DANIEL: Com? Què feu? És massa! Us heu equivocat.

MOOR: No, no m'he equivocat, Daniel! (*DANIEL se li vol llançar als peus.*) Aixeca't i digue'm què fa la meva Amalia.

DANIEL: És una gràcia de Déu, una gràcia de Déu! Ai, Senyor, la vostra Amalia no ho suportarà. Es morirà d'alegria!

MOOR: No m'ha oblidat?

DANIEL: Oblidar-vos? Quines coses de dir: oblidar-vos, a vós? Ah, havíeu de ser aquí, havíeu de veure com es comportava quan li va arribar la notícia que éreu mort. Així ho va fer córrer el senyor.

MOOR: Què dius? El meu germà...

DANIEL: Sí, el vostre germà, el meu senyor, el vostre germà... Us explicaré més coses en un altre moment, quan serà l'hora... I amb quina fermesa li parava els peus quan ell, cada dia de Déu, li feia proposicions i pretenia fer-la la seva esposa. Oh, hi haig d'anar, haig d'anar a donar-li la bona notícia.

MOOR: Atura't! Atura't! No ho ha de saber... no ho ha de saber ningú, tampoc el meu germà...

DANIEL: El vostre germà? No, no, de cap manera! Que no ho sàpiga! Ell no! Encara que pots ja sap més coses de les que hauria de saber... Oh, us dic que hi ha mala gent, mals germans, mals senyors... però jo no voldria, ni per tot l'or del meu senyor, ser un mal servent... El meu senyor us creia mort.

MOOR: Què remugues?

DANIEL, *en veu més baixa*: La veritat és que quan algú resuscita d'una manera tan inesperada... El vostre germà era l'únic hereu del difunt senyor...

MOOR: Vell... què murmures entre dents, com si a la llengua hi tinguessis un secret monstruós que no volgués sortir, però que hauria de sortir? Parla més clar!

DANIEL: Però prefereixo que la fam em faci escurar els meus propis ossos i la set em faci beure els meus propis orins, abans que guanyar-me el benestar amb un assassinat. (*Se'n va de pressa.*)

MOOR, *esclatant després d'una tremenda pausa*: Enganyat, enganyat! És com un llamp que em travessa l'ànima!... Intrigues canallesques! Cel i infern! No eres tu, pare! Assassí, bandit per culpa d'unes intrigues canallesques!

Denigrat per ell! Les meves cartes falsificades, interceptades..., el seu cor ple d'amor... Oh, quin monstre d'estúpida he estat... ple d'amor el seu cor patern... No més m'hauria costat caure als seus peus... No m'hauria costat sinó una sola llàgrima... Oh estúpid, estúpid, estúpid de mi! (*Es llança d'una revolada contra la paret.*) Hauria pogut ser feliç... Oh infàmia, infàmia! D'una manera infame m'han arrabassat, m'han robat tot el goig de la meua vida. (*Corre enfurit d'una banda a l'altra.*) Assassí, bandit per culpa d'unes intrigues canallesques!... Ell no estava indignat contra mi! Al seu cor no hi havia ni la més mínima intenció de maleir-me... Oh, malvat! Malvat inconcebible, hipòcrita, execrable!

Entra KOSINSKY.

KOSINSKY: Ei, capità, on t'has ficat? Què passa? Veig que et vols quedar aquí encara més temps.

MOOR: Amunt! Ensella els cavalls! Abans que es pongui el sol hem de travessar la frontera!

KOSINSKY: Estàs de broma!

MOOR, *en to imperatiu*: De pressa, de pressa! Fora dubtes i deixar-ho estar tot. I que no et vegi ningú. (*KOSINSKY se'n va.*) Fujo d'aquests murs. El més lleu retard podria fer esclatar la meua còlera, i ell és fill del meu pare... Germà, germà! Has fet de mi l'home més miserable d'aquest món. Jo mai no t'he ofès, no m'has tractat com un germà... Recull en pau els fruits del teu crim. La meua presència no amargarà més el teu plaer... Però és ben cert que no m'has tractat com un germà. Que la foscor apagui per sempre la meua existència i que la mort no la faci remoure!

Entra KOSINSKY.

KOSINSKY: Els cavalls són ensellats. Podeu muntar-los quan vulgueu.

MOOR: Calma't, calma't! Per què tantes presses! Me n'haig d'anar sense tornar-la a veure?

KOSINSKY: Si vols, desensello ara mateix; m'havies dit que m'afanyés.

MOOR: Una última vegada! Un últim adéu! Haig d'esgotar fins al fons el verí d'aquesta benaurança, i després... Espera, Kosinsky! Només deu minuts... allà darrere, al pati del castell... i després fugirem ben de pressa.

ESCENA QUARTA

Al jardí

AMALIA: «Plores, Amalia?»... I m'ho va dir amb una veu, amb una veu... Era com si el temps es rejuvenís... amb la seva veu clarejaven de nou les primaveres de l'amor de què vam gaudir! El rossinyol refulava com abans... Com abans escampaven les flors el seu perfum... I jo, embriagada de delit, em repenjava al seu coll... Ah, cor fals i deslleial! Com excusaràs el teu perjuri? No, no, lluny de la meva ànima, imatge animal! Jo no he trencat el meu jurament, oh tu, el meu únic estimat! Lluny de la meva ànima desitjos traïdors i infidels! Al cor on regna el meu Karl, no hi pot habitar cap fill de la terra... Però per què la meva ànima, una i altra vegada, contra la seva voluntat, es gira cap aquest estranger? No el veig íntimament lligat a la imatge del meu únic estimat? No és l'etern company del meu únic estimat? «Plores, Amalia?» Ah... Vull fugir-ne... fugir-ne... Els meus ulls no han de veure mai més aquest estrany... *(El bandit Moor obre la*

porta del jardí. AMALIA té un esglai.) Escolta!... Escolta!... No ha grinyolat la porta? *(S'adona de la presència de KARL i s'alça.)* Ell?... On?... Com?... Estic com si m'hagués lligat a la terra i no puc fugir... Déu del cel, no em deixis!... No, tu no m'arrençaràs el meu Karl! Dins la meva ànima no hi ha lloc per a dues divinitats, i jo sóc una dona mortal! *(Es treu el retrat de KARL.)* Tu, Karl meu, sigues el meu geni protector contra aquest estranger, contra aquest pertorbador del meu amor! Mirar-te a tu, només a tu, contínuament... i prou mirades impies a aquest altre. *(Seu en silenci... amb els ulls clavats al retrat.)*

MOOR: Vós aquí, senyoreta?... I trista?... I una llàgrima en aquest retrat? *(AMALIA no li contesta.)* I qui és l'afortunat per qui els ulls d'un àngel es cobreixen de perles? Puc veure jo també el qui mereix una glòria tan alta?

AMALIA: No, sí, no!

MOOR, *fent-se enrere*: Ah... Se la mereix, ell, aquesta idolatria?

AMALIA: Si l'haguéssiu conegut!

MOOR: L'hauria envejat.

AMALIA: Adorat, voleu dir.

MOOR: Ah!

AMALIA: Oh, l'hauríeu estimat tant... Hi havia tantes coses... tantes coses en les seves faccions... en els seus ulls... en el to de la seva veu... que s'assemblaven a vós... tantes coses que estimo... *(Moor abaixa els ulls.)* Aquí on sou ara, s'hi va estar ell mil vegades... i amb ell la que, quan era al seu costat, s'oblidava del cel i la terra... Aquí els seus ulls recorrien la natura que resplendia al seu voltant... i semblava sentir aquesta mirada com el millor dels premis i tornar-se més bella amb la complaença d'ell, que era la seva obra mestra... Aquí, amb la seva música celestial, captivava els rossinyols... Aquí, vora aquest roser, collia roses, i les collia per a mi...

Aquí, aquí recolzava el cap sobre el meu coll, la seva boca cremava en contacte amb la meva i les flors morien de bon grat sota els peus dels amants...

MOOR: Ell ja no hi és?

AMALIA: Navega per mars tempestuosos... L'amor d'Amalia navega amb ell... camina per deserts de sorra inexplorats... L'amor d'Amalia fa verdejar la sorra sota els seus peus i florir la mala herba... El migdia recrema el seu cap descobert, la neu del nord li glaça els peus, la calamarsa li cau galtes avall, i l'amor d'Amalia el bressa enmig de les tempestes... Mars i muntanyes i horitzons entre els amants... però les ànimes s'escapen de la presó polsosa i es troben al paradís de l'amor... Sembleu trist, senyor comte...

MOOR: Les paraules d'amor fan reviure també el meu amor.

AMALIA, *empallidint*: Què dieu? N'estimeu alguna altra?... Pobra de mi, què és el que acabo de dir?

MOOR: Em creia mort i es va mantenir fidel a aquell que suposava desaparegut... Va saber que jo era viu i em va oferir la corona d'una santa. Sap que camino errant per deserts i que em remoc dins la misèria, i el seu amor em segueix pels deserts i la misèria. Es diu Amalia, com vós, senyoreta.

AMALIA: Com envejo la vostra Amalia!

MOOR: Oh, és una noia malaurada. Estima un home que està perdut, i mai, mai no en tindrà cap recompensa.

AMALIA: No, el cel la recompensarà. No dieu que hi ha un món millor, on els tristos s'alegraran i els amants es reconeixaran?

MOOR: Sí, un món on cauen tots els vels i on l'amor es retrobarà amb espant; el seu nom és eternitat... La meva Amalia és una noia malaurada.

AMALIA: Malaurada, i l'estimeu?

MOOR: Malaurada, perquè m'estima! I si jo fos un assassí?

I si el vostre estimat, senyoreta, hagués de pagar un crim per cada besada? Pobre Amalia! És una noia malaurada.

AMALIA, *amb un salt de joia*: Ah, fins a quin punt em sento una noia feliç! El meu únic amant és un reflex de la Divinitat, i la Divinitat és gràcia i misericòrdia! Ell no podia veure sofrir ni una mosca... La seva ànima és tan lluny de qualsevol pensament sagnant, com el migdia de la nit. (MOOR *s'aparta ràpidament per amagar-se rere un arbust, i mira la contrada fixament. AMALIA canta acompanyant-se amb el llaüt.*)

Oh, Hèctor, vols fugir de mi per sempre,
quan el ferro homicida dels Eàcides
du a Patrocle un terrible sacrifici?
Qui ensenyarà en endavant als teus fills
de tirar llances i d'honorar els déus
quan les aigües del Xantos et devorin?

MOOR, *prenent el llaüt en silenci i cantant*:

Vés-me a buscar la mortífera llança,
muller estimada, i deixa que me'n vagi
a la dansa salvatge de la guerra.

Llença el llaüt i fuig.

ESCENA CINQUENA

*Un bosc proper. Nit
Al centre, una vella torre arruïnada*

Els bandits, ajaguts per terra.

ELS BANDITS, *cantant*:

Beure, robar i esbatussar-se,
és així com ens distraiem,
i si demà ens han de penjar,
gaudim avui tant com puguem.

SPIEGELBERG:

Volem portar una vida lliure,
no privar-nos de cap plaer.
De nit, el bosc ens fa d'hostal.
Avancem entre el torb i el vent,
la lluna és el nostre sol
i Mercuri és el nostre home,
que coneix l'ofici prou bé.

RAZMANN:

Avui dinem a cal mossèn,
demà que pagui el masover.
Tota la resta la deixem
tranquil·lament en mans de Déu.

SCHWEIZER:

I després que amb suc de raïm
la gola ens hem ben remullat,
ens omplim de força i coratge
per pactar amb el negre company
que fa cremar el foc de l'infern.

SPIEGELBERG:

Els crits dels pares colpejats,
els planys d'angoixa de les mares,

les tristes queixes de les núvies
són un goig per la nostra orella.
Quan sota la destrat tremolen
bramant com bous, caient com mosques,
com tot això ens fa brillar els ulls
i afalaga els nostres sentits!

TOTS:

I quan arribi la nostra hora
(que s'ho endugui tot el botxí!),
haurem tingut la nostra paga,
amb les soles ben engreixades
i un bon glopet, per fer camí,
de l'exquisit fill de les vinyes,
i vinga, amunt, tris-tras, tris-tras,
com si ens posséssim a volar.

SCHWEIZER: Es fa de nit, i el capità encara no ha arribat!

RAZMANN: I ens va prometre que tornaria a les vuit en punt.

SCHWEIZER: Si li hagués passat alguna desgràcia! Companys, ho encendríem tot i no deixaríem amb vida ni les criatures de pit.

SPIEGELBERG, *enduent-se* RAZMANN *a part*: Una paraula, Razmann.

SCHWARZ, *a* GRIMM: No hauríem de posar gent a l'aguait?

GRIMM: Tu deixa'l fer, el capità! Segur que ens durà un botí que ens farà avergonyir a tots.

SCHWEIZER: T'enganyes, per tots els diables! No se'n va anar com qui porta de cap alguna acció. Has oblidat el que ens va dir quan ens conduïa per aquest bruguerar? «Qui robi ni que sigui una pastanaga d'aquests camps, hi deixarà la pell, tan cert com em dic Moor»... No podem robar.

RAZMANN, *en veu baixa*, *a* SPIEGELBERG: On vols anar a parar?... Parla més clarament.

SPIEGELBERG: Pst! Pst! No sé quin concepte tenim tu i jo

de la llibertat perquè ens deixem enganxar a un carro com un parell de bous i a sobre ens omplim la boca amb discursets sobre la independència... No m'agrada.

SCHWEIZER, a GRIMM: Quina en deu dur de cap aquest al·lucinat?

RAZMANN, en veu baixa, a SPIEGELBERG: Parles del capità?

SPIEGELBERG: Pst! Calla, que té orelles pertot arreu...

Capità, dius? Qui l'ha fet capità de tots nosaltres? No ha estat ell mateix qui ha usurpat aquest títol, que de dret em corresponia a mi? Com? Ens hem de jugar la vida... aguantar tots els canvis d'humor del destí, perquè al final, encara amb sort, puguem dir que som els servents d'un esclau?... Servents, quan podríem ser prínceps!... Per Déu, Razmann! No m'ha agradat mai, això.

SCHWEIZER, als altres: Sí... tu ets per a mi el veritable heroi que fóra capaç d'esclafar les granotes a cops de pedra... Només el soroll del nas quan es moca et faria arrencar a córrer.

SPIEGELBERG, a RAZMANN: Sí... i ja fa anys que hi dono voltes; això ha de canviar. Razmann... si ets tal com jo t'he considerat sempre... Razmann! El trobeu a faltar, ja el doneu per mig perdut... Razmann, em fa la impressió que ha arribat l'hora del seu final... Què hi dius? No et puguen les sangs a la cara quan toca la campana de la llibertat? No tens prou coratge per entendre una insinuació audaç?

RAZMANN: Ah, Satanàs! En quin embolic vols ficar la meua ànima?

SPIEGELBERG: La tinc ben agafada?... Bé, segueix-me. He observat per on s'esquitllava... Vine! Dues pistoles poques vegades fallen... i després... Serem nosaltres els primers que escanyarem les criatures de pit. (*Vol endur-se'l.*)

SCHWEIZER, enfurit treu el seu punyal: Ah, bèstia! Ara mateix em recordes els boscos de Bohèmia! No vas ser tu el covard que es va posar a tremolar com una fulla

quan van cridar: «Que ve l'enemic!»? Allò em va fer negar amb tota l'ànima... Vés-te'n al diable, assassí! (*El mata d'una punyalada.*)

BANDITS, amb gran agitació: Que el mata, que el mata! Schweizer... Spiegelberg... Separeu-los...

SCHWEIZER, llençant-li el punyal al damunt: Ja ho tens!... Rebenta... Tranquils, companys! Continueu fent la vostra... Aquesta bèstia sempre ha mirat amb odi el capità i no té ni una sola cicatriu a la pell... Ah, el malnat! Vol acabar amb la gent per l'esquena! Assassinar homes per l'esquena! Tanta suor ens ha baixat cara avall perquè després ens facin deixar aquest món com uns gossos covards? Bèstia! Hem acampat vora el foc i el fum per anar a parar al clot com rates?

GRIMM: Però per tots els diables, company... Què teníeu l'un contra l'altre? El capità es posarà furiós.

SCHWEIZER: Això, deixeu-m'ho per a mi... I tu, infame (*a RAZMANN*), tu eres el seu amic, sí! Aparta't de la meua vista... El Schufferle va fer igual que tu, i per això ara està penjat allà a Suïssa, tal com el capità li va pronosticar...

Se sent un tret.

SCHWARZ, alçant-se: Escolteu! Un tret de pistola! (*Se'n sent un altre.*) Ei! El capità!

GRIMM: Pacència! Ha de disparar per tercera vegada.

Se sent un tercer tret.

SCHWARZ: És ell! És ell! Tu, salva't, Schweizer... Deixa'ns contestar.

Disparen. Entren MOOR i KOSINSKY.

SCHWEIZER, *anant-los a l'encontre*: Benvingut, capità...
He estat una mica imprudent d'ençà que ets fora. (*El condueix vora el cadàver.*) Fes de jutge entre jo i aquest home... Volia assassinar-te per l'esquena.

BANDITS, *sorpresos*: Ell? Al capità?

MOOR, *mirant-lo pensatiu i després esclatant amb vehe-
mència*: Oh dit incompreensible de la Nèmesi vengadora!... No era aquest qui em feia sentir el cant de les sirenes?... Consagra aquest punyal a la sinistra venjadora!... No has estat tu qui ha fet això, Schweizer.

SCHWEIZER: Déu sap que sí que ho he fet, i el diable sap que no és el pitjor que he fet en la meua vida. (*Se'n va disgustat.*)

MOOR, *reflexionant*: Ja ho entenc... Hi ha la mà del cel... ho entenc... les branques cauen del tronc... i arriba la meua tardor... Traieu-me això del davant! (*S'emporten el cadàver de SPIEGELBERG.*)

GRIMM: Capità, dóna'ns la consigna..., i les ordres per demà.

MOOR: «Hèrcules agonitzant» és avui la consigna... Aviat... aviat tot s'haurà consumat... Doneu-me aquest llaüt. D'ençà que he estat allà, m'he perdut a mi mateix... El meu llaüt, us dic... Vull recuperar les meves forces amb una cançó... deixeu-me.

BANDITS: És mitjanit, capità.

MOOR: Només eren les llàgrimes d'una funció de teatre... Vull escoltar el cant dels romans perquè el meu geni adormit es torni a despertar... El meu llaüt... Mitjanit, dieu?

SCHWARZ: Aviat ja haurà passat. La son pesa com plom damunt nostre. Fa tres dies que no hem aclucat els ulls.

MOOR: També baixa el son balsàmic sobre els ulls dels bergants? Per què, en canvi, fuig de mi? Mai no he estat un covard ni un miserable... Poseu-vos a dormir... Demà, en fer-se de dia, seguirem el nostre camí.

BANDITS: Bona nit, capità. (*S'ajeu en terra i es van adormint.*)

Silenci profund.

MOOR, *agafant el llaüt i cantant*:

BRUTUS

Oh, benvinguts, camps plens de pau.
Acolliu l'últim dels romans!
Des de Filipos, on rugia la batalla cruel,
em du la meua cursa aclaparada pel dolor.
Cassi, on ets? S'ha perdut Roma!
Estrangulat el meu exèrcit fraternal,
trobo refugi a les portes de la mort!
Per a Brutus el món ja no existeix!

CÈSAR

Qui, amb els passos de qui mai no ha estat vençut,
s'apropa descendint d'aquell pendís rocós?
Ah! Si els meus ulls no m'enganyen,
són aquestes les passes d'un romà.
Fill del Tíber... D'on et porta el teu viatge?
Encara hi és la ciutat dels set turons?
Sovint he plorat per aquesta òrfena
ara que sense un Cèsar ha de viure.

BRUTUS

Ah, tu, amb les teves vint-i-tres ferides!
Qui t'ha cridat, oh mort, a la llum?
Torna amb temor dins l'abisme de l'Orc,
tu que amb tant d'orgull plores! No cantis victòria!
Damunt l'altar de ferro de Filipos
fumeja l'última víctima sagnant de la llibertat;
Roma bleixa agonitzant sobre el baiard de Brutus,

Brutus va cap a Minos... Tu, torna arrossegant-te a submergir-te a les teves onades!

CÈSAR

Oh, un cop mortal de l'espasa de Brutus!
Tu també... Brutus... tu?
Fill meu... Era el teu pare... fill... Tota la terra hauria estat la teva herència! Vés-te'n...
Has arribat a ser el més gran dels romans, perquè has enfonsat l'acer al cor del pare.
Vés, i udola davant aquells portals:
Brutus ha arribat a ser el més gran dels romans, perquè ha enfonsat l'acer al cor del pare, vés... ara ja saps què em retenia encara a la ribera del Leteu...
Negre barquer, abandona la costa!

BRUTUS

Atura't, pare! Sota la capa del sol no he conegut sinó un home que igualés el gran Cèsar;
a aquest tu vas donar-li el nom de fill.
Només un Cèsar podia perdre Roma.
Només a Brutus Cèsar no gosava resistir-se.
Brutus no vol ser hereu de la tirania:
On viu un Brutus, ha de morir Cèsar.
Vés-te'n tu per l'esquerra i deixa que jo vagi per la dreta.

Deixa el llaüt i camina, pensarós, d'una banda a l'altra.

Qui em serà fiador?... Tot és tan fosc... Confusos laberints... Cap sortida... Cap estel que em guïï... Si tot s'acabés amb l'últim sospir... Com un banal espectacle de titelles... Però, per què aquesta fam ardent de felicitat? Per què aquest ideal d'una perfecció inassolible,

aquest treure a llum uns projectes irrealitzables? Si la simple pressió d'aquest miserable instrument (*s'acosta la pistola a la cara*) fa que siguin iguals el savi i el foll, el covard i el valent, el noble i el bergant? Si hi ha una harmonia tan divina en la naturalesa inanimada, per què hi ha d'haver aquesta dissonància en els éssers proveïts de raó?... No, no, hi ha alguna cosa més, perquè jo encara no he estat feliç. Creieu que tremolaré, ombres dels qui he assassinat? No, no tremolaré... Els vostres esporuguits gemecs de mort, la vostra negra faç d'estrangulats, les vostres ferides horriblement obertes, no són sinó les anelles d'una cadena infrangible del destí i depenen finalment dels meus dies de festa, dels canvis d'humor de les meves dides i els meus preceptors, del temperament del meu pare, de la sang de la meva mare... (*Amb un calfred d'horror.*) Per què el meu Peril·lus ha fet de mi un toro perquè la humanitat es rosteixi dins el meu ventre incandescent? (*Es posa la pistola a la temple.*) Temps i eternitat... encadenats l'un a l'altre per un únic moment!... Clau horrible que tanca rere meu la presó de la vida i obre davant meu l'estatge de la nit eterna... digues... oh, digues... on... on em portaràs?... País estrany que mai cap nau no ha descobert... Mira la humanitat paralitzada per aquesta visió; la tensió de les coses finites cedeix i la imaginació, aquest mico entremaliat dels nostres sentits, es burla de la nostra credulitat amb fantasmes estranys... No, no, un home no ha d'ensopegar... Sigues com vulguis, més enllà innominat... si a mi em continua sent fidel aquest meu jo... sigues com vulguis, si jo m'emporto a l'altra banda a mi mateix... Les coses externes són només l'aparença que dona a l'home una mà de pintura... Jo sóc el meu cel i el meu infern.

Si em deixessis algun món qualsevol, reduït a cendres, desterrat de la teva vista, on el desert etern i la nit solitària fossin les meves úniques perspectives... pobla-

ria aleshores l'erm silenciós amb les meves fantasies i tindria tota l'eternitat per analitzar la confusa imatge de la misèria universal... O potser, a través de renovades transformacions i nous escenaris de la misèria, em vols conduir pas a pas a la destrucció? No puc trencar els fils de la vida que m'han teixit al més enllà amb tanta facilitat com aquest? Pots reduir-me al no-res... però aquesta llibertat no me la pots prendre. (*Carrega la pistola. S'atura de sobte.*) I haig de morir per por d'una vida plena de turments? Haig de concedir a la misèria el triomf damunt meu?... No! Vull suportar-la. (*Llença la pistola.*) Que el dolor cedeixi davant el meu orgull! Vull arribar al final!

Es fa cada vegada més fosc.

HERMANN, *que arriba pel bosc*: Escolta! Escolta! L'òliba llança el seu udol sinistre!... Toquen les dotze allà baix al poble... Bé, bé, el crim dorm... En aquest lloc desolat no hi ha espies. (*S'acosta a la torre i truca.*) Puja, infeliç habitant de la torre! Tens el menjar a punt.

MOOR, *retrocedint en silenci*: Què significa això?

UNA VEU, *des de la torre*: Qui truca? Ei! Ets tu, Hermann, el meu corb?

HERMANN: Sí, sóc Hermann, el teu corb. Puja fins a la reixa i menja. (*Crits de mussols.*) Els teus companys de son tenen una terrible manera de cantar, vell... T'agrada?

LA VEU: Tenia molta gana. Gràcies a tu, missatger dels corbs, per dur aquest pa al desert! I com li va a la meva criatura estimada, Hermann?

HERMANN: Silenci! Escolta! Se sent un soroll com si algú ronqués! No sents res?

VEU: Com? Sents alguna cosa?

HERMANN: Sento udolar el vent entre les esclertes de la torre... Una música nocturna per fer-te petar de dents i

tornar-te les ungles blaves... escolta, altra vegada... Es com si algú ronqués... Tens companyia, vell! Uh, uh, uh!

VEU: Veus alguna cosa?

HERMANN: Adéu... adéu... aquest lloc és macabre... torna al teu forat. Allà dalt hi ha el teu benefactor, el teu venjador..., maleït fill! (*Va a sortir.*)

MOOR, *avançant horroritzat*: Alto!

HERMANN, *cridant*: Pobre de mi!

MOOR: Alto, et dic!

HERMANN: Ai, ai, ai! Ara tot s'ha descobert!

MOOR: Atura't! Parla! Qui ets? Què hi fas aquí? Parla!

HERMANN: Pietat, oh pietat, poderós senyor... Escolteu-me una sola paraula abans de matar-me.

MOOR, *traient l'espasa*: Què m'has de dir?

HERMANN: M'ho heu prohibit amb pena de la vida, ja ho sé! No podia fer altra cosa... no l'havia de fer... per l'únic Déu que hi ha dalt del cel... El vostre pare, allí... em feia tanta pena! Mateu-me!

MOOR: Aquí hi ha un secret. Parla! Ho vull saber tot.

LA VEU, *des de la torre*: Ai, ai! Ets tu, Hermann, el qui sento parlar? Amb qui parles, Hermann?

MOOR: Hi ha algú més allà sota... Què passa aquí? (*Corre cap a la torre.*) Hi ha un presoner que els homes s'han tret de sobre... Vull trencar-li les cadenes... Parla'm, oh veu! On és la porta?

HERMANN: Tingueu compassió, senyor... no aneu més enllà... Per compassió, passeu de llarg! (*Li barra el pas.*)

MOOR: Tancat amb quatre voltes! Aparta't... Ha de sortir... Vine per primer cop en ajut meu, ofici de lladre! (*Agafa unes palanquetes i obre la reixa. Del fons, en surt un vell descarnat com un esquelet.*)

EL VELL: Tingueu pietat d'un miserable! Pietat!

MOOR, *retrocedint amb horror*: És la veu del meu pare!

EL VELL MOOR: Oh, gràcies, Déu meu! Ha arribat l'hora de l'alliberament!

MOOR: Esperit del vell Moor! Què t'ha inquietat dins la teva tomba? Has arrossegat cap a l'altre món algun pecat que ara et barra les portes del paradís? Faré dir misses perquè l'esperit errant torni a la seva pàtria. Has enterrat sota terra l'or de les viudes i els orfes, i això et fa anar udolant d'una banda a l'altra en aquesta hora nocturna? Jo arrencaré el tresor subterrani de les urpes del drac encantat encara que escupi damunt meu milers de roges flamarades i em vulgui mossegar l'espasa amb les dents esmolades... o potser véns a contestar les meves preguntes sobre l'enigma de l'eternitat? Parla, parla! No sóc home a qui el terror faci empallidir.

EL VELL MOOR: No sóc un esperit. Toca'm; sóc viu... oh, una vida miserable i digna de llàstima!

MOOR: Què dius? No et van enterrar?

EL VELL MOOR: Em van enterrar... més ben dit: un gos mort jeu a la tomba dels meus pares... i jo, ja fa tres mesos que em consumeixo en aquestes tètriques voltes subterrànies, sense que em toqui ni un raig de sol ni m'arribi ni un alè d'aire tebi... on grallen corbs salvatges i els mussols udolen a mitjanit.

MOOR: Oh cel i terra! Qui ho ha fet, això?

EL VELL MOOR: No el maleeixis... Ho ha fet el meu fill Franz!

MOOR: Franz? Franz? Oh caos etern!

EL VELL MOOR: Si ets un home i tens un cor humà, oh salvador meu que no conec, escolta la queixa d'un pare i el dolor que els seus fills li han causat... Fa tres mesos que gemego contra aquestes parets mudes, però només un eco buit ha escarnit els meus gemecs. Si ets, doncs, un home i tens un cor humà...

MOOR: Aquesta exhortació podria fer sortir dels seus caus les bèsties més salvatges!

EL VELL MOOR: Em trobava encara ajagut al llit, malalt. Amb prou feines havia recuperat una mica les forces

després d'una greu malaltia, quan van portar a la meva presència un home que pretenia que el meu fill gran havia mort en una batalla. Em duia una espasa tenyida amb la seva sang i el seu últim adéu, i em va dir que la meva maledicció l'havia arrossegat al combat, a la mort i a la desesperació.

MOOR, *girant-se-li d'esquena amb vehemència*: Tot s'ha aclarit!

EL VELL MOOR: Continua escoltant: en rebre la notícia vaig perdre el coneixement. Em devien creure mort, perquè quan vaig tornar en mi, era ja dins el taüt i embolicat amb el sudari, com un mort. Vaig esgarrapar la tapa del taüt. El van obrir. Era negra nit i vaig veure el meu fill Franz davant meu... «Què?», va cridar amb una veu espantosa, «vols viure eternament?» I la tapa del taüt es va tornar a tancar de cop. Aquestes paraules, que van sonar com un tro, em van privar dels sentits. Quan em vaig tornar a despertar, vaig sentir que alçaven el taüt i el transportaven durant mitja hora. Finalment el van obrir... Em trobava a l'entrada d'aquest soterrani; tenia el meu fill davant, i amb ell hi havia l'home que m'havia dut l'espasa ensangonada de Karl... Deu vegades me li vaig abraçar als genolls, vaig pregar i suplicar, i el vaig tornar a abraçar i vaig conjurar-lo... Els precés del seu pare no li van tocar el cor... «Avall, aquesta carronya!», va dir amb una veu de tro, «ja ha viscut prou», i em van llançar avall sense compassió, i el meu fill Franz va tancar la porta darrere meu.

MOOR: No pot ser, no pot ser! Us heu d'haver equivocat!

EL VELL MOOR: Em puc haver equivocat. Escolta'm, i no t'alteris! Vint hores em vaig passar allà dins sense que ningú pensés en la meva misèria. Tampoc cap ànima humana no havia trepitjat mai aquest lloc solitari, perquè corre la llegenda que s'hi sent el soroll de les cadenes que arrosseguen els fantasmes dels meus avantpassats

per aquestes ruïnes i a mitjanit se sent la salmòdia dels seus fúnebres cants. Finalment vaig sentir que tornaven a obrir la porta, i aquest home em va dur pa i aigua i em va revelar que havia estat condemnat a morir de fam. Va dir que ell posava la seva vida en perill si es descobria que em duïa aliments. Així m'he mantingut miserablement tot aquest temps, però la gelor incessant, l'aire viciat dels meus excrements... el dolor sense límit... Les meves forces anaven cedint... El meu cos s'acabava; mil vegades, amb llàgrimes als ulls, vaig demanar la mort a Déu... però encara no deu ser plena la mesura del meu càstig... o potser és que m'espera encara alguna alegria perquè hagi pogut sobreviure tan miraculosament. Però el meu sofriment és just... El meu Karl! El meu Karl! I encara no tenia ni un cabell blanc.

MOOR: Ja n'hi ha prou. Amunt, soques! Amunt, trossos de gel! Dormilegues sense sentiments! Amunt! No us desperteu? (*Dispara un tret de pistola damunt els bandits que dormen.*)

ELS BANDITS, *despertant-se, amb sobresalt*: Ei, ei! Què passa?

MOOR: No us ha alterat el son aquesta història? El mateix son etern s'hauria despertat! Mireu, mireu! Les lleis del món s'han convertit en un joc de daus, s'han trencat els lligams de la natura, s'ha desencadenat la vella discòrdia... El fill ha mort el seu pare!

ELS BANDITS: Què diu el capità?

MOOR: No, no l'ha mort! Aquesta paraula és massa suau!... El fill ha torturat, ha empalat, passat per la roda, escorxat mil vegades el seu pare! Les paraules em semblen massa humanes... Allò que fa envermellar el mateix pecat, que espanta el caníbal, que cap dimoni no ha ideat des dels orígens... El fill ho ha fet al seu propi pare... Oh, mireu, mireu! Ha caigut desmaià... Dins aquesta torre el fill, al seu propi pare... Fred... nuesa... fam... set... oh, sí, mi-

reu, mireu! És el meu propi pare, us ho vull confessar...
ELS BANDITS, *avançant i envoltant el vell*: El teu pare? El teu pare?

SCHWEIZER, *apropant-s'hi amb respecte i agenollant-se-li al davant*: Pare del meu capità! Et beso els peus. Poso el meu punyal a les teves ordres.

MOOR: Venjança, venjança, venjança per a tu, oh ancià a qui han ofès i profanat de la manera més ferotge! Des d'ara trenco per sempre més els lligams fraternals. (*S'esquinça el vestit de dalt a baix.*) De cara al cel obert maleeix cada gota de sang fraterna. Escolteu-me, lluna i estrelles! Escolta'm, cel de mitjanit, que has pogut veure des de dalt aquest crim vergonyós! Escolta'm, Déu tres vegades terrible, que imposes el teu govern per damunt de la lluna i et venges i condemnes per damunt dels astres i llances el teu foc a través de la nit! Aquí m'agenollo... aquí alço la mà en l'horror de la nit... i juro —i que la naturalesa m'escupi fora dels seus confins com una bèstia maligna si violo aquest jurament...—, juro no saludar mai més la llum del dia fins que la sang del parricida, escampada damunt aquesta pedra, fumegi cap al sol. (*S'alça.*)

ELS BANDITS: És una acció digna de Belial! I encara diuen que nosaltres som uns brètols! No, per tots els diables! Mai no hem arribat tan avall.

MOOR: Sí, i per tots els terribles sospirs d'aquells que han sucumbit sota els nostres punyals, d'aquells que les meves flamarades van devorar i va esclafar la torre del polvorí... que cap idea de crim o robatori no tingui cabuda dins els vostres cors abans que aquella sang maleïda no hagi tenyit de vermell els vostres vestits... Heu somiat mai, potser, que seríeu el braç de la suprema majestat? S'ha desfet el cabdell embolicat del nostre destí! Avui, avui un poder invisible ha ennoblit el nostre ofici! Pregueu davant aquell que us ha concedit aquesta elevadíssima missió, que us ha dut fins aquí, que us ha conside-

rat dignes de ser els àngels terribles del seu tenebrós tribunal! Descobriu els vostres caps! Agenol·leu-vos a la pols i alceu-vos santificats!

S'agenollen.

SCHWEIZER: Mana'ns capità! Què hem de fer?

MOOR: Aixeca't, Schweizer! I toca aquests rínxols sagrats! (El condueix al seu pare i li fa tocar un rínxol dels seus cabells.) Recordes encara quan vas esberlar el cap d'aquell cavaller bohemí quan alçava el seu sabre damunt meu i jo havia caigut de genolls, esgotat i sense alè? Aquell dia et vaig prometre una recompensa digna d'un rei; fins ara no t'he pogut pagar mai aquest deute.

SCHWEIZER: M'ho vas prometre, és veritat, però deixa que pugui anomenar-te sempre el meu deutor.

MOOR: No, ara vull pagar. Schweizer, cap mortal no ha estat mai honorat com tu! Venja el meu pare!

Schweizer s'alça.

SCHWEIZER: Oh gran capità! Avui, per primera vegada, m'has fet sentir orgullós!... Digue'm on, com i quan l'haig de matar.

MOOR: Els minuts són comptats, cal que vagis de pressa... Tria de la banda els qui et semblin més dignes i condueix-los directament al castell del gran senyor! Arrenca'l del llit, si dorm o hi jeu en braços de la luxúria; arrossega'l lluny de la taula del banquet, si està borratxo; aparta'l del crucifix, si prega agenollat davant d'ell! Però et dic, i t'hi commino amb la màxima insistència, que no me'l portis mort! Arrencaré a trossos i donaré als voltors famèlics la carn d'aquell que li faci la més petita esgarrinxada o li toqui un sol cabell! El vull ben sencer, i si me'l portes viu i sencer, tindràs un milió de recom-

pensa, que jo mateix robaré d'un rei amb perill de la vida, i tu podràs anar-te'n, lliure com l'aire... M'has entès? Doncs ja pots córrer!

SCHWEIZER: Prou, capità... Aquí tens la meua mà com a penyora de la meua paraula... O ens veuràs tornar tots dos, o cap. Àngels exterminadors de Schweizer, veniu! (Se'n va amb una esquadra de bandits.)

MOOR: Els altres disperseu-vos pel bosc... Jo em quedo.

ACTE CINQUÈ

ESCENA PRIMERA

Sala on donen moltes cambres. Negra nit

Apareix DANIEL amb un fanal i un farcell.

DANIEL: Adéu, estimada casa paterna! Molt de bo i agradable he viscut entre el teus murs, quan el difunt senyor encara era viu. Era el refugi dels orfes i l'asil dels desemparats, i aquest fill teu n'ha fet una cova d'assassins... Adéu, terra estimat! Quantes vegades t'ha escombrat el vell Daniel... Adéu, estimada estufa, al vell Daniel li costa separar-se de tu... Tot m'era tan familiar... Això et farà molt de mal, vell Elieser! Però que Déu, amb la seva gràcia, em preservi de l'engany i les astúcies del malvat!... Vaig arribar aquí amb les mans buides... i amb les mans buides me'n torno... però he salvat la meva ànima.

Quan va a sortir entra d'una revolada FRANZ, amb batí.

DANIEL: Que Déu m'ajudi! Senyor... (*Apaga el fanal.*)

FRANZ: Traït! M'han traït! Fantasmes vomitats de les tombes... El reialme dels morts, arrencat amb violència del son etern, brama contra mi: criminal, criminal!... Qui hi ha?

DANIEL, *amb por*: Ajuda'm, santa Mare de Déu! Sou vós, amo meu, qui crida d'una manera tan espantosa sota aquestes voltes despertant amb esglai la gent que dorm?

FRANZ: La gent que dorm? Qui us ha dit que dormíssi? Vés-te'n, encén el llum. (*Se'n va DANIEL. Entra un altre*)

criat.) No ha de dormir ningú en aquestes hores, em sents? Tothom ha d'estar alerta... amb les armes a punt... tots els fusells carregats... No els has vist passar com ombres flotant sota les arcades?

CRAT: Qui, noble senyor?

FRANZ: Qui? Estúpid! Qui? Tan fredament, i amb tanta buidor, ets capaç de preguntar-me qui? No m'ha engrapat potser com una mena de vertigen... Qui? Tros d'ase... Em preguntes qui? Esperits i diables! És molt avançada la nit?

CRAT: El guardià acaba d'anunciar les dues.

FRANZ: Què? Aquesta nit, ha de durar fins al dia del Judici? No has sentit cap tumult per aquests voltants? Cap crit de victòria? Cap soroll de cavalls al galop? On és Kar..., el comte, vull dir...?

CRAT: No ho sé, senyor.

FRANZ: No ho saps? Tu també ets de la quadrilla? T'esclararé el cor entre les costelles! Amb el teu maleït «no ho sé!» Fora! Vés a buscar el capellà!

CRAT: Senyor!

FRANZ: Remugues? Vacilles? (*El criat se'n va corrents.*) Què? També una colla de captaires s'ha conjurat contra mi? Cel! Infern! Tot es conjura contra mi?

DANIEL, *entrant amb el llum*: Amo meu...

FRANZ: No, no tremolo! Només era un somni. Els morts no ressusciten... Qui diu que tremolo i estic pàl·lid? Em sento tan lleuger i tan bé!

DANIEL: Esteu pàl·lid com un mort! La vostra veu és ofegada per la por.

FRANZ: Tinc febre. Quan vingui el capellà, digue-li que tinc febre. Demà vull que em sagnin. Digue-ho al capellà.

DANIEL: Oh, esteu greument malalt.

FRANZ: Sí, ho estic, ho estic! Això és tot... I la malaltia altera el cervell i provoca somnis estranys i demencials...

Els somnis no signifiquen res... no és cert, Daniel? Els somnis vénen del ventre i no signifiquen res... Ara, justament acabo de tenir un somni ben divertit... (*Cau desmai.*)

DANIEL: Jesús, Déu meu! Què és això? Georg, Konrad! Bastian! Martin! Doneu-me algun senyal de vida! (*El sacseja.*) Sant Josep i Maria Magdalena! Torneu a la raó! Diran que l'he mort, que Déu tingui pietat de mi!

FRANZ, *confusament*: Fora... fora! Per què em sacseges així, terrible esquelet?... Els morts no ressusciten...

DANIEL: Oh bondat divina! Ha perdut el seny.

FRANZ, *incorporant-se, esgotat*: On sóc?... Ets tu, Daniel? Què he dit? No en facis cas. Era mentida, fos el que fos... Vine, ajuda'm a aixecar-me!... Només ha estat un rodament de cap... perquè... perquè no he dormit prou.

DANIEL: Si almenys fos aquí el Johann! Vaig a demanar ajuda, a cridar els metges.

FRANZ: Queda't! Seu al costat meu en aquest sofà... així... Ets un home intel·ligent, un home bo. Deixa'm explicar-te una cosa!

DANIEL: No, ara no, una altra vegada. Ara us vull portar a llit; serà millor que descansen.

FRANZ: No, t'ho prego, deixa que t'ho expliqui i et pots riure de mi brutalment!... Mira'm, em semblava que havia fet un banquet digne d'un rei, i el meu cor se n'allegava, i jo jeia embriagat a la gespa del jardí del castell, i de sobte... però t'ho repeteixo: et pots riure de mi...

DANIEL: De sobte?

FRANZ: De sobte un enorme tro em va ferir l'orella mig endormiscada; em vaig alçar trontollant; em va semblar com si veïés incendiar-se tot l'horitzó en flamarades ardents, i muntanyes i ciutats i boscos es fonien com cera dins un forn, i una torbonada udoladora escombrava el mar, el cel i la terra... i llavors va ressonar pertot, com si

sortís de clarins de bronze: «Terra, torna els teus morts! Torna els teus morts, mar!» i els camps nus es van començar a esventrar i a vomitar cranis i costelles i mandíbules i cames que s'ajuntaven formant cossos humans i es llançaven com un torrent viu, sense límits. Llavors vaig alçar els ulls enlaire i em trobava al peu del Sinaí, entre llamps i trons, i aquell formiguer per sobre i per sota meu i allà dalt, al cim de la muntanya, sobre tres seients fumejants, tres homes la mirada dels quals eviten les criatures.

DANIEL: Però si això és la viva imatge del Dia Final!

FRANZ: No és cert? És una imatge de follia! Llavors es va avançar un que semblava la nit estrellada i que tenia a la mà unes balances de ferro que sostenia entre Llevant i Ponent, i va dir: Aproveu-vos, fills d'Adam... Peso els pensaments al plat de la meva còlera i les obres amb el pes del meu furor!

DANIEL: Oh, que Déu tingui pietat de mi!

FRANZ: Tots s'estaven allí drets, blancs com la neu. I l'esperança bategava amb angoixa en tots els pits. I em va semblar que el meu nom era el primer que sentia, cridat des de les tempestes del cim, i se'm va glaçar fins el moll dels ossos, i em petaven les dents amb força. I les balances de seguida es van posar a sonar, les roques a retrunyir, i les hores passaven l'una darrere l'altra, vora el plat de l'esquerra de la balança, i una darrere l'altra hi llançaven un pecat mortal.

DANIEL: Oh, que Déu us perdoni!

FRANZ: No ho ha fet... Dins el plat de la balança, la càrrega creixia com una muntanya, mentre que l'altre, plè de la sang de la Redempció, encara es mantenia ben enlaire... Va arribar finalment un vell feixugament corbat pel dolor, amb el braç rosegat per una fam rabiosa. Tots els ulls es van apartar amb temor d'aquell home. Jo el co-neixia; es va tallar un ble de la seva cabellera de plata; el

va llançar dins el plat dels pecats i, mireu, va caure, va caure de sobte cap a l'abisme, i el plat de la Redempció va saltar pels aires!... I vaig sentir ressonar una veu entre la fumera de les roques: Perdó, perdó per al pecador de la terra i de l'abisme! Només tu ets condemnat! (*Pausa llarga.*) I ara, per què no rius?

DANIEL: Puc riure, si tot jo tremolo? Els somnis vénen de Déu.

FRANZ: No, no, no ho diguis, això! Digues que sóc un foll, un foll ridícul i sense solta. Fes-ho, estimat Daniel, t'ho demano, no dubtis a burlar-te de mi.

DANIEL: Els somnis vénen de Déu. Vaig a pregar per vós.

FRANZ: Et dic que menteixes... Vés-te'n de seguida, corre, vola, vés a veure si ve el capellà, digues que s'afanyi, que s'afanyi; però jo et dic que menteixes.

DANIEL, *tot sortint*: Que Déu tingui pietat de vós!

FRANZ: Saviesa del baix poble! Terror del baix poble!...

Encara no s'ha aclarit si el passat ja és passat o si hi ha un ull que mira per damunt de les estrelles... Hum, hum! Qui m'ho ha ficat al cap, això? Hi ha algú que fa de venjador allà dalt, més enllà de les estrelles?... No, no! Sí, sí! Sento que ho xiuxiuegen al meu voltant: hi ha algú que fa de venjador allà dalt, més enllà de les estrelles! Aquesta mateixa nit aniré a enfrontar-me amb aquest venjador, més enllà de les estrelles! No, no, jo dic que no... Més enllà de les estrelles tot és desert, solitari, sord... Però, i si hi hagués alguna cosa més? No, no, no és així! Ordeno que no ho sigui! Però, i si hi hagués res? Pobre de tu si tinguessis algun compte per pagar i l'haguessis de pagar aquesta mateixa nit! Per què sento aquest calfred que em penetra fins als ossos?... Morir! Per què em traspasa aquesta paraula? Passar comptes amb el venjador que hi ha més enllà de les estrelles... I si és just, els orfes, les viudes, els oprimits i torturats li faran arribar les seves queixes... I si és just... Per què

m'han hagut de sofrir, per què tu has triomfat damunt d'ells?

Entra el pastor MOSER.

MOSER: M'heu fet venir a buscar, senyor? N'estic sorprès.

És la primera vegada a la meua vida. Teniu la intenció d'escarnir la religió, o comenceu a tremolar davant d'ella?

FRANZ: Escarnir o tremolar, depèn del que em contestis...

Escolta, Moser, et vull demostrar que tu ets un foll o bé creus que tot el món és foll, i em contestaràs, ho sents?

Em contestaràs per la teva vida.

MOSER: Davant el vostre tribunal, crideu un Ésser superior. I aquest Ésser superior us contestarà algun dia.

FRANZ: Ho vull saber ara, ara mateix, per no cometre una vergonyosa ximpleria i, obligat per la necessitat, invocar els ídols del baix poble. Molt sovint, borrarxo de vi de Borgonya, t'he dit amb una riallada sarcàstica: no hi ha Déu!... Ara parlo amb tu seriosament i et dic: no n'hi ha! Cal que em repliquis amb totes les armes que tinguis a l'abast, que jo me les trauré de sobre amb una bufada.

MOSER: Si amb la mateixa facilitat et poguessis treure de sobre el tro que caurà damunt la teva ànima orgullosa amb un pes de deu mil quintars! Aquest Déu omniscient, que tu, foll i malvat com ets, destrueixes enmig de la seva creació, no necessita justificar-se per boca d'allò que només és pols. És igualment gran en les teves tiranies com en qualsevol somriure de la virtut triomfant.

FRANZ: Molt bo, mossèn, molt bo! Així m'agrades.

MOSER: Aquí represento un Senyor més gran i parlo amb un que és un cuc com jo i a qui no vull agradar. És cert que hauria de ser capaç de fer miracles si volgués arrencar la confessió de la teva obstinada perversitat... però si la teva convicció és tan sòlida, per què m'has fet cridar? Digues, per què, per què m'has fet cridar a mitjanit?

FRANZ: Perquè m'avorreixo i ja no trobo cap gust en el joc d'escacs. Vull procurar-me la distracció d'esbatussar-me amb els capellans. No castraràs el meu coratge amb terrores fantasmals. Sé molt bé que aquell a qui ha mancat alguna cosa en aquest món, espera l'eternitat: però es veurà miserablement enganyat. Sempre he llegit que la nostra existència no és res més que la circulació de la sang, i que amb les últimes gotes de sang s'escolen també l'esperit i els pensaments. Si estan sotmesos a totes les febleses del cos, com no desapareixeran també quan aquest és destruït? Com no s'evaporaran quan aquest cos es podreix? Deixa que una sola gota d'aigua se't fiqui al cervell, i la teva vida farà una brusca aturada que et durà al llindar de la no existència, i si això dura gaire, és la mort. La sensació és la vibració d'algunes cordes, i el piano esclafat deixa de sonar. Si jo faig arrasar els meus set castells, si destrosso aquesta Venus, la simetria i la bellesa s'hauran acabat. Ja ho veieu! Això és la vostra ànima immortal.

MOSER: Això és la filosofia de la vostra desesperació. Però el vostre cor mateix, que durant tot aquest raonament, batega amb por contra el vostre pit, delata les vostres mentides. Aquesta teranyina de sistemes s'esquinça amb una sola paraula: moriràs!... Us desafio, i això serà la meua prova: si a l'hora de la mort us manteniu ferm i ni en aquell moment abandoneu els vostres principis, haureu guanyat; però si en el moment de morir sentiu el més mínim esglai, desgraciat de vós! Us haureu enganyat.

FRANZ, *confús*: Si en morir sento el més mínim esglai?

MOSER: He vist molts altres miserables que han oposat fins ara a la veritat un orgull gegantí; però a l'hora de la mort tota il·lusió es dissipa. Serà a la vora del vostre llit, quan us moriu...; m'agradarà veure com traspasa un tirà... Estaré davant vostre i clavaré els meus ulls en els vostres quan el metge us agafi la mà glaçada i molla i ja

senti amb prou feines el pols que es va perdent, i us digui amb aquell terrible encongiment d'espatlles: tota ajuda humana és inútil! Ah, llavors vigileu, vigileu que no feu la mateixa fi que Ricard d'Anglaterra o Neró.

FRANZ: No, no, no!

MOSER: També aquest «no» es tornarà aleshores un «sí» clamorós... Un tribunal interior, que mai no podríeu subornar amb raonaments escèptics, es despertarà en aquell moment i us jutjarà. Però serà un despertar com el de l'home enterrat viu dins el cementiri; serà una còlera com la del suïcida, que ja s'ha donat el cop mortal i se'n penedeix; serà un llamp que inflamarà de sobte la mitjanit de la vostra vida; serà un cop d'ull, i si encara us sentiu segur, haureu guanyat!

FRANZ, *caminant inquiet d'una banda a l'altra*: Xerrameca de capellans!

MOSER: Llavors, per primera vegada, les espases de l'eternitat us travessaran l'ànima i per primera vegada serà massa tard... La idea de Déu desvetlla un terrible veí que es diu jutge. Mireu, Moor, teniu a la punta dels dits la vida de mil persones, i, d'aquestes mil, n'heu fet desgraciades nou-centes noranta-nou. Per ser un Neró només us falta l'Imperi romà, i només us falta un Perú per ser un Pizarro. Creieu potser que Déu permetrà que un sol home visqui dins el seu món com un dèspota i ho capgirí tot? Creieu potser que aquests nou-cents noranta-nou existeixen només per sucumbir, per ser ninots del vostre joc satànic? Oh, no ho creieu! Haureu de donar comptes de cada minut que els heu impedit de viure, de cada alegria que els heu enverinat, de cada perfeccionament que els heu privat d'assolir, i si sou capaç de donar-hi resposta, Moor, haureu guanyat!

FRANZ: Prou, ni una paraula més! Pretens que em sotmeti a les teves macabres obsessions?

MOSER: Mireu, el destí dels homes està sotmès a un bell i

terrible equilibri. Si un dels plats de la balança baixa en aquesta vida, pujarà a l'altra, i si puja en aquesta vida, a l'altra caurà. I allò que aquí ha estat un sofriment temporal, allà serà un triomf etern; i allò que aquí haurà estat un triomf efímer, allà serà la desesperació eterna.

FRANZ, *llançant-se-li al damunt*: Que el tro et faci emmurar, esperit ple de falsedat! T'arrençaré la llengua maleïda d'aquesta boca!

MOSER: Tan poc heu trigat a sentir el pes de la veritat? Encara no he dit res de proves. Deixeu-me, doncs, que passi a les proves.

FRANZ: Calla i vés-te'n a l'infern amb les teves proves! L'ànima és destruïda, et dic, i contra això no tens resposta.

MOSER: Això supliquen entre gemecs les ànimes de l'abisme, però el Déu del cel mou el cap. Creieu que us podreu escapar del braç del venjador dins el buit imperi del no-res? Si aneu al cel, ell hi és! Si us endinseu a l'infern, hi torna a ser! Si dieu a la nit: ocultam, i a les tenebres: amagueu-me!, les tenebres s'ompliran de llum al vostre voltant i la nit es tornarà dia al voltant dels condemnats... Però el vostre esperit immortal es regira contra aquestes paraules i s'imposa a aquestes idees cegues.

FRANZ: Però jo no vull ser immortal... Que ho sigui qui vulgui, no ho impediré. Vull obligar-lo a destruir-me, vull incitar la seva còlera perquè em destrueixi. Digue'm quin és el pecat més gran i que més el pugui irritar.

MOSER: Només en conec dos. Però els éssers humans no els cometen, ni tampoc els castiguen.

FRANZ: Quins són aquests dos pecats?

MOSER, *subratllant-ho*: L'un és el parricidi i l'altre el fratricidi... Per què empal·lidiu de sobte?

FRANZ: Què dius, vell? T'has aliat amb el cel o amb l'infern? Qui t'ho ha dit, això?

MOSER: Malaurat aquell que portí dins el cor el pes

d'aquests dos pecats! Millor li fóra no haver nascut!
Però estigueu tranquil, vós no teniu ni pare ni germà.

FRANZ: Ah... no en coneixes cap de més greu? Torna-hi a pensar... Mort, cel, eternitat, condemnaió, tot depèn de la paraula que surti de la teva boca... En coneixes cap de més greu?

MOSER: Cap de més greu.

FRANZ, *caient en una cadira*: Destrucció! Destrucció!

MOSER: Alegreu-vos, doncs! Alegreu-vos! Podeu dir que sou feliç! Malgrat totes les atrocitats que heu comès, encara sou un sant comparat amb un parricida. La maledicció que cau sobre vós és un cant d'amor comparada a la que cau damunt d'ell... El càstig...

FRANZ, *alçant-se d'un salt*: Vés-te'n mil vegades a la tomba, òliba sinistra! Qui t'ha dit que vinguessis? Vés-te'n, et dic, o et foradaré mil vegades!

MOSER: La xerrameca d'una capella, pot exasperar fins a tal punt un filòsof? Esborreu, doncs, d'una bufada aquestes paraules!

Se'n va. FRANZ es regira a la cadira fent terribles moviments. Silenci profund. Entra un criat.

CRAT: Amalia ha fugit! El comte ha desaparegut de sobte.

Entra DANIEL esporuguit.

DANIEL: Senyor, un grup de cavallers impetuosos cavalca muntanya avall per la sendera cridant: «A l'assassí! A l'assassí!» Tot el poble està alarmat.

FRANZ: Vés i mana que toquin totes les campanes... Tot-hom cap a l'església... i que tothom s'agenolli a pregar per mi... que quedin lliures tots els presos... Vull retornar als pobres el doble i el triple de tot el que els he pres... Vull... au, vés... Crida el confessor perquè m'ab-

solgui dels meus pecats... Encara no ets fora? (*El rebombori es fa més audible.*)

DANIEL: Que Déu perdoni els meus pecats! Com lliga tot això? Sempre heu llençat ben lluny qualsevol oració i m'heu tirat pel cap més d'una Bíblia i més d'un devocionari, quan m'heu sorprès en oració.

FRANZ: Prou, no parlis més... Morir! Ho veus? Morir? És massa tard. (*Se sent vociferar SCHWEIZER.*) Ara resa, resa!

DANIEL: Sempre us ho he dit... Feu massa menyspreu de la pregària... però vigileu, vigileu! Quan l'home es veu en perill, quan l'aigua us arriba a l'ànima, donaríeu tots els tresors del món per un sospir cristià... Ho veieu? Tant que m'havíeu escarnit i esbroncat! I ara, aquí ho teniu! Ho veieu?

FRANZ, *abraçant-lo impetuosament*: Perdona'm, estimat Daniel, ets una perla, un tresor per a mi! Perdona'm! Et vestiré de cap a peus... Resa, resa... Et deixaré com un nuvi... et vull... però ara, resa... T'hi conjuro, t'ho demano de genolls... Per tots els diab...! Resa!

Tumult als carrers. Cridòria i terrabastall.

SCHWEIZER, *des del carrer*: A l'assalt! Mateu, assassineu! Destruïu! Veig llum! Deu ser allà dins!

FRANZ, *caient de genolls*: Escolta la meva pregària, Déu del cel!... És la primera vegada... i no tornarà a passar mai més... Escolta'm, Déu del cel!

DANIEL: Oh Déu! Què feu! És una oració impia.

GENT, *al carrer*: Lladres! Assassins! Qui fa aquest aldarull en plena nit!

SCHWEIZER, *sempre des del carrer*: Rebutja'ls, company!... És el diable, que ve a endur-se el vostre amo... On és Schwarz amb la seva gent? Grimm, envolta el castell... I llança't contra la muralla!

GRIMM: Porteu torxes enceses... Hi pujarem o ell baixarà... Vull calar foc a les seves cambres!

FRANZ, *resant*: No he estat un assassí vulgar, Déu meu... No m'he parat mai en petiteses, Senyor!

DANIEL: Que Déu tingui pietat de nosaltres. Les seves oracions també es tornen pecats.

Volen pedres i torxes enceses. Cauen els vidres a trosos. El castell es crema.

FRANZ: No puc resar... Aquí! Aquí! (*Es colpeja el pit i el front.*) Tot és tan buit, tan sec... (*S'alça.*) No, no vull resar... El cel no ha d'obtenir aquesta victòria, ni l'infern farà burla de mi...

DANIEL: Jesús, Maria... ajudeu-nos... salveu-nos... Tot el castell és en flames!

FRANZ: Té, pren aquesta espasa. De pressa. Clava-me-la per darrere fins al ventre, perquè aquests brètols no siguin a temps de burlar-se de mi.

El foc es va estenent.

DANIEL: Déu me'n guard! Déu me'n guard! No vull enviar ningú al cel abans d'hora, i encara menys a... (*S'escapa corrents.*)

FRANZ, *que el segueix fixament amb la mirada, després d'una pausa*: A l'infern anaves a dir?... Sí, realment, m'ensumo alguna cosa semblant... Són aquests els teus cants de joia? No us sento xiular, escurçons de l'abisme?... S'obren pas cap aquí... Es llancen contra les portes... Per què flaquejo així davant la punta d'aquesta espasa?... La porta esclata... cau... No em puc escapar... Ah, tingues pietat de mi! (*S'arrenca el cordó daurat del barret i s'escanya.*)

SCHWEIZER, *entrant amb els seus homes*: On ets assassí,

canalla?... Heu vist com fugien?... Tan pocs amics té?... On s'ha amagat la bèstia?

GRIMM, *topant amb el cadàver*: Ei, què hi ha aquí terra? Porteu llum...

SCHWARZ: Ens ha passat al davant. Embeineu les espases; aquí el teniu. Escanyat com un gat.

SCHWEIZER: Mort? Què dius? Mort? Mort sense mi?...

Us dic que és mentida! Vigileu que no se'n vagi d'un salt! (*El sacseja.*) Ei, tu! Encara tens un pare per matar!

GRIMM: No t'hi esforcis. És ben mort.

SCHWEIZER, *apartant-se'n*: Sí! No se n'alegra... És ben mort... torneu i digue-ho al meu capità: és ben mort. A mi no em tornarà a veure. (*Es dispara un tret al front.*)

ESCENA SEGONA

L'escenari com a l'última escena de l'acte anterior

EL VELL MOOR *assegut en una pedra. El bandit MOOR, al seu davant. Bandits escampats pel bosc.*

EL BANDIT MOOR: Encara no ve? (*Colpeja amb el punyal una pedra i en fa saltar guspies.*)

EL VELL MOOR: Que el perdó sigui el seu càstig... i la meva venjança un amor redoblat...

EL BANDIT MOOR: No, pel furor que m'omple l'ànima. Això no ha de ser. No ho vull així. Cal que baixi a l'eternitat amb el pes d'aquesta gran infàmia. Per què, si no, l'havia de matar?

EL VELL MOOR, *esclatant en llàgrimes*: Oh, fill meu!

EL BANDIT MOOR: Com?... Plores per ell... al costat d'aquesta torre?

EL VELL MOOR: Pietat! Oh, pietat! (*Ajunta les mans amb vehemència.*) Ara... ara jutgen el meu fill!

EL BANDIT MOOR, *espantat*: Quin?

EL VELL MOOR: Ah! Què vol dir aquesta pregunta?

EL BANDIT MOOR: No res, no res!

EL VELL MOOR: Has vingut a burlar-te encara de la meva misèria?

EL BANDIT MOOR: Ah, consciència traïdora!... No feu cas de les meves paraules.

EL VELL MOOR: Sí, he turmentat un fill, i un fill m'havia de turmentar a mi, és el dit de Déu... Oh, Karl, Karl! Si voles al meu entorn amb el mantell de la pau, perdona'm! Perdona'm!

EL BANDIT MOOR, *ràpidament*: Us perdona. (*Consternat*): Si és digne de dir-se fill vostre... us ha de perdonar.

EL VELL MOOR: Ah... era massa bo per a mi... Però jo li vull anar a l'encontre amb les meves llàgrimes, amb les meves nits d'insomni, amb els meus somnis torturadors... Vull abraçar-me als seus genolls... cridar... cridar ben fort: he pecat contra el cel i contra tu! No me reixo que em donis el nom de pare.

EL BANDIT MOOR, *molt emocionat*: I també l'estimàveu, el vostre altre fill?

EL VELL MOOR: Tu ho saps, oh cel! Per què m'he deixat ofuscar per les intrigues d'un fill pervers? Jo anava pel món com un pare venturós entre els altres pares. Al meu costat creixien els meus fills en la flor de l'esperança. Però... hora funesta!... el mal esperit es va ficar al cor del meu fill segon, jo em vaig refiar del serpent... He perdut els meus dos fills! (*Es tapa la cara.*)

EL BANDIT MOOR, *allunyant-se*: Perduts per sempre.

EL VELL MOOR: Oh, sento dintre meu, ben endins, allò que Amalia em va dir. L'esperit de la venjança parlava per boca seva: estendrà inútilment les teves mans moribundes buscant un fill; debades creuràs que agafes la cà-

lida mà del teu Karl, que mai, mai més tornarà a estar vora el teu llit... (*El bandit MOOR li allarga la mà amb la cara girada cap a una altra banda.*) Si fossis la mà del meu Karl!... Però jeu lluny d'aquí dins una casa estreta on dorm el son de ferro, i no sentirà mai més la veu del meu dolor... Pobre de mi! Morir en braços d'un estrany... Ja sense cap fill... sense cap fill que em pugui aclucar els ulls...

EL BANDIT MOOR, *amb violenta agitació*: Ha de ser ara... ara... Deixeu-me! (*Als bandits*): I amb tot... és que potser puc retornar-li el seu Karl? No, el seu Karl no l'hi puc retornar mai més... No, no ho vull fer!

EL VELL MOOR: Què dius, amic? Què és això que murmures?

EL BANDIT MOOR: El teu fill... sí, bon vell... (*Balucejant*): El teu fill... l'has perdut... eternament.

EL VELL MOOR: Eternament?

EL BANDIT MOOR, *mirant el cel amb la més terrible angouxa*: Oh, aquesta vegada tan sols... No deixis que la meva ànima flauegi... mantén-me ferm només una vegada.

EL VELL MOOR: Eternament, has dit?

EL BANDIT MOOR: No preguntis més. Sí, t'he dit eternament.

EL VELL MOOR: Estranger! Estranger! Per què m'has tret de la torre?

EL BANDIT MOOR: I què si ara jo li arrenqués la benedicció..., si la hi prengué com un lladre i m'escapés amb aquest botí celestial... Diuen que la benedicció d'un pare mai no es perd.

EL VELL MOOR: També perdut el meu Franz?

EL BANDIT MOOR, *caient als seus peus*: Jo he trencat els fermalls de la teva torre... Dóna'm la teva benedicció.

EL VELL MOOR, *amb dolor*: I ets tu qui havies d'exterminar el fill, salvador del pare! Ja ho veus... la divinitat no es cansa de ser compassiva, i nosaltres, cucs miserables,

anem a dormir amb la nostra rancúnia. (*Posa la mà sobre el cap del bandit.*) Sigues feliç en la mesura que siguis compassiu.

EL BANDIT MOOR, *que s'alça entendent*: Oh..., on és la meua virilitat? Se m'afliuixen els músculs, el punyal em cau de les mans.

EL VELL MOOR: Quina gran satisfacció quan els germans viuen junts en bona harmonia, com la rosada que des de l'Hermon cau sobre les muntanyes de Sió... Aprèn a merèixer aquest gran plaer, jove, i els àngels del cel es banyaran dins el sol de la teua glòria. Que la teua saviesa sigui la saviesa dels cabells blancs, però que el teu cor... el teu cor sigui el cor de la infantesa innocent.

EL BANDIT MOOR: Oh, vull una primícia d'aquest plaer. Besa'm, ancià diví!

EL VELL MOOR, *que el besa*: Pensa que és el petó d'un pare; jo també vull pensar que beso el meu fill... També ets capaç de plorar?

EL BANDIT MOOR: He pensat que era el petó d'un pare... Pobre de mi, si ara el portessin.

Els companys de SCHWEIZER arriben adolorits i silenciosos, amb el cap baix i cobrint-se el rostre.

EL BANDIT MOOR: Oh cel!

Retrocedeix amb por i prova d'amagar-se. Passen pel seu davant. Ell n'aparta la vista. Llarga pausa. Els altres s'aturen.

GRIMM, *en veu baixa*: Capità!

El bandit MOOR no contesta i continua retrocedint.

SCHWARZ: Estimat capità!

El bandit MOOR retrocedeix encara més.

GRIMM: Som innocents, capità!

EL BANDIT MOOR, *sense mirar-los*: Qui sou?

GRIMM: No ens mires? Som els teus fidels.

EL BANDIT MOOR: Pobre de vosaltres, si m'heu estat fidels!

GRIMM: L'últim adéu del teu servidor Schweizer... No tornarà mai més, el teu servidor Schweizer.

EL BANDIT MOOR, *amb agitació*: Així, no l'heu portat?

SCHWARZ: L'hem trobat mort.

EL BANDIT MOOR, *fent un salt d'alegria*: Gràcies, ordenador de totes les coses!... Abraceu-me, fills meus... Ara la pietat serà la nostra consigna... Ara també això ha quedat superat... Ho he superat tot...

Nous bandits. AMALIA.

BANDITS: Visca! Visca! Una captura, una magnífica captura!

AMALIA, *amb els cabells deixats anar*: Ara crideu que s'han alçat els morts a la seva veu... El meu oncle és viu... en aquest bosc... On és? Karl! Oncle!... Ah! (*Es llança cap al vell.*)

EL VELL MOOR: Amalia! Filla meua! Amalia! (*La reté entre els seus braços.*)

EL BANDIT MOOR, *retrocedint d'un salt*: Qui em posa aquesta visió davant els ulls?

AMALIA, *que s'aparta del vell, es llança cap al bandit i l'abraça embadalida*: El tinc, oh astres del cel! El tinc!

EL BANDIT MOOR, *arrencant-la dels seus braços, als bandits*: Vosaltres, marxeu! L'esperit maligne m'ha traït!

AMALIA: Oh tu, el meu promès, el meu promès! La joia et fa delirar! Per què sóc tan insensible, tan freda enmig d'aquest vertigen de plaer?

EL VELL MOOR, *agafant forces*: Promès? Filla! Filla meva!
El teu promès?

AMALIA: Seva per sempre! Per sempre, per sempre, per sempre meu! Oh potències celestials! Traieu-me aquest plaer mortal del damunt, perquè no sucumbeixi sota el seu pes!

EL BANDIT MOOR: Arrenqueu-la del meu coll! Mateu-la! Mateu-la! A mi, a vosaltres! A tothom! Que el món sencer es precipiti a l'abisme! (*Va a sortir.*)

AMALIA: On? Què? Amor... Per sempre! La felicitat... infinita! I tu fuges?

EL BANDIT MOOR: Lluny! Lluny!... La més malaurada de les núvies! Mira tu mateixa! Pregunta tu mateixa, escolta!... El més infeliç dels pares! Deixeu-me fugir per sempre!

AMALIA: Sosteniu-me! Per l'amor de Déu, sosteniu-me! Veig caure la nit davant els meus ulls... Ell fuig.

EL BANDIT MOOR: Massa tard! És inútil! La teva maledicció, pare!... No em preguntis res més!... Jo sóc, jo he... la teva maledicció... la teva suposada maledicció! Qui m'ha atret cap aquí? (*Amb l'espasa desembeïna, llançant-se contra els bandits.*) Qui de vosaltres m'ha atret cap aquí, criatures de l'abisme? Ara cal que moris, Amalia!... Has de morir, pare meu! Morir per causa meva, per tercera vegada!... Aquests que t'han salvat són bandits i assassins! El teu Karl és el seu capità.

El vell exhala el seu últim sospir. AMALIA resta dreta, muda i rígida com una columna. Tota la banda en un silenci terrible.

EL BANDIT MOOR, *corrent cap a un roure*: Les ànimes d'aquells que vaig escanyar en plena embriaguesa de l'amor, els que vaig esclafar durant el son, que és sagrat,

i les d'aquells... Ha, ha, ha! Sentiu la torre del polvorí esclatar i esfondrar-se sobre les dones que duen fills al món? Veieu les flames envoltant els bressols dels nadons? És la torxa que fa llum als nuvis, és la música de les nocces... Oh, ell no oblidarà res, tot ho fa lligar... Per això, lluny de mi els plaers de l'amor! Per això l'amor és per a mi un turment! Aquesta és la venjança!

AMALIA: És cert, Déu del cel, és així?... Què he fet, jo, pobre anyell innocent? Jo he estimat aquest home!

EL BANDIT MOOR: Això és més del que un home pot suportar. He sentit xiular la mort sobre el meu cap per més de mil boques de foc i no he retrocedit ni un pas davant seu. Haig d'aprendre ara a tremolar com una dona? A tremolar davant una dona?... No, una dona no farà trontollar la meva virilitat... Sang, sang! Això no és altra cosa que un impuls femení... Haig de beure sang, i tot passarà. (*Va a fugir.*)

AMALIA, *caient en els seus braços*: Assassí! Diable! No et puc deixar, àngel!

EL BANDIT MOOR, *traient-se-la del damunt amb una empenta*: Aparta't de mi, serp traïdora! Vols fer burla d'un dement, però jo desafio la tirania del destí... Què, plores? Oh astres malignes! Fa com si plorés, com si plorés per la meva ànima. (*AMALIA se li tira al coll.*) Ah, què és això? No m'escup, no em rebutja... Amalia, ho has oblidat? Saps a qui abrades, Amalia?

AMALIA: Únic, inseparable!

EL BANDIT MOOR, *exaltant-se*: Em perdona, m'estima! Sóc pur com l'èter del cel! Ella m'estima! Llàgrimes d'agraïment per a tu, oh Déu de pietat! (*Cau de genolls i plora amb vehemència.*) Ha tornat la pau a la meva ànima, s'ha calmat el meu turment, l'inforn ja no existeix... Oh, mira, mira, els fills de la llum s'abracen plorant al coll dels dimonis que ploren... (*S'alça, als bandits:*) Ploreu també vosaltres! Ploreu, ploreu, sou tan feliços! Oh

Amalia, Amalia, Amalia! (*Li besa la boca i resten abraçats una estona en silenci.*)

UN BANDIT, *avançant, amb ràbia*: Atura't, traïdor! Deixa anar de seguida aquest braç... o et diré una paraula que penetrarà amb un so agut dins la teva orella i et farà crui-xir les dents de por. (*Posa l'espasa entre els dos.*)

UN BANDIT VELL: Pensa en els boscos de Bohèmia! Ho sents, dubtes? Has de pensar en els boscos de Bohèmia! Infidel, on són els teus juraments? Tan aviat s'obliden les ferides? Quan nosaltres ens jugàvem per tu la felicitat, l'honor i la vida? Quan estàvem al teu costat com una muralla i rebíem com escuts els cops que anaven per la teva vida?... No vas alçar aleshores la mà en un jurament de ferro? No vas jurar que mai no ens abandonaries, tal com nosaltres no t'havíem abandonat?... Infame i deslleial! I ara ens deixaràs pels plors d'una qualsevol?

BANDIT TERCER: Vergonya per a qui jura en fals! L'esperit de Roller, sacrificat, que tu vas invocar des del reialme dels morts com a testimoni, envermellirà davant la teva covardia i sortirà armat de la seva tomba per castigar-te.

ELS BANDITS, *esquinçant-se les vestidures tumultuosament*: Mira, mira! No reconeixes aquestes cicatrius? Ets nostre! Amb la sang del nostre cor t'hem comprat com un servent. Ets nostre, ni que l'arcàngel Miquel hagués de baixar a barallar-se a cops de puny amb Moloc!... En marxa al nostre costat! Un sacrifici en val un altre! Amalia és per a la banda!

EL BANDIT MOOR, *deixant caure la mà*: Tot s'ha acabat! Volia tornar enrere i anar a la casa del meu pare, però el Déu del cel ha parlat i ha dit que això no serà. (*Fredament*;) He estat un boig i un illús. Per què ho he volgut? Pot tornar enrere un gran pecador? Un gran pecador mai no pot tornar enrere. Fa temps que ho havia de saber... Calma, t'ho prego, tingues calma! Ja està bé

així... Jo no he volgut quan Ell em buscava; i ara que jo el busco, és Ell qui no vol; hi ha res de més just?... No obris els ulls d'aquesta manera... ell no em necessita... No té l'abundància de totes les seves criatures? Pot prescindir perfectament d'una d'elles, que en aquest moment sóc jo. Veniu, companys!

AMALIA, *que el reté*: Atura't! Atura't! Un sol cop! Un cop mortal! Em torno a veure abandonada! Treu-te l'espasa i tingues compassió de mi!

EL BANDIT MOOR: La compassió s'ha perdut per sempre... No et mataré!

AMALIA, *abraçant-se-li als genolls*: Oh, per Déu i en nom de tota la pietat del món! No vull més amor; ja sé que les nostres estrelles, allà dalt, són enemigues i fugen l'una de l'altra. La mort és el meu únic prec... Abandonada! Abandonada! Pots entendre aquesta paraula en tot el seu abast terrible? No ho puc suportar. No te n'adones? Cap dona no ho pot suportar! La mort és el meu únic prec! Mira com tremola la meua mà! No tinc valor per ferir-me. Em fa por la fulla lluent... I per a tu és tan fàcil, tan fàcil, tu ets un mestre de l'assassinat! Treu-te l'espasa i seré feliç!

EL BANDIT MOOR: Vols ser feliç tu sola? Vés-te'n, no vull matar una dona.

AMALIA: Ah, mallactor! Només pots matar els feliços, i vols deixar enrere els qui estan cansats de viure. (*S'arrossega cap als bandits.*) Doncs vosaltres, tingueu pietat, deixebles del botxí!... En els vostres ulls hi ha una compassió tan àvida de sang, que és un consol per al miserable... El vostre cap és un covard ple de jactància i vanitat.

EL BANDIT MOOR: Dona, què dius?

Els bandits es giren.

AMALIA: Ni un amic? Tampoc entre aquests no hi ha un sol amic? (*S'alça.*) Doncs que Dido m'ensenyi a morir! (*Va a sortir. Un bandit l'apunta amb l'arma.*)

EL BANDIT MOOR: Alto! Prova de fer-ho!... L'estimada de Moor ha de morir a mans de Moor! (*La mata.*)

ELS BANDITS: Capità, capità! Què fas? T'has tornat boig?

EL BANDIT MOOR, *esguardant fixament el cadàver*: L'he ferida de mort! Una última contracció, i tot haurà acabat... Ara, mireu! M'heu de demanar res més? Vosaltres m'heu sacrificat una vida, una vida que ja no era vostra, una vida plena d'horror i de vergonya... Jo us he sacrificat un àngel. Mireu-ho bé! Ho veieu? Esteu contents, ara?

GRIMM: Has pagat el teu deute amb usura. Has fet allò que no hauria fet ningú pel seu honor. Ara, vine amb nosaltres.

EL BANDIT MOOR: Ets tu qui ho ha dit! No és cert que la vida d'una santa per la vida d'uns bergants és un canvi desigual?... Oh, us dic que si cadascun de vosaltres pugés al patíbul i es deixés arrencar un tros de carn rere l'altre amb tenalles roents, i aquesta tortura durés onze dies d'estiu seguits, tot això no compensaria aquestes llàgrimes. (*Amb una riallada amarga.*) Les cicatrius, els boscos de Bohèmia! Sí, sí! Tot això calia que ho paguéss.

SCHWARZ: Calma't, capità! Vine amb nosaltres, aquesta visió no és per a tu. Continua guiant-nos!

EL BANDIT MOOR: Alto! Una paraula més abans de continuar... Escolteu, perversos executors de les meves bàrbares resolucions... Des d'ara deixo de ser el vostre capità... Amb vergonya i horror abandono aquesta vara de comandament, bruta de sang, en nom de la qual us creïeu autoritzats a cometre tots els crims i a profanar la llum del cel amb obres de les tenebres... Aneu-vos-en en direccions contràries... Mai, mai més no farem res en comú.

BANDITS: Ah, covard! On són els projectes amb què t'om-

plies la boca? Eren com bombolles de sabó que han esclatat amb l'últim alè d'una dona?

EL BANDIT MOOR: Oh, insensat de mi, que em pensava poder millorar el món amb atrocitats, i mantenir les lleis amb la vulneració de les lleis. En deia venjança i justícia. Pretenia —oh Providència— esmolar les parts oscades de la teva espasa i reparar la teva parcialitat... però... oh vana puerilitat... ara em trobo al límit d'una vida horrosa i reconec entre gemecs i cruiximent de dents que dos homes com jo esfondraríem tot l'edifici de l'ordre moral... Perdó... perdó per a l'infant que se't volia anticipar... Només a Tu correspon la venjança. No necessites la mà de l'home. És cert que ara ja no està a les meves mans recuperar el passat... Allò que s'ha perdut, resta perdut per sempre... Allò que jo he ensorrat, mai més no es redreçarà... Però em quedava encara una cosa perquè pogués reparar les lleis ofeses i restaurar l'ordre maltractat. Cal un sacrifici... un sacrifici que desplegui davant la humanitat sencera la seva invulnerable majestat... i aquesta víctima sóc jo mateix. Per la llei haig de morir.

BANDITS: Preneu-li l'espasa... es vol matar.

EL BANDIT MOOR: Imbècils! Condemnats a la ceguesa eterna! Creieu potser que un pecat mortal compensa altres pecats mortals? Creieu que l'harmonia del món hi guanyaria alguna cosa, amb aquesta impia dissonància? (*Amb menyspreu, els llença les armes als peus.*) Ell m'ha de tenir viu. Jo mateix vaig a posar-me en mans de la justícia.

BANDITS: Lligueu-lo! S'ha tornat boig!

EL BANDIT MOOR: No és que dubti que ella em pogués trobar en el seu moment, quan el Poder suprem així ho volgués. Però em podria sorprendre en el son, o enxampar-me en l'acció de fugir, o apoderar-se de mi per la violència i amb l'espasa; i aleshores em veuria privat del

meu únic mèrit, el de morir per ella voluntàriament. Per què, com un lladre, haig de continuar amagant una vida que ja fa temps que m'ha estat presa per l'assemblea dels jutges celestials?

BANDITS: Deixeu-lo marxar. Té la mania de ser un gran home. Dóna la vida per guanyar-se una vana admiració.

EL BANDIT MOOR: Per això em podrien admirar. (*Després d'un moment de reflexió.*) Quan venia cap aquí, recordo que m'han parlat d'un pobre diable que fa de jornal i té onze fills vius... Han ofert mil llüisos d'or a qui lliuri viu el gran bandit. Es pot ajudar aquest home. (*Se'n va.*)

FITXA D'ESTRENA

Aquesta traducció de Feliu Formosa, en versió de Guillem Jordi Graells, va ser estrenada per la Companyia del Teatre Lliure a la Sala Maria Aurèlia Capmany del Mercat de les Flors, de Barcelona, el dia 20 de setembre de 1995, amb el repartiment següent:

HERMANN	Eles Alavedra
FRANZ	Pere Arquillué
ROLLER	David Bagès
SCHWEIZER	Jordi Bosch
DANIEL	Josep M. Domènech
SCHWARZ	Mia Esteve
BANDIT/MOSER	Pep Ferrer
SCHUFTERLE	Pere Eugeni Font
AMALIA	Mònica López
KARL	Ramon Madaula
KOSINSKY	Raimon Molins
SPIEGELBERG	Francesc Orella
GRIMM	Francesc Ribera
RAZMANN	Àlex Rigola
MAXIMILIAN VON MOOR	Sebastià Sallent
CAPELLÀ/BANDIT	Artur Trias

<i>Traducció</i>	Feliu Formosa
<i>Versió</i>	Guillem-Jordi Graells

<i>Cançons</i>	Josep M. Arrizabalaga
<i>Música</i>	Eduard Resina
<i>Escenografia</i>	Frederic Amat
<i>Vestuari i caracterització</i>	María Araujo
<i>Il·luminació</i>	Xavi Clot
<i>Ajudant de direcció</i>	Tiago Carneiro
<i>Direcció</i>	Lluís Homar

TAULA

PRÒLEG	5
BIOBIBLIOGRAFIA.	15
ELS BANDITS	19
ACTE PRIMER .	25
ACTE SEGON .	57
ACTE TERCER.	99
ACTE QUART	115
ACTE CINQUÈ .	151
FITXA D'ESTRENA	175

Darrers títols publicats:

36. Carlo Goldoni, *Els enamorats*
37. Pierre de Marivaux, *El joc de l'amor i de l'atzar*
38. Carlo Goldoni, *El cafè*
39. Carlo Goldoni, *La família de l'antiquari*
40. Molière, *Les dones sàvies*
41. John Millington Synge, *Genets cap a la mar i Les bodes del llauner*
42. Friedrich Schiller, *Maria Estuard*
43. Bernard Shaw, *Comandant Barbara*
44. Luigi Pirandello, *Aquesta nit improvisem*
45. Arthur Schnitzler, *La Cacatua Verda*
46. Pierre de Marivaux, *El triomf de l'amor*
47. Carlo Goldoni, *L'hostalera*

Schiller tenia només 19 anys quan va escriure *Els bandits*. Malgrat la falta d'experiència pròpia de l'edat, Schiller ja es mostra en aquesta obra com un mestre de la creació dramàtica. L'autor va tenir dificultats per trobar editor, però finalment va aconseguir que el baró Von Dalberg, director del teatre nacional de Mannheim, li estrenés l'obra, després d'haver-li demanat que adaptés el text en alguns passatges. L'estrena va tenir lloc el 1782 i va constituir un gran èxit.

El centre d'*Els bandits* el constitueix una parella de germans, Karl i Franz, enemics i allunyats l'un de l'altre, però esclaus d'un mateix conflicte: mentre que l'un es rebel·la en contra de les lleis humanes, l'altre ho fa en contra de les lleis divines.

Publiquem en aquest volum *Els bandits*, en la traducció catalana de Feliu Formosa, precedida d'un pròleg de Sibylle Melitta Hunzinger.

ISBN 84-7794-482-2

9 788477 944829